

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**“ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
ΕΡΕΥΝΑ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ”**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Συμβολή της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Αξιολόγηση Δράσεων και Προγραμμάτων για τη Δια Βίου Μάθηση.

Συγγραφέας: Όλγα Σιδέρη

Επιβλέπων Καθηγητής:

Άγγελος Κότιος, Πρύτανης Πανεπιστημίου Πειραιώς, Καθηγητής

Μέλη Επιτροπής:

Βικτωρία Πέκκα – Οικονόμου, Καθηγήτρια

Σπυρίδων Ρουκανάς, Επίκουρος Καθηγητής

Πειραιάς, 2020

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ
(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ ⁽¹⁾ :	Γραμματεία ΠΜΣ						
Ο - Η Όνομα:	ΟΛΓΑ	Επώνυμο:	ΣΙΔΕΡΗ				
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΔΕΡΗΣ						
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	ΛΑΜΠΡΙΝΗ ΣΠΑΝΟΥ						
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :	02/09/1989						
Τόπος Γέννησης:	ΑΤΤΙΚΗ						
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	X 611832	Τηλ:	6971757907				
Τόπος Κατοικίας:	ΚΑΛΛΙΘΕΑ	Οδός:	ΧΙΟΥ	Αριθ:	33	ΤΚ:	176 73
Αρ. Τηλεομοιτύπου (Fax):		Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	Olga.sid@hotmail.com				

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις ⁽³⁾, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Ημερομηνία: 18/06/2020.....

Ο - Η Δηλώσα
Σιδερί Ολγα
(Υπογραφή)

- (1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.
(2) Αναγράφεται ολογράφως.
(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.
(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

*Στη μητέρα μου, Λαμπρινή
Που με στηρίζει σε κάθε μου βήμα*

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΔΙΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Έχοντας ολοκληρώσει την παρούσα διπλωματική, στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος “ Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Πολιτικές της Εκπαίδευσης, Έρευνα και Κατάρτιση”, θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους συνέβαλλαν με τον τρόπο τους στην προσπάθεια αυτήν.

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέπων Καθηγητή μου και Πρύτανη του Πανεπιστημίου Πειραιώς, κ. Άγγελο Κότιο, τόσο για την καθοδήγηση και συμπαράσταση, κατά την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής, όσο και για την ενθάρρυνση της ενασχόλησής μου με το συγκεκριμένο θέμα. Η αστείρευτη υποστήριξη του και η διάθεση απαραίτητων δεδομένων, υπήρξαν καθοριστικοί παράγοντες για την ολοκλήρωση της μελέτης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω, επίσης τα μέλη της τριμελούς Επιτροπής, κα. Βικτωρία Πέκκα – Οικονόμου, Καθηγήτρια και τον κ. Σπύρο Ρουκανά, Επίκουρο Καθηγητή, για την ακαδημαϊκή τους καθοδήγηση και τη συνεισφορά τους κατά τη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος.

Τέλος, απευθύνω θερμές ευχαριστίες στη κα. Φωτεινή Ασδεράκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, καθώς, στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, υπήρξε πάντοτε υποστηρικτική απέναντί μου παρέχοντας τις ακαδημαϊκές της συμβουλές και δίνοντάς μου κίνητρο για εξέλιξη.

*Ας μάθουμε λοιπόν εδώ κάτω, εκείνα τα πράγματα
που η γνώση τους θα μπορούσε να συνεχιστεί στον ουρανό.*

Adam Smith, 1723 - 1790

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΕΚ: Αρχική Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

ΑμεΑ: Άτομα με Αναπηρία

ΔΓΕ: Διεθνές Γραφείο Εργασίας

ΓΓΔΜ: Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης

ΔΒΜ: Δια Βίου Μάθηση

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚ: Ευρωπαϊκός Κανονισμός

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΚΔΔΑ: Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

ΕΣΠΑ: Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης

ΕΙΕΑΔ: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού

Ε.Π: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΕΝΑΠΑΝ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού

ΕΠΑΝΑΕΔΒΜ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού και Δια Βίου Μάθηση

ΕΠΑ.Λ: Επαγγελματικό Λύκειο

ΕΟΠΠΕΠ: Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού

ΕΠΕΑΕΚ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΕΚΑΧ: Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα Χάλυβα

ΕΛΣΤΑΤ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΕΚ: Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

ΕΕΠ: Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

ΕΣΣΕΕΚΑ: Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση

Θ.Σ: Θεματικοί Στόχοι

ΙΕΚ: Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΚΔΒΜ: Κέντρο Δια Βίου Μάθησης

ΛΑΕΚ: Λογαριασμός για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση

ΜΟΠ: Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα

ΟΑΕΔ: Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

ΠΑΝ: Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων

ΣΕΕΚ: Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση

ΣΒΕ: Σύλλογος Ελλήνων Βιομηχάνων

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣτΛ: Συνθήκη της Λισαβόνας

ΤΠΕ: Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας

ΤΣ: Ταμείο Συνοχής

CEDEFOP: European Centre for the Development of Vocational Training

NEETs: Not Employment, Education, Training

RIS3: Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κατανομή Πόρων Εθνικού Μέρους Τομεακών Προγραμμάτων

Πίνακας 2: Κατανομή Πόρων Εθνικού Μέρους Περιφερειακών Προγραμμάτων

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	6
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ	8
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	9
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	11
ABSTRACT	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	12
1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	16
1.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	17
1.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	22
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	22
2.2 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»	26
2.3 ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	28
2.4 ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013 (ΕΣΠΑ)	32
2.5 ΤΟ ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2014-2020 (ΕΣΠΑ)	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	42
3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	42
3.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	47
3.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	55
4.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ	55

4.2	ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ (ΕΠΑΝΑΔ)	60
4.3	ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ “ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑ ” ΚΑΙ “Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ (ΠΑΝ)	68
4.4	Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ (RIS3)	70
4.5	Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΖΕΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	74
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	74
5.1	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	74
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	87
6.1	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
	ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	90
	ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	100

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σημαντικοί Όροι: Πολιτική Συνοχής, Απασχόληση – Αγορά Εργασίας, Ανεργία, Κατάρτιση, Δια Βίου Μάθηση.

Το Ευρωπαϊκό οικοδόμημα, τα τελευταία έτη έχει κληθεί να αντιμετωπίσει, εκτός από πλήθος οικονομικών κρίσεων και σημαντικές κοινωνικές αλλαγές, οι οποίες επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη δομή και και τη συνοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο E. Durkheim σε έργο του, έχει τονίσει τη σημαντικότητα ύπαρξης κοινωνικής συνοχής στο πλαίσιο της κοινωνίας, προκειμένου να προληφθούν “καταστάσεις ανομίας” όπως χαρακτηριστικά αναφέρει.

Βιώνοντας, εν μέρει μια σύγχρονη κατάσταση ανομίας με έμφαση στα ζητήματα οικονομικής και κοινωνικής φύσεως, η διατήρηση των ισορροπιών και η ύπαρξη συνοχής αποτελούν ένα μεγάλο διακύβευμα. Με στόχο την ανάπτυξη και τη διατήρηση της συνοχής, ο τομέας της εκπαίδευσης βρέθηκε στο επίκεντρο της πολιτείας, προκειμένου να παράσχει εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, το οποίο με τη σειρά του θα διασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή. Θέτοντας ως προτεραιότητες την οικονομία, ο τομέας της εκπαίδευσης καλείται να προσπελάσει τη συνεχή μεταβολή των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και να εστιάσει στην αποτελεσματικότητα της Δια Βίου Μάθησης ως μοχλό επανεκκίνησης της οικονομίας. Η Ευρώπη, έχοντας κομβικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών, αντιλήφθηκε νωρίς την αναγκαιότητα τυπικών και άτυπων μορφών εκπαίδευσης δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση. Οι πρώιμες παρεμβάσεις της Ευρώπης σε επίπεδο πολιτικών εδραιώθηκαν με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, όπου η Δια Βίου Μάθηση, απέκτησε συγκεκριμένο πλαίσιο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, επισημαίνοντας πάντα το οικονομικό πρόσημο, συνδέσε την αγορά εργασίας με την εκπαίδευση, δίνοντας έμφαση στην ποιότητα, την πιστοποίηση προσόντων και τις δυνατότητες που προκύπτουν από την κατάκτηση δεξιοτήτων. Η πολιτική της όμως, αν και σε μεγάλο μέρος βασίζεται σε μοντέλα αγοράς, είχε ολιστικό χαρακτήρα, καθώς εκτός από την επένδυση στο ανθρώπινο

δυναμικό, εστίασε και στο ρόλο της πολιτείας. Προκειμένου να εξασφαλίσει τη μέγιστη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα ή και να διαμορφώσει εκ νέου το ανύπαρκτο, σε κάποιες περιπτώσεις, πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης, ενσωμάτωσε στα πλαίσια μια περιφερειακής πολιτικής εργαλεία, τα οποία θα διατίθενται υποστηρικτικά σε άλλες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως για παράδειγμα η εκπαίδευση. Σκοπός του εγχειρήματος, παρέμεινε η ύπαρξη συνοχής και η άμβλυνση των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Η παρούσα μελέτη εκτός από τη διαμόρφωση και εξέλιξη πολιτικών, πραγματεύεται το ρόλο της οικονομίας και της ανάπτυξης στον τομέα της εκπαίδευσης, ενώ μέσα από προγενέστερες έρευνες εξετάζει το ζήτημα της χαμηλής συμμετοχής των ενηλίκων σε προγράμματα Δια Βίου Μάθησης, εστιάζοντας στην Ελληνική περιφέρεια.

Abstract

Key Words: Cohesion Policy, Employment – Labor Market, Unemployment, Training, Lifelong Learning.

In recent years, the European edifice has been called upon dealing not only with multiple economic crises but also with significant social changes, which greatly affect the structure and coherence of the European Union. E. Durkheim has emphasized the importance of social cohesion in his work, in the context of society, in order to prevent "situations of lawlessness" as he distinctively mentions.

As we experience a partial contemporary state of lawlessness, emphasizing on economic and social issues, the maintenance of balance and cohesion are at stake. Aiming at the development and maintenance of cohesion, the education sector has been a fundamental state concern, in order to provide specialized labor, which in turn will ensure financial development and social cohesion. By prioritizing the economy, the education sector is called upon to surpass the ongoing changes of socio-economic conditions and to focus on the effectiveness of Lifelong Learning as a trigger to revive the economy. Europe, which has a key role in shaping policies, soon realized the need for formal and informal forms of education, paying particular attention to continuing vocational training. Europe's early political interventions were consolidated by the Lisbon Treaty, where Lifelong Learning acquired a specific framework.

The European Union, always highlighting the financial context, linked the labor market to education by emphasizing the quality, qualifications and opportunities that result from the acquisition of skills. However, its policy, despite being extensively based on market models, was holistic, as it invested in human resources, in addition to focusing on the role of the state. In order to ensure the maximum participation in educational programs or to reform the non-existent, in some cases, Lifelong Learning framework, it has incorporated a regional policy tool, which will be available to support other European Union policies, for example education. The aim of the project was to maintain cohesion and alleviate economic and social inequalities among states.

This study, in addition to forming and developing policies, addresses the role of the economy and development in the field of education, while through previous research examines the issue of low adult participation in Lifelong Learning programs, focusing on the Greek region.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ανάλυση της συμβολής της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους τομείς της Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Δια βίου Μάθησης, όπως αυτοί εισήχθησαν από την απαρχή του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώνεται στην δομική ανάλυση του συνόλου της Πολιτικής Συνοχής, της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020” καθώς και των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, τα οποία μετεξελίχθηκαν στην σημερινή μορφή του Εταιρικού Συμφώνου για την Ανάπτυξη και την αναφορά τους στις προαναφερθείσες έννοιες.

Μέσα από την πορεία της διαμόρφωσης πολιτικών, οι έννοιες της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης πέρασαν από διάφορα στάδια ώστε να μπορέσει να αναδειχθεί η σημαντικότητα τους και μέσα από αυτές να καλλιεργηθεί η έννοια της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη. Καθώς όμως πρόκειται για μια Ευρώπη που μόνο στατική δεν μπορεί να χαρακτηριστεί, οι έννοιες συνεχίζουν να μεταβάλλονται και να προβληματίζουν. Λαμβάνοντας υπόψη το εκάστοτε χρονικό πλαίσιο και τη μεταβολή των κοινωνικό οικονομικών συνθηκών, παρατηρείται ότι η έννοια της εκπαίδευσης, αναφέρεται στις απαρχές της ως το τυπικό πλαίσιο που στοχεύει στην μετάδοση γνώσεων, την απόκτηση δεξιοτήτων την εσωτερίκευση αξιών και έχει συγκεκριμένη χρονική διάρκεια. Η ενασχόληση όμως, της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και πλήθους Διεθνών Οργανισμών σε συνδυασμό με τη μεταβολή του κοινωνικού συνόλου, εισήγαγε τους νέους όρους, “κατάρτιση” και “δια βίου μάθηση”, το εννοιολογικό πλαίσιο των οποίων, αναλύεται παρακάτω.

Οι χρονικές μεταβολές και τα στάδια εξέλιξης που χαρακτηρίζουν την Πολιτική Συνοχής συνολικά και πλαισιώνουν τους παραπάνω όρους, θα αναδειχθούν μέσα από τις δράσεις και τα προγράμματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση. Στο πλαίσιο της μελέτης θα ενταχθεί και η Πολιτική Απασχόλησης της Ένωσης καθώς αποτελεί σημαντική συνάρτηση για την ανάλυση των εννοιών. Τέλος, θα γίνει αξιολόγηση των βασικών προβλημάτων που αποτελούν τροχοπέδη

στην αξιοποίηση της Δια Βίου Μάθησης στην Ελληνική περιφέρεια και θα αποτυπωθούν οι ανάλογες προτάσεις για την αντιμετώπισή τους.

Η ολοκλήρωση της παρούσας, βασίστηκε στη μελέτη των ευρωπαϊκών κειμένων και νομοθετήσεων σχετικά με τους τομείς της Πολιτικής Συνοχής, τα Ευρωπαϊκά Κοινωνικά Πλαίσια και τη σύνδεσή τους με την Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Δια Βίου Μάθηση. Επιπλέον, σημαντική υπήρξε η συμβολή ελληνόγλωσσων και ξενόγλωσσων βιβλίων, τα οποία συνετέλεσαν στη διερεύνηση του θεωρητικού πλαισίου και στην αποσαφήνιση εννοιών σχετικά τις ευρωπαϊκές πολιτικές και το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η ΔΒΜ. Τέλος, εξίσου ουσιαστική ήταν η μελέτη διεθνούς αρθρογραφίας, όπου ανιχνεύονται οι σύγχρονες τάσεις του ερευνητικού πλαισίου της μελέτης, καθώς και έρευνες, οι οποίες διενεργήθηκαν προκειμένου να αποτυπώσουν προβληματικά ζητήματα που προέκυψαν ανά τις δεκαετίες για τη συμμετοχή στα εκπαιδευτικά προγράμματα εντός και εκτός της Ελληνικής περιφέρειας.

1.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η συγκεκριμένη μελέτη καλείται να αναλύσει το εννοιολογικό υπόβαθρο της εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, όπως αυτό εξελίχθηκε μέσα από την Πολιτική Συνοχής και τα Κοινωνικά Πλαίσια Στήριξης. Παράλληλα, προστίθεται ο παράγοντας της Πολιτικής για την Απασχόληση, καθώς εισάγονται έννοιες όπως η “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Κεφαλαίου” που προσδίδουν διαφορετικό χαρακτήρα στην εξέλιξη των όρων. Την εξίσωση συμπληρώνει, η ανάλυση των βασικών προβλημάτων που αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για την αξιοποίηση της δια βίου μάθησης στον Ελλαδικό χώρο και οι προτάσεις αντιμετώπισης του φαινομένου.

Στη συνέχεια η μελέτη καλείται να υποστηρίξει τις εξής υποθέσεις εργασίας.

Υπόθεση Εργασίας 1:

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσδίδουν κυρίως οικονομικό πρόσημο στο πεδίο της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης, εισάγοντας την έννοια της Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Κεφαλαίου μέσω της ενδυνάμωσης δεξιοτήτων.

Υπόθεση Εργασίας 2:

Η συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα Δια Βίου Μάθησης με εγγυημένη επαγγελματική αποκατάσταση συντελεί στην προσπέλαση βασικών προβλημάτων αξιοποίησης της Δια Βίου Μάθησης στην Ελληνική περιφέρεια.

1.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ως απόρροια της οικονομικής μεγέθυνσης που παρουσιάστηκε στην Αμερική και η οποία δεν ήταν εφικτό να εξηγηθεί μέσω των μέχρι πρότινος υπαρχόντων οικονομικών κλασικών θεωριών, το βλέμμα των περισσότερων στράφηκε στην θεωρία του Ανθρώπινου Κεφαλαίου¹. Η πρώτη απόπειρα για την ανάλυση της εκπαίδευσης ως μορφή επενδύσεων, είχε ήδη γίνει από τον Adam Smith το 1776, όπου επιχείρησε να διερευνήσει το πλαίσιο σύνδεσης μεταξύ της επιθυμίας για βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και των θετικών αποτελεσμάτων που επιφέρει η προσπάθεια σε κοινωνικό αλλά και οικονομικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα είχε τονίσει τη συμβολή της εκπαίδευσης λέγοντας ότι “ ένας μορφωμένος άνθρωπος μπορεί να συγκριθεί με μια ακριβή μηχανή ”². Η σωστή και αποτελεσματική διαχείριση της εκπαίδευσης ως διαδικασία, είναι ικανή να

---

¹ Schultz T., (1961), Human capital theory, “Investment in Human Capital”, American Economic Review.

² Παπαγεωργίου Π., Χατζηδήμα Σ., (2003), “Εισαγωγή στην Οικονομική των Ανθρώπινων Πόρων και της Εκπαίδευσης”, Εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.

συμβάλει τα μέγιστα στην επίτευξη στόχων και ακολούθως στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Ο τομέας της εκπαίδευσης με τη μορφή της κατάρτισης, αυτή τη φορά, επισημαίνεται και από τον Alfred Marshall περίπου δύο δεκαετίες μετά, ως ένας από τους βασικούς μοχλούς του κράτους για την ανάπτυξη. Συγκεκριμένα, η επαγγελματική επιμόρφωση των εργατών, προσδιορίζεται με τη μορφή “δημόσιας επένδυσης”, καθώς η απόκτηση νέων δεξιοτήτων των εργαζόμενων, συμβάλλουν θετικά στη αύξηση της παραγωγικής διαδικασίας και ενισχύουν το συνολικό κοινωνικό σχήμα, στο οποίο εντάσσεται ο καταρτιζόμενος. Ο Adam Smith και ο Alfred Marshall, υπήρξαν από τους πρώτους θεωρητικούς που αντιλήφθηκαν τη σπουδαιότητα της επένδυσης στην εκπαίδευση, χωρίς όμως να αποκλίνουν και από την οικονομική θεωρία. Η επενδυτική αξία που μπορεί να ενέχεται στον εκπαιδευτικό τομέα, μεταφράζεται σχεδόν αποκλειστικά με οικονομικούς όρους και προσβλέπει στην χρηματική αξία και συνεπώς την οικονομική ανάπτυξη. Στα χνάρια των Adam και Marshall, βασίστηκαν εν μέρει και τα μοντέλα εργασιακών σχέσεων του Φορντισμού και Τειλορισμού, όπου δίνεται έμφαση στη συσχέτιση του τρόπου εργασίας με τις δεξιότητες των εργαζομένων.

Παρά τις ήδη επικρατούσες απόψεις περί σύνδεσης της εκπαίδευσης με την οικονομική ανάπτυξη και καθώς η ανάγκη επεξήγησης σχετικά με τις χρηματική αξία και το επίπεδο εκπαίδευσης έγινε πιο έντονη μεταπολεμικά, πολλοί επιστήμονες θέλησαν βασιζόμενοι στα χνάρια των Smith και Marshall, να επεκτείνουν τη θεωρία του Ανθρώπινου Κεφαλαίου. Θεμελιωτής της θεωρίας ήταν ο Αμερικάνος οικονομολόγος Theodor Schultz και μετέπειτα ακολούθησαν οι Abramovitz και Denisov το 1962 οι Becker και Mincer το 1964 και 1974 αντίστοιχα. Ο Schultz, έχοντας ασχοληθεί εκτενώς με την αγροτική ανάπτυξη, τόνισε ότι *“η βελτίωση της ευημερίας του φτωχού πληθυσμού μπορεί να προέλθει μόνο μέσω της βελτίωσης της ποιότητας του συνολικού πληθυσμού”* κάτι που προέρχεται από την επένδυση στην εκπαίδευση όπως χαρακτηριστικά είχε αναφέρει και ο Βενιαμίν Φραγκλίνος. Ειδικότερα, εστίασε σε τρεις βασικές προσεγγίσεις και τρεις βασικές ιδιότητες για τη βελτίωση των δεξιοτήτων των εργαζομένων, έχοντας ως γνώμονα την εκπαίδευση. Υποστήριξε ότι ο άνθρωπος μπορεί να αποτελέσει την κύρια πηγή μεγέθυνσης και αξιοποίησης του φυσικού κεφαλαίου μέσω της ύπαρξης *“συστηματικής εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα σπουδών”*, η οποία θα πρέπει να τίθεται ως προτεραιότητα από κάθε χώρα, μέσω της *“οργάνωσης μαθημάτων για ενήλικα άτομα από επιχειρήσεις”* και μέσω της *“εκπαίδευσης που προέρχεται από την*

τριβή με συγκεκριμένη εργασία”. Αναφορικά με τις τρεις ιδιότητες του ανθρώπινου κεφαλαίου αυτές σχετίζονταν με τη σημασία και την επιλογή των λέξεων Ανθρώπινο Κεφάλαιο, καθώς αρχικά το άτομο δεν μπορεί να διαχωριστεί από αυτό, το κεφάλαιο αποτελεί την κύρια πηγή των μελλοντικών κερδών και τέλος το άτομο στοχεύει μέσω του κεφαλαίου στην επένδυση³. Η εκτίμηση του Schultz για την αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου, απέκλινε από τις οπισθοδρομικές αντιλήψεις των προηγούμενων ετών που στόχευαν μόνο στην αύξηση της παραγωγικής διαδικασίας. Αντίθετα, η θεωρία του Ανθρώπινου Κεφαλαίου, αντιλήφθηκε τον άνθρωπο προσεγγίζοντάς τον και με κοινωνικούς όρους εκτός από την οικονομική του διάσταση. Τις απόψεις του Schultz, συμπλήρωσε αργότερα και ο Gary Becker, με μελέτες που εκπονήθηκαν από το Πανεπιστήμιο του Σικάγο.

Το επόμενο βήμα στη θεωρία του Ανθρώπινου Κεφαλαίου έκανε ο M. Spence, εισάγοντας τη θεωρία σηματοδότησης. Ενώ οι προγενέστεροι θεωρητικοί υποστήριζαν ότι η εκπαίδευση αυξάνει το επίπεδο παραγωγικότητας και συνεπάγεται υψηλότερες αμοιβές, ο Spence τόνισε ότι η εκπαίδευση είναι το εργαλείο που παρέχεται στον εργοδότη, ώστε να είναι σε θέση να αντιληφθεί το επίπεδο κατάρτισης των εργαζομένων και εν συνεχεία του βαθμού παραγωγικότητας του. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη θεωρία, οι συμμετέχοντες σε εκπαιδευτικά προγράμματα είναι σε θέση να προσελκύσουν θέσεις εργασίας όπου απαιτείται υψηλά καταρτισμένο δυναμικό το οποίο θα έχει και υψηλό βαθμό παραγωγικότητας⁴.

Εκτός από τις θεωρήσεις που προσδίδουν θετικό πρόσημο στην ανάπτυξη του Ανθρώπινου Κεφαλαίου, υπήρξαν και θεωρητικοί που άσκησαν έντονη κριτική. Ο Schuller το 1998, υποστήριξε ότι η ανάπτυξη δεξιοτήτων στο πλαίσιο της επένδυσης στην εκπαίδευση, συνεπάγεται το κατακερματισμό της ατομικής αυτονομίας και έχει αρνητικό αντίκτυπο στην παραγωγικότητα και το βαθμό κοινωνικοποίησης του ατόμου. Ο Gustavsson το 2002, κατέκρινε επίσης τον επενδυτικό χαρακτήρα της

---

³ Συργιάννης Χ., (2018), Πρακτικά του 5ου Συνεδρίου: "Νέος Παιδαγωγός", " Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου (Human Capital Theory) και η σχέση με την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση", Αθήνα.

⁴ Begg D., Vernasca G., Fischer S., Dornbusch R., (2015), "Εισαγωγή στην Οικονομική", Εκδ. Κριτική, Αθήνα.

εκπαίδευσης, τονίζοντας την αποστασιοποίηση της από το κοινωνικό και ανθρωπιστικό της υπόβαθρο και τον συγκερασμό με τις οικονομικές επιστήμες⁵.

Η θεωρία του Ανθρώπινου Κεφαλαίου, συγκεντρώνει ποικίλες απόψεις σχετικά με τη συμβολή της στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης. Για παράδειγμα ο Νικολάου⁶, υποστηρίζει ότι *“το ανθρώπινο κεφάλαιο κατ’ αντιστοιχία με το οικονομικό είναι ικανό να περιγράψει τα χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης”*. Ο ορισμός του ανθρώπινου παράγοντα κατ’ αυτόν τον τρόπο φανερώνει ακόμη και τη βιωσιμότητα μιας επιχείρησης καθώς το προσωπικό αποτελεί μέρος αυτής. Στον αντίποδα η Φωκιάλη⁷ διακρίνει το ανθρώπινο κεφάλαιο σε ατομικό και κοινωνικό. Συγκεκριμένα όταν το ατομικό εμπλουτιστεί με γνώσεις και δεξιότητες, αυτό έχει αντίκτυπο και στο κοινωνικό καθώς το άτομο αποτελεί μέρος της κοινωνίας, ενώ ο Ψαχαρόπουλος, υποστηρίζει ότι παρά το χρηματικό κόστος που σπαταλάει το άτομο στην πορεία της ζωής του για να αποκτήσει εξειδικευμένες γνώσεις, το ίδιο και μεγαλύτερο κέρδος επιστρέφει μελλοντικά πίσω σε αυτόν με τη μορφή εφόσον κατέχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τον ανειδίκευτο⁸.

Στις περισσότερες πτυχές των θεωριών που αναφέρθηκαν παραπάνω το κλειδί για την ανάπτυξη κρατά ο τομέας της Δια Βίου Μάθησης. Η εκμετάλλευση των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων του ανθρώπου όπως είχε πει και ο Schultz, είναι σε θέση να καταδείξουν το κεφάλαιο που ονομάζεται άνθρωπος. Η συμβολή της εκπαίδευσης όπως έγινε γνωστό και από έρευνες που διεξήχθησαν⁹, αυξάνει την παραγωγικότητα, η οποία με τη σειρά της προσδίδει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στον τομέα της απασχόλησης. Το σημαντικότερο όφελος της εκπαίδευσης είναι το συνολικό αντίκτυπο της στο κοινωνικό σύνολο το οποίο με τη σειρά του θα επιτύχει και τον στόχο της καθολικής ανάπτυξης.

---

⁵ Ρέππα Α., (2015), “Νέες Τεχνολογίες, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Κεφαλαίου και Εκπαίδευση Ενηλίκων: Η συμβολή της πλατφόρμας EPAL”, <https://docplayer.gr/2890197-Dr-anastasia-athanasoyla-reppa-eap-aspaite-nees-tehnologies-anaptyxi-anthropinoy-kefalaioy-kai-ekpaideysi-enilikon-i-symvoli-tis-platformas-epale.html>, Ανακτήθηκε: 3/11/2019, 15:48 μ.μ.

⁶ Νικολάου Ι., (2008), “Διοικώντας το Ανθρώπινο Κεφάλαιο”, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα

⁷ Φωκιάλη Π., (2010), Σημειώσεις από το μάθημα: “Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη στην Εκπαίδευση”.

⁸ Ψαχαρόπουλος Γ., (1999), “Οικονομική της Εκπαίδευσης”, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

⁹ Patrinos H., Psacharopoulos G., (2002), “Returns to Investment in Education: A Further Update” World Bank Policy Research Working Paper Series., <https://ssrn.com/abstract=1273483>, Ανακτήθηκε: 03/11/2019, 16:39 μ.μ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Ο όρος «συνοχή» εμφανίζεται αρκετές φορές στα εδάφια της ευρωπαϊκής ιστορίας. Η πολιτική συνοχής εννοιολογικά αλλά και θεσμικά κάνει την εμφάνισή της, αρχικά στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Άρθρο 2, όπως αυτό αναθεωρήθηκε αργότερα από τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Η οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, συνεχίζει να αναφέρεται και στο Άρθρο 4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τονίζοντας τη σπουδαιότητα του όρου ως προς την άμβλυνση των ανισοτήτων σε όλους τους τομείς. Το εννοιολογικό πλαίσιο της συνοχής, όπως αυτή περιγράφεται μέσα από την Ευρωπαϊκή ιστορία, εμπεριέχει σε μεγάλο βαθμό το στοιχείο της αμοιβαίας βοήθειας και υποστήριξης. Σαφώς δεν είναι λίγες οι φορές που αποδίδεται στην έννοια καθαρά οικονομική διάσταση και κατόπιν αυτής η ποιοτική¹⁰. Πάρα ταύτα η πνοή της αλληλεγγύης, που περιγράφεται μέσα από τη συνοχή¹¹, δίνει μια νέα διάσταση στον ευρωπαϊκό κόσμο και αυτό αποδεικνύεται μέσα από την διεύρυνση της πολιτικής συνοχής ανά χρονική περίοδο, όπως θα φανεί παρακάτω αναλυτικά.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στα πλαίσια της ανάπτυξης των κρατών μελών της, εισήγαγε το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης την περιφερειακή πολιτική, ούσα ακόμη σε πρώιμο στάδιο με την ονομασία Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Προκειμένου να αποδώσει η ίδρυση της περιφερειακής πολιτικής, το 1968 δημιουργείται η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Γ.Δ.Π REGIO), όπως ονομάζεται σήμερα, η οποία στόχευε και στοχεύει στην ομαλή ανάπτυξη όλων των περιφερειών και πόλεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κοινό όραμα της Περιφερειακής Πολιτικής ήταν και παραμένει η ανάπτυξη της Ένωσης καθώς και η παροχή υποστήριξης σε άλλες πολιτικές της Ένωσης μέσα από τις επενδύσεις. Ειδικότερα, πολιτικές που αφορούν την εκπαίδευση, την απασχόληση, την έρευνα, την καινοτομία, την ενέργεια

¹⁰ Bradley J., G. Untiedt, (2011), "The future of the EU Cohesion Policy in a time of Austerity", International Evaluation Conference Vilnius.

¹¹ Ανδρικοπούλου Ε., Καυκαλάς Γ., (2000), "Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος : η διεύρυνση και η γεωγραφία της Ευρωπαϊκής Ανάπτυξης", Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.

και το περιβάλλον, άντλησαν το απαραίτητο επενδυτικό πλαίσιο και την στρατηγική για την υλοποίηση τους από την πολιτική συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τη θεσμοθέτηση της περιφερειακής πολιτικής, ολοκλήρωσε το 1975 η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, με στόχο την παροχή οικονομικής βοήθεια για την εξίσωση των περιφερειών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο 176 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ)¹². Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στη μείωση των ανισοτήτων, μεταξύ των περιφερειών καθώς και στις μειονεκτούσες περιοχές που αντιμετωπίζουν δημογραφικά, φυσικά και εδαφικά μειονεκτήματα (άρθρο και το άρθρο 174 δεύτερο και τρίτο εδάφιο ΣΛΕΕ), για τα οποία υπήρξε πληθώρα προσφυγών¹³.

Προκειμένου, να επιτευχθεί το εγχείρημα την Ένωσης για τη συνολική ανάπτυξη των περιφερειών της, το 1988, τα υπάρχοντα διαρθρωτικά ταμεία, εντάσσονται στο διευρυμένο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, θεσπίζοντας συγκεκριμένες αρχές. Οι βασικές αρχές αφορούσαν την υποστήριξη σε φτωχές και λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες, επιδιώκοντας έναν πολυετή στρατηγικό σχεδιασμό με τη συμμετοχή των εταίρων σε τομεακό και περιφερειακό επίπεδο.¹⁴

Με την έναρξη της Συνθήκης του Μάαστριχτ την 1η Νοεμβρίου του 1993, εκτός από την θεμελίωση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, την κοινή εξωτερική πολιτική, και την πολιτική για την ασφάλεια, τη δικαιοσύνη και τις εσωτερικές υποθέσεις, εισάγονται τρεις καινοτομίες αναφορικά με την υπάρχουσα πολιτική συνοχής. Ειδικότερα, ιδρύεται το Ταμείο Συνοχής το 1994 (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1164/94 του Συμβουλίου, της 16ης Μαΐου 1994)¹⁵. Το Ταμείο Συνοχής προέβλεπε, την ενίσχυση περιφερειών

¹² Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012/C 326/01), (2012), ISSN 1977-0901, https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026el.pdf, Ανακτήθηκε: 06/036/2019, 09:53 π.μ.

¹³ Προσφυγή της 27ης Σεπτεμβρίου 2013 - Izsák και Dabis κατά Επιτροπής, (Υπόθεση T-529/13), http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30dc86007bd4dc8145a193feb5acb5a63d04.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuMc3v0?doclang=EL&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=146889&occ=first&dir=&cid=127218, Ανακτήθηκε: 06/036/2019, 10:03 π.μ.

¹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Περιφερειακή και Αστική Ανάπτυξη στην Ε.Ε., https://ec.europa.eu/regional_policy/el/, Ανακτήθηκε: 06/036/2019, 10:03 π.μ.

¹⁵ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κανονισμός (ΕΚ), αριθ. 1164/94 του Συμβουλίου, της 16ης Μαΐου 1994 για την ίδρυση του ταμείου συνοχής, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31994R1164&from=EL>, Ανακτήθηκε: 06/03/2019, 10:15 π.μ.

με ακαθάριστο εθνικό εισόδημα κάτω του 90% του κοινοτικού μέσου όρου προκειμένου να ενισχυθούν οι τομείς της απασχόλησης, της βιώσιμης ανάπτυξης και η γενικότερη οικονομική και κοινωνική συνοχή των αδύναμων κοινοτήτων.

Την ίδια χρονολογία ιδρύεται και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών¹⁶, ένα όργανο συμβουλευτικού χαρακτήρα που εκπροσωπεί τις περιφερειακές και τοπικές κοινότητες της Ένωσης. Το συμβουλευτικό όργανο, απαρτίζεται από εκλεγμένους εκπροσώπους των κρατών μελών οι οποίοι, συμμετέχουν στη διαμόρφωση της νομοθεσίας της Ένωσης καθώς το τελικό νομοθέτημα εφαρμόζεται στις περιφέρειες που εκπροσωπούν. Τα βασικά ζητήματα, τα οποία απασχολούσαν και συνεχίζουν μέχρι και σήμερα, την Επιτροπή σχετίζονται με την τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση που εμπίπτει στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της ενέργειας και το σύνολο της στοχοθεσίας της σημερινής Στρατηγικής "Ευρώπη 2020"¹⁷, της οποίας οι δράσεις αναφέρονται εκτενώς παρακάτω.

Στο πλαίσιο της ομαλής λειτουργίας των παραπάνω οργάνων, την ίδια περίοδο, θεσπίζεται η Αρχή της Επικουρικότητας¹⁸, προκειμένου να διασφαλίσει ότι κάθε απόφαση που λαμβάνεται, έχει απόλυτη προτεραιότητα την ευημερία του πολίτη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχοντας εξαιρέσει τους τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας, δεσμεύεται στη μη ανάληψη δράσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τους τομείς αρμοδιότητας εθνικού, περιφερειακού ή τοπικού επιπέδου, εκτός αν η επικείμενη δραστηριότητα είναι αποδεδειγμένα αποτελεσματική στα παραπάνω επίπεδα. Η αρχή της επικουρικότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις αρχές της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας. Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, η αρχή διευρύνεται και κάθε νομοθέτημα εξετάζεται σύμφωνα με αυτήν.

Επιπλέον προσθήκες στην υπό διαμόρφωση πολιτική συνοχής αποτελούν, για τη δεκαετία του 90', η ίδρυση του Χρηματοδοτικού Μέσου Προσανατολισμού της

---

¹⁶ Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, <https://cor.europa.eu/el>, Ανακτήθηκε: 06/03/2019, 10:35 π.μ.

¹⁷ Inforegio Panorama 39 - 2020 Ο Ρόλος της Περιφερειακής Πολιτικής στο Μέλλον της Ευρώπης, (2011), https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag39/mag39_el.pdf, Ανακτήθηκε: 06/03/2019, 10:39 π.μ.

¹⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, (2018), http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_1.2.2.pdf, Ανακτήθηκε: 06/03/2019, 10:49 π.μ.

Αλιείας¹⁹ για τη δημιουργία κοινής αλιευτικής πολιτικής και υποστηρικτικών δράσεων στους τομείς της υδατοκαλλιέργειας, της αλιείας και της εμπορίας. Εξίσου σημαντική είναι και η αύξηση της χρηματοδότησης τη συγκεκριμένη περίοδο σε σχεδόν διπλάσιο ποσοστό, με αποτέλεσμα να καλύπτει σχεδόν το ένα τρίτο του συνολικού προϋπολογισμού της Ένωσης.

Η δεκαετία του 2000, χαρακτηρίζεται από μεταρρυθμιστικές τάσεις με απώτερο σκοπό τη διεύρυνση. Πιο συγκεκριμένα, το "Πρόγραμμα Δράσης 2000", εμπεριείχε προτάσεις για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα της διεύρυνσης και του δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2000-2006.²⁰ Το αποτέλεσμα της μεταρρύθμισης ήταν η συγχώνευση και μείωση του αριθμού των στόχων για τα διαρθρωτικά ταμεία, και κατ' επέκταση η μείωση των κοινοτικών πρωτοβουλιών. Στα θετικά της μεταρρύθμισης, ήταν η ενίσχυση της συνεργασίας των κρατών μελών και της Ένωσης καθώς και ο δημοσιονομικός έλεγχος, προκειμένου να υπάρχει διαφάνεια. Αξιοσημείωτη είναι η επιβολή συστήματος αξιολόγησης των προγραμμάτων μέσα από ένα σύστημα κριτηρίων. Στον απόηχο των αλλαγών, η πολιτική συνοχής διευρύνθηκε και απέκτησε μια νέα δυναμική, ενώ προσαρμόστηκε στα νέα δεδομένα, επιλέγοντας να επενδύσει σε υψηλά ποσοστά απασχόλησης, βιώσιμης ανάπτυξης και καινοτομίας, όπως ακριβώς ανέφερε η "Στρατηγική της Λισαβόνας" για την περίοδο 2007-2013²¹.

Στη τελευταία περίοδο της Στρατηγικής της Λισαβόνας και ιδιαίτερα, στο σύνολο δέκα ετών, τα θεσμικά ευρωπαϊκά όργανα, μέσω των εκθέσεων τονίζουν τη σημαντικότητα της πολιτικής συνοχής, χωρίς να παραλείπουν ότι χρήζει βελτιώσεων και απλούστευσης των διαδικασιών που την διέπουν. Προκειμένου, η πολιτική συνοχής να αποτελέσει προστιθέμενη αξία, εμπίπτει σε τομείς σχετικούς με την οικονομία, το

---

¹⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή και Αστική Ανάπτυξη στην Ε.Ε., https://ec.europa.eu/regional_policy/el/, Ανακτήθηκε: 06/03/2019, 10:03 π.μ.

²⁰ Γεωργίου Α. Γιώργος, (2002), "Το δημοσιονομικό Σύστημα Της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κοινωνικός Προϋπολογισμός", Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

²¹ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013, (2007), Αθήνα, https://2007-2013.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf, Ανακτήθηκε: 06/03/2019, 12:49 π.μ.

γεωγραφικό πλαίσιο, το είδος των πολιτικών που ασκούνται, αλλά και τη σύνδεση με λοιπά περιφερειακά και εθνικά προγράμματα²².

2.2 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»

Το τέλος της περιόδου της Στρατηγικής της Λισαβόνας, σφραγίστηκε με την Στρατηγική “Ευρώπη 2020”. Η συγκεκριμένη στρατηγική παρουσιάστηκε από την Επιτροπή, εστιάζοντας σε συγκεκριμένες θεματικές, όπως η απασχόληση, η έρευνα και η ανάπτυξη, η κλιματική αλλαγή, η ενέργεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η εκπαίδευση. Η Στρατηγική “Ευρώπη 2020”, θέτει μακροπρόθεσμους στόχους, υπό τη μορφή ατζέντας της Ε.Ε σε ευρωπαϊκό, εθνικό αλλά και περιφερειακό επίπεδο. Το πλαίσιο αναφοράς της, εστιάζει εκτός των ανωτέρω θεματικών στη μείωση της φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής. Συνεπώς, αφορά βασικές θεματικές που απασχολούν την Ευρώπη και πρόκειται να εφαρμοστούν από τα κράτη μέλη της Ε.Ε, με τη μορφή εθνικών στόχων, ώστε να συμβάλουν στην ολοκλήρωση της ευρωπαϊκού θεματολογίου. Η Στρατηγική “Ευρώπη 2020”, υπήρξε η πρώτη προσπάθεια της Ευρώπης που συνδύασε το συντονισμό μιας οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής θεσπίζοντας την ίδια στιγμή ποσοτικούς στόχους για την καταπολέμηση των προβληματικών θεματικών που απασχολούν την Ένωση. Παρά την έμφαση, στην οικονομική εξυγίανση, η στρατηγική συμπεριέλαβε και στόχους με κοινωνικό χαρακτήρα, αναδεικνύοντας τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα της Ευρώπης και επαναφέροντας στοιχεία του νεοφιλελεύθερου ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου από περασμένες δεκαετίες.

Συγκεκριμένα, για τον τομέα της απασχόλησης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 2010, ενέκρινε Δέκα Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές, δίνοντας έμφαση στην οικονομική και δημοσιονομική σταθερότητα, στην απασχόληση

---

²² Χριστίνα Πατσάκη, “Η νέα Προγραμματική Περίοδος 2014-2020 της Πολιτικής Συνοχής και η Σημασία της για την Ελλάδα”, (2012), MS c Thesis, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Αθήνα.

αλλά και στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Αρωγοί σε αυτή την προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ολοκληρωτική εξυγίανση της Ευρώπης ορίζονται τα Ευρωπαϊκά Εξάμηνα, το Πακέτο των Έξι, το Πακέτο των Δύο, το Σύμφωνο για το Ευρώ+, και το Δημοσιονομικό Σύμφωνο. Θέτοντας ως βάση τις τρεις προαναφερθείσες κατευθυντήριες γραμμές, γίνονται αναφορές στην ποιότητα της εργασίας, στην εργασιακή φτώχεια και την κοινωνική προστασία. Αναλυτικότερα, οι θεματικές που αφορούν κατά κύριο λόγο την έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη, προσανατολίζονται στην εξασφάλιση της ποιότητας και βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, στην αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισοροπιών, στη μείωση των ανισοροπιών στη ζώνη του ευρώ, στη βελτιστοποίηση και ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας αξιοποιώντας το δυναμικό της ψηφιακής οικονομίας, σε περιβαλλοντικά ζητήματα όπως η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και τον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας. Οι τομείς της απασχόλησης και της κοινωνικής πολιτικής, σχετίζονται με την αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας και τη μείωση του ποσοστού της διαρθρωτικής ανεργίας για τις ηλικίες 20-64 ετών. Παράλληλα στον τομέα της εκπαίδευσης, δίνεται προτεραιότητα στην ανάπτυξη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού που θα ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς εργασίας μέσω της δια βίου μάθησης, στη βελτίωση επιδόσεων εκπαίδευσης και κατάρτισης, στη μείωση της σχολικής διαρροής και στην αύξηση συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τέλος, προβλέπεται προώθηση της κοινωνικής ένταξης και μείωση του ποσοστού της φτώχειας και του ποσοστού ατόμων που ζουν στο όριο της φτώχειας²³.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχοντας θέσει ευρείες προτεραιότητες, για την «Ευρώπη 2020», τις συγκεκριμενοποίησε σε επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες προκειμένου να διευκολύνει την πραγμάτωσή τους σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο²⁴. Οι πρωτοβουλίες, εστίαζαν στην «Ένωση Καινοτομίας» προκειμένου να ολοκληρωθεί ο Ευρωπαϊκός χώρος έρευνας και ανάπτυξης, να δημιουργηθούν ευνοϊκότερες συνθήκες για την καινοτομία και να ενισχυθούν οι δεσμοί μεταξύ της εκπαίδευσης, των επιχειρήσεων, της έρευνας και καινοτομίας. Η δεύτερη πρωτοβουλία αφορά τον τομέα της

---

²³ European Commission, (2010), "Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth", Communication COM, Brussels.

²⁴ Μούσης Ν.,(2011), «Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική», Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, <http://www.europedia.moussis.eu/discus/discus-1265911417-201373-5112.tkl?lang=gr>

Νεολαίας και επιδιώκει την ενίσχυση της κινητικότητας, την αύξηση του ποσοστού εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τη δημιουργία ενός πλαισίου απασχόλησης για τους νέους. Σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη και το περιβάλλον η Επιτροπή συμφώνησε στη δημιουργία ενός «Ψηφιακού Θεματολογίου για την Ευρώπη» ενώ έκρινε απαραίτητη την ανταποδοτική χρήση των πόρων στο πλαίσιο της Ένωσης κάνοντας αναφορά στον τομέα της βιομηχανίας και τη δημιουργία μια βιομηχανικής πολιτικής. Ωστόσο, καθώς η καταπολέμηση της ανεργίας αποτελεί βασικό στόχο, έκρινε απαραίτητο τον εκσυγχρονισμό των θέσεων εργασίας, την αύξηση της παραγωγικότητας και τις διαρθρωτικές αλλαγές στον τομέα της εκπαίδευσης μέσω της «Ατζέντας για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας». Η έβδομη προτεραιότητα, σχετίζεται με την καταπολέμηση της φτώχειας μέσα από τη δημιουργία της «Ευρωπαϊκής πλατφόρμας για την καταπολέμηση της φτώχειας». Για την παρακολούθηση και διασφάλιση των στόχων και των πρωτοβουλιών, θεσπίστηκε ένα σύστημα οικονομικής διακυβέρνησης, το «Ευρωπαϊκό Εξάμηνο»²⁵ ώστε να συντονίζει τις δράσεις πολιτικής μεταξύ της ένωσης και των κρατών μελών. Εργαλείο υλοποίησης της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020”, αποτελούν τα Εθνικά Μεταρρυθμιστικά Προγράμματα, τα οποία καταβάλλονται από τις εθνικές κυβερνήσεις έχοντας συμπεριλάβει εθνικούς και ευρωπαϊκούς στόχους καθώς και τα μέτρα που πρόκειται να ληφθούν για την υλοποίησή τους.

2.3 ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, στοχεύοντας στην εξυγίανση των περιφερειών, εκκίνησε τη δράση της δημιουργώντας το 1986 τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ)²⁶. Η δράση τους ολοκληρώθηκε λίγα χρόνια αργότερα το 1993. Τα ΜΟΠ αποτελούν την απαρχή της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής, καθώς συνέβαλλαν

²⁵ European Commission, E.U Economic governance: monitoring, prevention, correction «The European Semester», https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester_en Ανακτήθηκε :30/03/2019, 19:24 μ.μ

²⁶ ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ αριθ. 4/90 για τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) συνοδευόμενη από τις απαντήσεις της Επιτροπής (90/C 298/01) , [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990Y1128\(03\):EL:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990Y1128(03):EL:HTML) , Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 13:31 μ.μ.

στην ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ένωσης, παρέχοντάς τους χρηματοδότηση για τη βελτίωση ποιότητας του επιπέδου ζωής αλλά και τη δημιουργία δικτύου υποδομών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε βάθος χρόνου²⁷. Το 1988, με τη μεταρρύθμιση των Διαρθρωτικών Ταμείων και την αύξηση των διαθέσιμων πόρων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το Α Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, καθορίζοντας τους άξονες προτεραιότητας, το χρηματοδοτικό πλαίσιο και το χρονικό όριο των παρεμβάσεων. Βασικοί άξονες προτεραιότητας του Α Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης ήταν η βελτίωση του επιπέδου της χώρας αναφορικά με τις υποδομές, τους τομείς της ενέργειας, της έρευνας και ανάπτυξης στον αγροτικό τομέα, της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, την ανάπτυξη του τουρισμού, την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και τέλος την μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων²⁸.

Παρά το φιλόδοξο σχεδιασμό του, το Α Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, δεν κατόρθωσε να πετύχει το στόχο του καθώς οι χρηματοδοτικοί πόροι απορροφήθηκαν κυρίως από περιφερειακές δράσεις. Στη συνέχεια το 1994-1999, ακολούθησε το Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης εισάγοντας επιπλέον στους άξονες προτεραιότητας την ανάπτυξη των αστικών κέντρων, την προώθηση της απασχόλησης σε συνδυασμό με την εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού αλλά και τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης²⁹. Η περίοδος εφαρμογής του Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης στην Ελλάδα, υπήρξε σαφώς πιο αποδοτική καθώς δημιουργήθηκαν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ύπαρξη αναπτυξιακής πολιτικής. Ωστόσο δεν έλλειψαν προβλήματα που προέκυψαν από την απορρόφηση των πιστώσεων και του ελέγχου αυτών λόγω ελλιπούς προετοιμασίας για την αντιμετώπιση αυξημένης κλίμακας παρεμβάσεων³⁰.

Η περίοδος 2000-2006, ενίσχυσε σημαντικά την Ελληνική περιφέρεια καθώς μέσω του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης εισήχθησαν καινοτομίες που διέυρναν

---

²⁷ Καμχής Μ., (2007), "Η Ενοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου 1986-2006: ένα σχεδιαστικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας", Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

²⁸ Πετράκος Γ., Ψυχάρης Γ., (2004), "Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα", Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

²⁹ Πετράκος Γ., Ψυχάρης Γ., (2004), "Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα", Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

³⁰ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (2002), "Ετήσια Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου Οικονομικού έτους 1999", Τεύχος Δεύτερο, Αρ. Φύλλου 516, Αθήνα.

τον υπάρχοντα αναπτυξιακό σχεδιασμό. Για πρώτη φορά γίνεται σαφής διάκριση των προτεραιοτήτων σε τρία μέρη. Το Γενικό μέρος αναφέρεται στο μακροοικονομικό και κοινωνικό - οικονομικό πλαίσιο, ενώ το Τομεακό και Περιφερειακό μέρος αναφέρονται στους στόχους κατά άξονα προτεραιότητας και στις προτεραιότητες ανάπτυξης των δεκατριών περιφερειών της Ελλάδας αντίστοιχα. Συνοπτικά, το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ενσωμάτωσε στους υπάρχοντες στόχους τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την προώθηση της απασχόλησης, την κοινωνία της πληροφορίας και την περιφερειακή ανάπτυξη επιδιώκοντας τη μείωση των ανισοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο και την ανάπτυξη των προαναφερόμενων τομέων. Καινοτομία αποτέλεσε η ενδεδειγμένη καταγραφή των αξόνων προτεραιότητας, η μερική περιγραφή των επιχειρησιακών προγραμμάτων και οι δράσεις των διαρθρωτικών ταμείων, για τα οποία καταρτίστηκαν 13 περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα, 11 τομεακά και το πρόγραμμα "Τεχνική Βοήθεια"³¹.

Παράλληλα με το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία χρηματοδότησαν και τις τέσσερις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες οι οποίες επικουρούν τις δραστηριότητες των Ταμείων, θέτοντας εξατομικευμένους στόχους αναλόγως με τη περιοχή όπου δραστηριοποιούνται. Για την περίοδο 2000 – 2006 οι Πρωτοβουλίες ήταν η EQUAL σχετικά με την καταπολέμηση διακρίσεων και ανισοτήτων στον τομέα της απασχόλησης, η LEADER+ που αφορούσε την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω προγραμμάτων, η URBAN II για την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και τέλος η INTERREG III σχετικά την τόνωση της ανάπτυξης και την ισόρροπη και αρμονική διεύθυνση του διασυνοριακού ευρωπαϊκού εδάφους^{32 33}. Συγκριτικά με τα προηγούμενα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, το τρίτο ήταν αυτό που έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία ενός άρτια διαμορφωμένου αναπτυξιακού προγράμματος με έμφαση στις εφαρμοσμένες διαδικασίες υλοποίησης σχεδιασμού των δράσεων.

³¹ Ελλάδα, Συγχρηματοδοτούμενα Αναπτυξιακά Προγράμματα, <http://www.info3kps.gr/faq.asp>, Ανακτήθηκε:25/08/2019, 15:20 μ.μ.

³² Ελλάδα 2002, Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες – Ταμείο Συνοχής, <http://www.info3kps.gr/faq.asp>, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 15:31 μ.μ.

³³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Press Release Database, (2000), "Διαρθρωτικά Ταμεία: Η Επιτροπή εγκρίνει απόφαση επί της αρχής για το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης που αφορά τις ελληνικές περιφέρειες", IP/00/861, Βρυξέλλες, https://europa.eu/rapid/press-release_IP-00-861_el.htm, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 15:47 μ.μ.

Αρωγοί στο έργο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, των οποίων η συμβολή υπήρξε καθοριστική εφόσον στηρίζουν μέχρι και σήμερα την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ένωσης. Τα τρία ταμεία, από το σύνολο των πέντε, που εμπίπτουν στη πολιτική συνοχής της Ε.Ε, διαμορφώνουν μέρος των στόχων της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020” καθώς παρέχουν τους ανάλογους πόρους³⁴. Πιο αναλυτικά, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)³⁵, επιδιορθώνει ανισορροπίες μεταξύ περιφερειών επιδιώκοντας την ενίσχυση της οικονομίας και της κοινωνικής συνοχής ενώ παράλληλα θέτει δικούς του άξονες προτεραιότητας με βασικό την ανάπτυξη της έρευνας και καινοτομίας. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)³⁶, αποτελεί το αρχαιότερο ευρωπαϊκό ταμείο και ένα από τα βασικά εργαλεία χρηματοδότησης για τον τομέα της απασχόλησης και την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής και ένταξης. Βασική προτεραιότητα του ΕΚΤ είναι η ανάδειξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω της κατάρτισης και ενδυνάμωσης δεξιοτήτων. Το ΕΚΤ, ασχολείται με μία από τις πλέον νευραλγικές πολιτικές των κρατών μελών, αυτή της απασχόλησης, για το λόγο αυτό τίθενται προς συζήτηση η ενδεχόμενη αναβάθμιση του ρόλου του και η ενσωμάτωσή του με ευρωπαϊκά προγράμματα για την ύπαρξη ολοκληρωμένης υποστήριξης. Το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα ιδρύθηκε το 1994 για να επικουρεί τις λιγότερο εύπορες περιφέρειες, των οποίων το Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα ανά κάτοικο είναι μικρότερο του 90% από του ευρωπαϊκού μέσου όρου με σκοπό τη μείωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων ώστε να προωθηθεί η βιώσιμη ανάπτυξη³⁷.

---

³⁴ EUR-Lex, Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/structural_cohesion_fund.html?locale=el, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 15:50 μ.μ.

³⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή Πολιτική, https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/el/funding/erdf/, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 15:52 μ.μ.

³⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Απασχόληση, Κοινωνικές Υποθέσεις και Κοινωνική Ένταξη, <https://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 15:52 μ.μ.

³⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή Πολιτική, https://ec.europa.eu/regional_policy/el/funding/cohesion-fund/, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 15:59 μ.μ.

2.4 ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ 2007-2013 (ΕΣΠΑ)

Από τα ανωτέρω, γίνεται σαφές ότι ο βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης παραμένει η άμβλυνση των ανισοτήτων σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Σημαντικό εργαλείο για τη διεκπεραίωση του στόχου αποτέλεσε το Δ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης ή αλλιώς Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 (ΕΣΠΑ)³⁸, το οποίο εκπονήθηκε στα πλαίσια της νέας προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα το ΕΣΠΑ αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί το ελληνικό πρόγραμμα μέσω του οποίου διοχετεύεται το πλήθος των κονδυλίων ώστε αυτά να χρησιμοποιηθούν σε τομείς οι οποίοι κρίνονται κομβικοί για την ανάπτυξη των περιφερειών. Βασική πτυχή του ΕΣΠΑ, είναι η σύζευξη με τη Στρατηγική “Ευρώπη 2020”, όπου δίνεται προτεραιότητα στους τομείς της βιώσιμης ανάπτυξης, της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, την ενδυνάμωση δεξιοτήτων μέσω της κατάρτισης και την ανάπτυξη της έρευνας και καινοτομίας³⁹. Ωστόσο, προϋπόθεση υπήρξε η εκπόνηση προτάσεων και μελετών, προκειμένου να αναλυθούν ενδελεχώς οι κατευθυντήριες γραμμές που θα ακολουθηθούν. Για την αναδιαμόρφωση του ΕΣΠΑ, ελήφθησαν υπόψη οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2005, οι νέοι κανονισμοί των Ευρωπαϊκών Ταμείων, οι Κοινοτικοί Στρατηγικοί Προσανατολισμοί καθώς και η αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισαβόνας με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων⁴⁰. Οι βασικές παράμετροι στοχοθεσίας του ΕΣΠΑ κατανεμήθηκαν σε τέσσερα επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο εμπεριείχε τους στρατηγικούς στόχους, όπως έχουν διατυπωθεί ανωτέρω, με ιδιαίτερη έμφαση την άσκηση πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο καθώς και την αποτελεσματικότητά της. Ο παράγοντας της εξωστρέφειας είναι πρωτίστης σημασίας καθώς αναδεικνύει το γόνιμο έδαφος για τις επενδύσεις, τόσο σε υποδομές, έρευνα όσο και στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Το δεύτερο επίπεδο ήταν αυτό των πέντε θεματικών και τριών χωρικών προτεραιοτήτων, όπως καθορίζεται από το Γενικό

³⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, ΕΣΠΑ 2007-2013, Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη, <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticWhatIsESPA.aspx>, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 16:37 μ.μ.

³⁹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης, <https://www.espa.gr/el/pages/default.aspx>, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, μ.μ.

⁴⁰ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, ΕΣΠΑ 2007-2013, Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη, <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticWhatIsESPA.aspx>, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 16:42 μ.μ.

Κανονισμό των Ταμείων. Το τρίτο επίπεδο αναφέρεται στους δεκαεπτά Γενικούς Στόχους, οι οποίοι αναλύονται ξεχωριστά ανά άξονα προτεραιότητας και το τέταρτο επίπεδο αφορά την επίτευξη ειδικών στόχων και τα μέσα επίτευξης αυτών.

Η κατανομή του ΕΣΠΑ σε Επιχειρησιακά Προγράμματα προέβλεπε την άρτια υλοποίηση των στρατηγικών στόχων της εκάστοτε χώρας, λαμβάνοντας υπόψη κάθε δυνατή παράμετρο. Ο στρατηγικός σχεδιασμός για την Ελληνική περιφέρεια απαρτιζόταν από οκτώ Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα συμπεριλαμβανομένου της ενίσχυσης της προσπελασιμότητας, πέντε Περιφερειακά και δεκατέσσερα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας. Τα Τομεακά Προγράμματα αναφέρονται συγκεκριμένα στους τομείς της αειφόρου ανάπτυξης, της ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας, της ψηφιακής σύγκλισης, της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, της εκπαίδευσης και διαβίου μάθησης, της διοικητικής μεταρρύθμισης, της τεχνικής υποστήριξης εφαρμογής του προγράμματος και το Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων με στόχο την άμεση αντιμετώπιση αναγκών πληθυσμού και ανθρώπινου δυναμικού των κρατών που επηρεάζονται από τις συνέπειες της κρίσης. Σχετικά με τα δεκατέσσερα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας, αυτά διακρίνονται σε διασυνοριακά, διακρατικά, διαπεριφερειακά και δίκτυα.

Η αύξηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και η ύπαρξη του παράγοντα της εξωστρέφειας, προέτρεψαν την Ελληνική περιφέρεια να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να αποτελέσει πλέον μια δυναμική παρουσία στον Ευρωπαϊκό χώρο. Στόχος ήταν η εναρμόνιση με τα τρία κύρια σημεία του αναπτυξιακού προγράμματος. Το πρώτο εξ' αυτών αφορούσε την προώθηση της έρευνας και καινοτομίας με απώτερο στόχο την προσέλκυση επενδύσεων και την δημιουργία ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Δεύτερος στόχος υπήρξε η βελτίωση υποδομών ώστε να καταστεί ιδανικό το περιβάλλον για ενδεχόμενες επενδύσεις και τρίτος στόχος η ανάδειξη του ανθρώπινου κεφαλαίου, βασιζόμενη πάντα στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση.

Όλα τα παραπάνω, περιεγράφηκαν λεπτομερώς μέσα από τις θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής με τη μορφή δεκαεπτά στόχων. Οι τρεις πρώτοι στόχοι περιέγραψαν την ύπαρξη επενδύσεων σε παραγωγικούς τομείς της χώρας όπως ο τομέας του τουρισμού και των επενδύσεων. Ο τέταρτος, πέμπτος και έκτος

στόχος αναφέρονται στην εισαγωγή της κοινωνίας της πληροφορίας και της καινοτομίας. Οι επόμενοι πέντε Γενικοί Στόχοι, σχετίζονται με τους ιδιαίτερα σημαντικούς τομείς της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής και προβλέπουν εξατομικευμένες ενέργειες όπως η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, η αύξηση της προσβασιμότητας στην αγορά εργασίας για όλους, η μείωση των φυλετικών ανισοτήτων και η ύπαρξη οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας για όλους. Οι επόμενοι έξι στόχοι, αφορούν ζητήματα θεσμικού ενδιαφέροντος όπως τη βελτίωση των δημόσιων πολιτικών του δικτύου υποδομών αλλά και το σχεδιασμό αειφόρου περιβάλλοντος⁴¹.

2.5 ΤΟ ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2014-2020 (ΕΣΠΑ)

Παρά τη επίτευξη σε μεγάλο βαθμό των στόχων του Εθνικού Πλαισίου Αναφοράς για τα έτη 2007-2013, η Ελλάδα δεν κατόρθωσε να απορροφήσει τους διαθέσιμους πόρους και να καλύψει το κενό με τον ευρωπαϊκό χώρο. Οι εθνικές και κοινοτικές προτεραιότητες απέκλιναν από αυτές του ΕΣΠΑ. Σε αυτό συνέβαλε ο ερχομός της οικονομικής κρίσης το 2009 και μια σειρά παρεμβατικών μέτρων δημοσιονομικού χαρακτήρα που έπληξε τη χώρα. Η έλλειψη ευελιξίας στους τομείς της διοίκησης και η ανεπάρκεια γόνιμου εδάφους και υποδομών για τις επενδύσεις οδήγησε στην αναδιάρθρωση του ΕΣΠΑ και τη σύζευξη αυτού με τη Στρατηγική “Ευρώπη 2020”⁴².

Το ΕΣΠΑ της περιόδου 2014-2020, ενσωματώνει διαρθρωτικές λύσεις στις προβληματικές θεματικές των προηγούμενων ετών με σκοπό την ολοκληρωτική εξυγίανση και ανάπτυξη. Η ενσωμάτωση των στόχων της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020”, στοχεύει στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη αποκατάσταση των αρνητικών επιπτώσεων που παραμένουν ως απότοκος των προηγούμενων χρόνων. Κύριες επιδιώξεις του ΕΣΠΑ 2014-2020, είναι η εξάλειψη της φτώχειας και των ανισοτήτων, η μείωση

⁴¹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, (2007) “Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς”, https://2007-2013.espa.gr/elibrary/Eggrafo_ESPA_el.pdf, Αθήνα, Ανακτήθηκε: 24/08/2019, 18:56 μ.μ.

⁴² Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων – ΕΣΠΑ, Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2014-2020), (2014), https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf, Ανακτήθηκε: 25/08/2019, 20:27 μ.μ.

της ανεργίας, η βιώσιμη ανάπτυξη, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και η ολοκληρωτική μεταρρύθμιση του κρατικού μηχανισμού αλλά και η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Η νέα διάρθρωση του ΕΣΠΑ κατανέμεται με τη μορφή πέντε χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων σχετικά με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, τη μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Δεύτερη προτεραιότητα αποτελεί η ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού με έμφαση τομείς όπως η εκπαίδευση και διά βίου μάθηση, η πρόσβαση στην απασχόληση και η δημιουργία θέσεων εργασίας ειδικά για τους νέους, η προώθηση της κοινωνικής ένταξης και η καταπολέμηση της φτώχειας. Η τρίτη χρηματοδοτική προτεραιότητα αναφέρεται στην προστασία του περιβάλλοντος και τη μετάβαση σε μια οικονομία φιλική στο περιβάλλον, ενώ η τέταρτη στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ευημερία.

Από τις παραπάνω πέντε χρηματοδοτικές προτεραιότητες απορρέουν έντεκα Θεματικοί Στόχοι (ΘΣ) για την βέλτιστη υλοποίηση των αναπτυξιακών αναγκών.

- ΘΣ 1: Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας.

Βασικό μέσο επίτευξης για το ΘΣ 1, είναι η εξάλειψη των αδυναμιών της οικονομίας ώστε να ενισχυθούν οι τομείς της έρευνας και καινοτομίας. Απαραίτητα προϋπόθεση ορίζεται η ίδρυση Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας και Σχέδιο Δράσης που θα εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

- ΘΣ 2: Βελτίωση της πρόσβασης σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), της χρήσης και της ποιότητάς τους.

Η καθυστέρηση στους τομείς έρευνας και καινοτομίες επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα ανάληψης έργων ΤΠΕ. Συνδυαστικά με την ελλιπή κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, ο τομέας των ΤΠΕ, επιβραδύνει το ρυθμό επενδύσεων και αποτελεί ακατάλληλο περιβάλλον για τη δημιουργία έξυπνων επιχειρήσεων.

- ΘΣ 3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων συμπεριλαμβανομένων και αυτών του γεωργικού τομέα και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας.

Σημαντική πτυχή του τρίτου Θεματικού Στόχου είναι η απουσία επενδύσεων και η έλλειψη ρευστότητας, τα οποία οδηγούν στην ύπαρξη μικρών επιχειρήσεων και στην

απουσία ανταγωνιστικού επιχειρηματικού κλάδου. Τομείς όπως ο αγρό-διατροφικός, ο τουριστικός και αυτός του πολιτισμού παρουσιάζουν μεγάλη απόκλιση από την υιοθέτηση νέων και καινοτόμων υποδομών, γεγονός που καθιστά τη μετάβαση στη ψηφιακή εποχή δυσκολότερη.

- ΘΣ 4: Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς.
- ΘΣ 5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων
- ΘΣ 6: Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020”, το ΕΣΠΑ 2014-2020 προωθεί δράσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής μέσω ενός πλήθους πολιτικών σχετικά με τα πεδία εξοικονόμησης ενέργειας, τη δημιουργία έξυπνων δικτύων, την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων και την αποκατάσταση και διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσικού κεφαλαίου.

- ΘΣ 7: Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων.

Όπως επισημαίνεται και παραπάνω, η αποκατάσταση και αναδιαμόρφωση του δικτύου υποδομών στην Ελληνική περιφέρεια, αποτελεί κύριο μέλημα του ΕΣΠΑ καθώς είναι ένας από τους ανασταλτικούς παράγοντες της ύπαρξης επενδύσεων. Η Πολιτική Μεταφορών, καλείται να συμβαδίσει με τους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς και να παρέμβει ολοκληρωτικά, ώστε να διευρύνει όλες τις βασικές υποδομές δικτύων και να ενισχύσει τη συνεργασία με Διευρωπαϊκά δίκτυα.

- ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων.

Η πολιτική της απασχόλησης, αποτελεί για την Ευρωπαϊκή Ένωση εξαιρετικά σημαντική προτεραιότητα καθώς αποτυπώνει εκτός από το βιοτικό επίπεδο των πολιτών και την πορεία των επενδύσεων κάθε κράτους. Ο συγκεκριμένος Θεματικός Στόχος, παρουσιάζει μέσα από το αποτύπωμα της κρίσης, τους τομείς όπου κρίνονται αναγκαίες οι παρεμβάσεις. Πιο αναλυτικά, παρατηρείται ότι η Ελληνική περιφέρεια κατέχει τα πρωτεία αναφορικά με τους δείκτες ανεργίας στο σύνολο της Ε.Ε για τις ηλικιακές ομάδες 15 – 24 ετών και 25 – 29 ετών. Αυτό, αποτυπώνεται από το δείκτη NEET (Not in Education, Employment or Training) και αποτελεί βασικό αίτιο του φαινομένου της

φυγής του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στο εξωτερικό (brain drain). Σε αυτό τείνουν να συμβάλλουν συνεχώς η αυξανόμενη αναντιστοιχία του φαινομένου προσφοράς – ζήτησης της εργασίας, η έλλειψη νέων επενδύσεων που θα καταπολεμήσουν την οικονομική στασιμότητα αλλά και η ελλιπής απόκτηση νέων δεξιοτήτων που θα αποδώσουν στο ανθρώπινο δυναμικό το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για εργασίας. Το ζήτημα της ελλιπούς απόκτησης νέων δεξιοτήτων και της κατάρτισης, έχει κυρίως κοινωνικό χαρακτήρα καθώς προκύπτει από τις επικρατούσες οικονομικές συνθήκες και εξελίσσεται σε απαξίωση των δυνατοτήτων που μπορεί να αποκτήσουν οι κοινωνικές ομάδες ανέργων, εφόσον δεν συμμετέχουν στην αγορά εργασίας. Η πολιτική της απασχόλησης, χρήζει ολοκληρωτικών μεταρρυθμίσεων, ώστε να αντιστρέψει τα συνεχώς αυξανόμενα ποσοστά της ανεργίας, δίνοντας έμφαση στη δημιουργία ενεργητικών πολιτικών μέσω βιώσιμων θέσεων εργασίας, στη σύνδεση ευπαθών κοινωνικών ομάδων με τη κατάρτιση και στον περιορισμό επιδοματικής πολιτικής που συμβάλει στον περιορισμό των κινήτρων.

- ΘΣ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης.

Οι περιορισμένες δυνατότητες βιωσιμότητας στην υπάρχουσα πολιτική της απασχόλησης αποτελούν τροχοπέδη στην επίτευξη της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020” , αφενός γιατί επηρεάζεται σημαντικά ο πληθυσμιακός δείκτης για τον κίνδυνο της φτώχειας και αφετέρου γιατί οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης και η έλλειψη επενδύσεων με κοινωνικό χαρακτήρα αποκλείει ευπαθείς κοινωνικές ομάδες από βασικές παροχές. Συνεπώς, η κοινωνική συνοχή έχει αρνητικό πρόσημο. Η χρηματοδότηση για τη δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων και η ύπαρξη διαλόγου με εμπλεκόμενους φορείς θα ενισχύσει την προσπάθεια για την καταπολέμηση της φτώχειας και θα δημιουργήσει ένα γόνιμο πλαίσιο για την αναδιαμόρφωση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης.

- ΘΣ 10: Επένδυση στην εκπαίδευση και κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και στη δια βίου μάθηση.

Παρά την απόκλιση που παρουσιάζει η Ελληνική περιφέρεια σε σχέση με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και ύπαρξης οργανωμένων δομών δια βίου μάθησης και κατάρτισης, ο ευρωπαϊκός στόχος που έχει τεθεί εξακολουθεί να μην επιτυγχάνεται. Η απουσία αυτονομίας των σχολικών δικτύων και η ανυπαρξία συγκεκριμένων πολιτικών για την καθιέρωση δομών κατάρτισης και δια βίου μάθησης επιβεβαιώνει την ύπαρξη κοινωνικών ανισοτήτων και την απουσία

σύνδεσης του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος με τις δομές της δια βίου μάθησης. Εξίσου σημαντικό είναι και το ζήτημα της γεωγραφικής κατανομής αναφορικά με τη συμμετοχή σε δομές κατάρτισης, καθώς παρατηρείται ότι το ποσοστό συμμετοχής αυξάνει κυρίως σε αστικά κέντρα. Ο πολλαπλασιαστικός χαρακτήρας της δια βίου μάθησης και κατάρτισης σε συνάρτηση με τους Θεματικούς Στόχους 8 και 9, προσβλέπει στην ενδυνάμωση του ανθρώπινου κεφαλαίου μέσα από την απόκτηση δεξιοτήτων και στην μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού. Το πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στην αυτονομία του εκπαιδευτικού συστήματος και επιμερίζεται τόσο στην έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση όσο και στην περιορισμένη σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τις επιχειρήσεις. Ο τομέας της έρευνας και ανάπτυξης διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, καθώς ο σχετικά μικρός αριθμός ερευνητικών υπηρεσιών εμποδίζει την ανάδειξη καινοτόμων επενδύσεων.

- ΘΣ 11: Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών και των φορέων, καθώς και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.

Για τη επίτευξη της μέγιστης αποτελεσματικότητας όλων των Θεματικών Στόχων που τέθηκαν στο ΕΣΠΑ 2014-2020, καθίσταται απαραίτητη η αντιμετώπιση κάθε πιθανής δυσλειτουργίας που μπορεί να προκύψει από τα κρατικά παραγωγικά μέσα. Η αναπτυξιακή διαδικασία, προϋποθέτει στο σύνολό την ευέλικτη και αποτελεσματική Δημόσια Διοίκηση. Η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για τη βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει αποκεντρωμένους εκτελεστικούς μηχανισμούς, οι οποίοι θα υπάγονται στην κεντρική διοίκηση χωρίς να περιορίζεται η αυτονομία τους σε τοπικό ή και περιφερειακό επίπεδο. Μεταρρυθμίσεις στους τομείς της ποιότητας υπηρεσιών, της ισότιμης πρόσβασης σε υπηρεσίες προς όλους τους πολίτες, στην κοινωνική συνοχή και στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πολιτών στον κρατικό μηχανισμό, αποτελούν τα εργαλεία για τη καλλιέργεια μιας νέας φιλοσοφίας κρατικής λειτουργίας⁴³. Το σύνολο των μεταρρυθμίσεων αποτελείται από την αξιοποίηση των ΤΠΕ και τη διαλειτουργικότητα των οργανισμών για την μείωση του διοικητικού βάρους και την ύπαρξη αποτελεσματικότερων επιδόσεων, από τον εξ ορθολογισμό των διοικητικών διαδικασιών,

---

⁴³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου(2017), “Ποιότητα Δημόσιας Διοίκησης”, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-quality-public-administration_el.pdf, Ανακτήθηκε: 26/08/2019, 13:26 μ.μ.

την εξυγίανση της οικονομίας, την αποκατάσταση διαφάνειας και την καταπολέμηση της διαφθοράς και την παρότρυνση στη δημιουργία ανοικτού πλαισίου διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών και οργανισμούς κοινωνικού ενδιαφέροντος.

Εκτός από τους έντεκα Θεματικούς Στόχους που προκύπτουν από τις χρηματοδοτικές προτεραιότητες η δομή του νέου ΕΣΠΑ 2014 – 2020, περιλαμβάνει τα Διασυνοριακά Προγράμματα που αποβλέπουν στην ενίσχυση των συνεργιών με άλλες χώρες, το Εθνικό και Περιφερειακό μέρος. Το Εθνικό μέρος απαρτίζεται από επτά Τομεακά Προγράμματα τα οποία σχετίζονται με την Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία, τις Υποδομές Μεταφορών, το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη, την Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, την Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, τη Μεταρρύθμιση του Δημόσιου Τομέα, την Τεχνική Βοήθεια και την Ανάπτυξη του Αγροτικού Τομέα και του Τομείς Αλιείας και Θάλασσας. Κάθε ένα από τα Τομεακά Προγράμματα, ενσωματώνει τις αντίστοιχες χρηματοδοτικές προτεραιότητες. Αντίστοιχα τα δεκατρία Περιφερειακά Προγράμματα, εξατομικεύουν τις ανάγκες κάθε περιφέρειας, προάγοντας την καταπολέμηση των ανισοτήτων, του κοινωνικού αποκλεισμού και την κοινωνική συνοχή.

Παρακάτω, οι Πίνακες 1 και 2, δείχνουν την κατανομή των πόρων, όπως αυτοί διατέθηκαν στα Τομεακά και Περιφερειακά Προγράμματα. Η μεγαλύτερη χρηματοδότηση δόθηκε για τον τομέα των Υποδομών, του Περιβάλλοντος και της Αειφόρου Ανάπτυξης, ενώ σε περιφερειακό επίπεδο το ποσό του 1,139,966,972 απέσπασε η Περιφέρεια Αττικής. Τα Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας, συγκεντρώνουν συνολικά το ποσό των 764,302,428 ευρώ, με υψηλότερη τη δαπάνη για το Πρόγραμμα Διακρατικής Συνεργασίας Interreg V-B Mediterranean (MED) που χρηματοδοτείται με το ποσό των 275,905,320 ευρώ⁴⁴.

Πίνακας 1.

---

⁴⁴ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ΕΣΠΑ 2014-2020, Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας, "Πρόγραμμα Διακρατικής Συνεργασίας Interreg V-B "Mediterranean (MED)", <https://www.espa.gr/el/pages/staticInterregMED.aspx>, Ανακτήθηκε:26/08/2019, 16:30 μ.μ.

Κατανομή Πόρων Εθνικού Μέρους Τομεακών Προγραμμάτων⁴⁵

1.	Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία	4,665,144,578
2.	Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη	5,186,665,141
3.	Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	2,667,494,908
4.	Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα	486,913,882
5.	Τεχνική Βοήθεια	401,870,434
6.	Αγροτική Ανάπτυξη	5,880,192,246
7.	Αλιείας και Θάλασσας	523,406,309

Πίνακας 2.

Κατανομή Πόρων Εθνικού Μέρους Περιφερειακών Προγραμμάτων⁴⁶

1.	Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	507,739,336
2.	Κεντρικής Μακεδονίας	964,864,182
3.	Δυτικής Μακεδονίας	330,737,733
4.	Ιονίων Νήσων	226,924,699
5.	Ηπείρου	325,846,892
6.	Θεσσαλίας	401,130,674
7.	Στερεάς Ελλάδα	190,052,422

⁴⁵ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, “Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα”, <https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPEpanek.aspx>
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPIInfrastructureEnvironment.aspx>
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPEpanadvn.aspx>
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPMetarythmisiDimosiouTomea.aspx>
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPTechnicalAssistance.aspx>
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticAgrotikiAnaptyxi.aspx>
<https://www.espa.gr/el/Pages/staticOPMaritimeFisheries.aspx> Ανακτήθηκαν: 26/08/2019, 14:38 μ.μ.

⁴⁶ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, “Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα”, <https://www.espa.gr/el/Pages/staticRegionalOP.aspx>, Ανακτήθηκε: 26/08/2019, 14:43 μ.μ.

8.	Αττικής		1,139,966,972
9.	Δυτική Ελλάδα		490,985,731
10.	Πελοπόννησος		270,342,339
11.	Βόρειο Αιγαίο		301,669,499
12.	Κρήτης		434,883,125
13.	Νότιο Αιγαίο		168,170,562
	Σύνολο		5,753,314,166

Η πορεία του ΕΣΠΑ 2014 – 2020, βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη, έχοντας όμως σημειώσει θετικό πρόσημο ως προς την απορρόφηση των διαθέσιμων πόρων, σύμφωνα με τα Σχέδια Αξιολόγησης, που έχουν εκπονηθεί μέχρι τώρα⁴⁷. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, έδωσε μεγάλη έμφαση στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και στη θέσπιση του Ενιαίου Συστήματος Παρακολούθησης Δεικτών του ΕΣΠΑ 2014–2020, το οποίο περιλαμβάνει λεπτομερώς τις προβλέψεις, διαδικασίες και κατευθύνσεις για την παρακολούθηση των δεικτών που αποδεικνύουν την ύπαρξη ή μη αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων⁴⁸.

Λαμβάνοντας υπόψη την σύντομη εκπνοή του ΕΣΠΑ 2014 – 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Μάρτιο του 2018, ανακοίνωσε το νέο Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) 2021- 2027. Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, απλοποιεί τους έντεκα Θεματικούς Στόχους του ΕΣΠΑ 2014 – 2020 σε πέντε στόχους που αφορούν μια Έξυπνη Ευρώπη μέσω καινοτόμων και έξυπνων προδιαγραφών, μια Πράσινη Ευρώπη με στόχο τις χαμηλές εκπομπές άνθρακα, μια Συνδεδεμένη και Κοινωνική Ευρώπη που θα αξιοποιήσει στο μέγιστο τις ΤΠΕ και θα ενισχύσει τα κοινωνικά δικαιώματα και μια Ευρώπη που θα είναι κατεξοχήν βιώσιμη και ανθρωποκεντρική. Παράλληλα, στα παραπάνω εμπίπτουν ως οριζόντιοι στόχοι η δημιουργία ενός συνεργατικού

⁴⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2019), Ευρωπαϊκό εξάμηνο 2019: Αξιολόγηση της προόδου σχετικά με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, την πρόληψη και τη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών, και αποτελέσματα των εμπειριστατωμένων επισκοπήσεων βάσει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1176/2011, https://www.espa.gr/el/Documents/2127/2019_European_Semester_Report_on_Greece_27-02-2019%20EL.pdf, Ανακτήθηκε: 26/08/2019, 16:47 μ.μ.

⁴⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ΕΣΠΑ 2014-2020, “Εγκεκριμένο Ενιαίο Σύστημα Παρακολούθησης Δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020”, <https://www.espa.gr/el/Pages/staticDeiktes.aspx>, Ανακτήθηκε:26/08/2019, 17:07 μ.μ.

περιβάλλοντος για την ενίσχυση της συνοχής και η δημιουργία διοικητικών ικανοτήτων. Συγχρόνως μειώνονται οι εξήντα επενδυτικές προτεραιότητες σε τριάντα.

Η πρόταση για το νέο μακροπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πλαίσιο, παρουσιάζει ελαφρώς αυξημένη τη χρηματοδότηση της Ελλάδας, χωρίς να έχει οριστικοποιηθεί το ακριβές ποσό μέχρι τη συγγραφή της παρούσας έρευνας. Οι ανάγκες χρηματοδότησης, εξετάζονται ανά Ταμείο και Στόχους Πολιτικής⁴⁹, ώστε να διευκολυνθεί η κατανομή των πόρων και τεθούν οι δείκτες αποδοτικότητας και να ληφθούν υπόψη όλοι οι εξωγενείς παράγοντες. Αναφορικά με τη σύνδεση της νέας Στρατηγικής για τα έτη 2021-2027, με το εγχείρημα “Ευρώπη 2030”, οι στόχοι φαίνεται να συγκλίνουν στην αξιοποίηση των ισχυρών θεμελίων του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, θέτοντας ως πρωταρχικούς στόχους την ισχυροποίηση των ευρωπαϊκών αξιών και την ύπαρξη κοινωνικής συνοχής, η οποία θα λειτουργεί μακροπρόθεσμα προς όφελος του ευρωπαϊού πολίτη⁵⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Καθώς η παρούσα μελέτη, πρόκειται να αναλύσει τη συνολική συμβολή της Ένωσης αναφορικά με το πεδίο της Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Δια βίου Μάθησης, όπως αυτό περιγράφεται στο Θεματικό Στόχο 10 κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στην πορεία της Πολιτικής για την Απασχόληση.

Η δεκαετία του 1990, αποτέλεσε σταθμό για την πολιτική απασχόλησης διεθνώς, καθώς τα ποσοστά ανεργίας σημείωσαν ραγδαία αύξηση λόγω των υψηλών ποσοστών του πληθωρισμού, την ανελαστικότητα του θεσμοθετημένου πλαισίου των

---

⁴⁹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, (2019) “1η ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ για το σχεδιασμό του νέου Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης: ΕΣΠΑ 2021-2027 στο πλαίσιο του αναπτυξιακού προγραμματισμού”, https://www.espa.gr/el/Documents/2127/1h_Egkyklios_2021-2027.pdf, Ανακτήθηκε: 26/10/2019, 16:59 μ.μ.

⁵⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2019), “Εγγραφο Προβληματισμού προς μια Βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030”, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/rp_sustainable_europe_el_v2_web.pdf, Ανακτήθηκε:26/10/2019, 17:26 μ.μ.

εργασιακών σχέσεων και άλλων παραγόντων που προαναφέρθηκαν. Στο πλαίσιο της εξυγίανσης των πολιτικών απασχόλησης η Ευρωπαϊκή Ένωση, προχώρησε σε εκ νέου προσδιορισμό των αναγκών μέσα από το διάλογο και τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια. Η σύσταση της Λευκής Βίβλου για την Ανταγωνιστικότητα, Ανάπτυξη και Απασχόληση το 1993 υπό την εποπτεία του Delors J., αποτέλεσε το πρώτο επίσημο εγχειρίδιο, το οποίο έγινε αποδεκτό από τα κράτη – μέλη της Ένωσης, με σκοπό την καταπολέμηση της ανεργίας ως μέρος μιας ευρύτερης οικονομικής στρατηγικής⁵¹. Η σύνοψη της Λευκής Βίβλου, επικεντρώνεται στη δημιουργία μια υγιούς οικονομίας με συνεχή δημιουργία θέσεων απασχόλησης, μέσω της σταθεροποίησης ενός μακροοικονομικού πλαισίου που θα επιτρέπει μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη ικανή να δημιουργεί θέσεις απασχόλησης. Προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος, η Κοινότητα καλείται να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της και να ενισχύσει την πολιτική επενδύσεων ειδικότερα στον τομέα της βιομηχανίας. Καθοριστική κρίνεται όμως, και η προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης με σκοπό την προαγωγή της ατομικής ανάπτυξης, την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας και την ανάπτυξη⁵².

Ένα χρόνο αργότερα, το 1994, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Έσσην, ζητά την έναρξη της συνεργασίας της Κοινότητας για θέματα βελτίωσης στον τομέα της εργασίας, επιδιώκοντας βελτίωση των πολιτικών απασχόλησης του εργατικού δυναμικού σε πέντε βασικούς τομείς⁵³. Προώθηση των επενδύσεων στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, αύξηση της απασχόλησης και της έντασης της ανάπτυξης, μείωση του παραμισθολογικού κόστους, βελτίωση της αποτελεσματικότητας της αγοράς εργασίας και βελτίωση των ομάδων που πλήττονται περισσότερο από την ανεργία⁵⁴. Στη

---

⁵¹ Νικολακοπούλου-Στεφάνου Η., (1997), «Πολιτικές Απασχόλησης στην Ευρωπαϊκής Ένωσης», Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

⁵² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1993), «Λευκή Βίβλος για την Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπιση τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα», Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ISBN 92-826-7422-3 (μέρη A + B) ISBN 92-826-7071-6 (μέρος Γ), Λουξεμβούργο.

file:///C:/Users/0000/Downloads/gp_eudor_PDFA1B_CM8294529GRC_001.pdf.el.pdf Ανακτήθηκε: 24/03/2019, 11:04 π.μ.

⁵³ Goetschy J., (1999), European Journal of Industrial Relations «The European Employment Strategy: Genesis and Development», Volume 5, No 2, ISSN 0959-6801, London, <http://citese-erx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.465.1108&rep=rep1&type=pdf>, Ανακτήθηκε: 24/03/2019, 11:19 π.μ

⁵⁴ European Council, (1994), “Essen European Council”, Bulletin of the European Communities No. 12/1994, http://aei.pitt.edu/1447/1/Essen_Dec_1994.pdf, Ανακτήθηκε, 24/03/2019, 11:38 π.μ

συνέχεια η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 καθώς και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου κατά το ίδιο έτος, θεσμοθέτησαν την ευρωπαϊκή πολιτική για την απασχόληση και εισήγαγαν τροποποιήσεις, όπως η εισαγωγή της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού⁵⁵ για την επικοινωνία των κρατών μελών αναφορικά με τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτικών και η αύξηση της απασχολησιμότητας χωρίς διακρίσεις μέσω της δια βίου μάθησης. Ακολούθησαν, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης, έχοντας προηγηθεί η Σύνοδος Κορυφής του Κάρντιφ και η αναθεώρηση της Συνθήκης του Άμστερνταμ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας το 1999. Το Συμβούλιο υιοθέτησε τρεις πυλώνες, αναφορικά με το συντονισμό της οικονομικής πολιτικής, την περαιτέρω ανάπτυξη και εφαρμογή της συντονισμένης πολιτικής για την απασχόληση και τη συνολική διαρθρωτική μεταρρύθμιση για τη βελτίωση της ικανότητας της καινοτομίας⁵⁶.

Ο Μάρτιος του 2000, σηματοδότησε μια νέα εποχή για την απασχόληση, την οικονομική μεταρρύθμιση και την κοινωνική συνοχή. Η Στρατηγική της Λισαβόνας, όπως ονομάστηκε, αποτέλεσε το στρατηγικό στόχο για την επόμενη δεκαετία καθώς και τη μετάβαση σε ένα νέο μοντέλο μετασχηματιστικού χαρακτήρα. Προτεραιότητες για την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι η στροφή σε μια νέα βιώσιμη και ανταγωνιστική οικονομία με επενδύσεις στον τομέα της Έρευνας κ της Ανάπτυξης, ο εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού μοντέλου ως προς το σύνολό του αλλά και οι νέες προσθήκες σε επίπεδο πολιτικής. Προκειμένου η Ένωση να προχωρήσει στη διεύρυνση με ουσιαστικό τρόπο, ήταν επιτακτική ανάγκη, η θέσπιση μέτρων στον τομέα της απασχόλησης αλλά και μια καθολική μεταβολή στο μέχρι πρότινος μοντέλο που ακολουθούσε η Ένωση, ώστε να επιτευχθεί η νέα Ευρώπη με κοινωνικά χαρακτηριστικά.

Αναλυτικότερα, το νέο κοινωνικό μοντέλο, προέβλεπε, αξιοποιώντας την μέθοδο του ανοικτού συντονισμού, τη «Στρατηγική για δημιουργία θέσεων απασχόλησης

---

⁵⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Γλωσσάριο Σύνοψης, https://eurlex.europa.eu/summary/glossary/open_method_coordination.html?locale=el, Ανακτήθηκε: 25/03/2019, 12:21π.μ

⁵⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (1999), "Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κολωνίας. Συμπεράσματα της Προεδρίας", <https://www.consilium.europa.eu/media/21063/91438.pdf> Ανακτήθηκε: 25/03/2019, 12:08 π.μ.

στην κοινωνία της πληροφορίας»⁵⁷, ενσωματώνοντας με αυτό τον τρόπο, το στόχο της Συνθήκης του Άμστερνταμ για «υψηλό επίπεδο απασχόλησης» και τον στρατηγικό στόχο για την «οικονομία της γνώσης»⁵⁸. Στο πλαίσιο της προαναφερθείσας στρατηγικής, η οποία δημιουργήθηκε, συνδυαστικά με την πρωτοβουλία eEurope⁵⁹, η Ένωση φιλοδοξούσε να θέσει εκ νέου τις βάσεις για την παροχή ενός φάσματος υπηρεσιών σε επιχειρήσεις και πολίτες, προκειμένου να αξιοποιηθεί στο έπακρον το εξειδικευμένο ευρωπαϊκό δυναμικό αλλά και η τεχνολογική ανάπτυξη. Ένα από τα πλέον σημαντικότερα κομμάτια στη Στρατηγική της Λισαβόνας, καταλαμβάνει η διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και Καινοτομίας, έχοντας ως σκοπό την ελεύθερη πρόσβαση σε ένα πανευρωπαϊκό χώρο γνώσης και τεχνολογίας σε συνέργεια ευρωπαϊκών και διεθνών μερών, υπό την εποπτεία της Επιτροπής. Τα κράτη μέλη, καλούνται να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της τεχνολογίας από τους διατεθειμένους πόρους προς Έρευνα και Ανάπτυξη. Συγχρόνως, το σύνολο του πλάνου περιλαμβάνει αναδιαμόρφωση της εσωτερικής αγοράς, αποτελεσματικότητα στον τομέα των κεφαλαιαγορών και συντονισμό των μακροοικονομικών πολιτικών. Στο πεδίο της εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα κράτη μέλη καλούνται να προσαρμόσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα υιοθετώντας μια πιο εξωστρεφή συμπεριφορά ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της κοινωνίας της γνώσης. Ωστόσο, γίνεται η πρώτη αναφορά σε δείκτες και βελτίωση ποιότητας. Σε επίπεδο πολιτικής, η ανάπτυξη ενεργητικής πολιτικής για την απασχόληση, αποτελεί προτεραιότητα, ώστε να επιτευχθεί ο εκσυγχρονισμός και η προαγωγή της κοινωνικής προστασίας.

---

⁵⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Λισαβόνας,(2000), Συμπεράσματα της Προεδρίας, http://www2.parliament.cy/parliamentgr/101/conclusion_lisbon.pdf Ανακτήθηκε: 25/03/2019, 12:47 μ.μ.

⁵⁸ Καραμεσίνη Μ., (2017), “Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση με την Οικονομική Κρίση”, Κοινωνική Πολιτική 2, σ.7-26, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eeekp/article/view/10552>, Ανακτήθηκε: 26/03/2019, 14:38 μ.μ.

⁵⁹ Commission of the European Communities,(2000), “eEurope 2002 – An Information Society For All, Brussels <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0330:FIN:EN:PDF> Ανακτήθηκε: 25/03/2019, 13:16 π.μ

Κατά τα επόμενα έτη, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, υπέστη αναθεωρήσεις, εκ των οποίων οι δύο έγιναν το 2003⁶⁰ και το 2005⁶¹. Παρά τις αναθεωρήσεις οι τρεις βασικοί άξονες, δηλαδή «η βελτίωση της απασχολησιμότητας (employability), η ενεργοποίηση (activation) των ανέργων και ανενεργών και η ευελιξία με ασφάλεια (flexicurity)»⁶², εξακολουθούσαν να υφίστανται, εντεταμένοι πλέον σε μακροοικονομικό και μικροοικονομικό πλαίσιο. Η αντικατάσταση της στρατηγικής, ήρθε ως μέρος της στοχοθεσίας το 2011 με το πρόγραμμα «Ευρώπη 2020». Η πολιτική της απασχόλησης, έθεσε σαφείς στόχους για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς μεγέθυνση⁶³, ανάμεσα στους οποίους ήταν η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 20 έως 64 ετών στην αγορά εργασίας, η καταπολέμηση της φτώχειας, των ανισοτήτων και η κοινωνική ένταξη και τέλος η βελτίωση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης⁶⁴. Δεδομένου του γεγονότος, ότι η πολιτική για την απασχόληση δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα (soft law), τα κράτη μέλη, κλήθηκαν να μετατρέψουν τους ανωτέρω στόχους σε εθνικούς και να τους προσαρμόσουν στο εθνικό δίκαιο.

---

⁶⁰ Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2003, σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές των κρατών μελών για την απασχόληση (2005), “Κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης (2003-2005)”, Ανακτήθηκε: 27/03/2019, 14:20 μ.μ.

⁶¹ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2005), “Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισαβόνας’., [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2005\)0024_/com_com\(2005\)0024_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2005)0024_/com_com(2005)0024_el.pdf) , Ανακτήθηκε: 27/03/2019, 13:48 μ.μ.

⁶² Καραμεσίνη Μ., (2017), “Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση με την Οικονομική Κρίση”, Κοινωνική Πολιτική 2, σ.7-26, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eeekp/article/view/10552> , Ανακτήθηκε: 26/03/2019, 14:38 μ.μ.

⁶³ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2018) Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Πολιτική Απασχόλησης, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_2.3.3.pdf , Ανακτήθηκε: 27/03/2019, 14:14 μ.μ.

⁶⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2018) Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Πολιτική Απασχόλησης, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/el/FTU_2.3.3.pdf , Ανακτήθηκε: 27/03/2019, 16:43 μ.μ.

3.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Βάσει του ορισμού του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας⁶⁵ ως ανεργία, ορίζεται η κατάσταση του ατόμου το οποίο ενώ είναι ικανό, πρόθυμο και διαθέσιμο να απασχοληθεί, δεν δύναται να βρει εργασία. Η CEDEFOP (Υπηρεσία Επίσημων Εκδοχών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 1996), αναλύοντας περισσότερο το φαινόμενο της ανεργίας, την ορίζει ως την «κατάσταση όσων προσφέρονται για εργασία και δεν βρίσκουν απασχόληση έναντι αμοιβής, ανάλογη με την ειδίκευση και τις δεξιότητες που διαθέτουν».⁶⁶ Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία στο πλαίσιο της στατιστικής επεξεργασίας της ανεργίας και της έρευνας Εργατικού Δυναμικού, χρησιμοποιεί το λειτουργικό ορισμό του Κανονισμού 1897/2000 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (L228/18/8.9.2000). Σύμφωνα με το Άρθρο 1, Παράρτημα 1 του Κανονισμού και σύμφωνα με τους κανόνες που θέσπισε το ΔΓΕ κατά την 13^η και 14^η διεθνή διάσκεψη των στατιστικών της εργασίας (CIST), για τους σκοπούς της δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού δυναμικού στην Κοινότητα ως άνεργοι ορίζονται τα άτομα ηλικίας 15 έως 74 ετών τα οποία:

- α) δεν είχαν εργασία κατά την εβδομάδα αναφοράς, δηλαδή δεν είχαν ούτε μισθωτή εργασία ούτε μη μισθωτή εργασία (για μία ώρα τουλάχιστον)
- β) ήταν διαθέσιμα για εργασία, δηλαδή για έναρξη δραστηριότητας ως μισθωτοί ή μη μισθωτοί εντός δύο εβδομάδων από την εβδομάδα αναφοράς.
- γ) αναζητούσαν ενεργά απασχόληση, δηλαδή είχαν πραγματοποιήσει συγκεκριμένες ενέργειες με σκοπό την εξεύρεση μισθωτής ή μη μισθωτής απασχόλησης για περίοδο τεσσάρων εβδομάδων που λήγει στο τέλος της εβδομάδας αναφοράς, ή τα οποία είχαν βρει εργασία και θα την άρχιζαν εντός τριών μηνών το πολύ.

Σε σχέση με αυτά που αναφέρονται στην παράγραφο 1 στοιχείο γ), θεωρούνται ως συγκεκριμένες ενέργειες: το γεγονός της επαφής με ένα δημόσιο γραφείο απασχόλησης με σκοπό την εξεύρεση εργασίας, ασχέτως του από ποια πλευρά προήλθε η

---

⁶⁵ Το Διεθνές Γραφείο Εργασίας, συνιστά τη Μόνιμη Γραμματεία τη Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας (ΔΟΕ). Έργο του αποτελεί η κατάρτιση και δημοσίευση των εκθέσεων της Συνδιάσκεψης και των συνόδων της Οργάνωσης. <https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/who-we-are/international-labour-office/lang--en/index.htm> Ανακτήθηκε: 23/03/2019, 15:02 μ.μ.

⁶⁶ Γαλάνης Ιωάννης, «Θεωρίες Ανεργίας», (2011), MSc Thesis, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.

πρωτοβουλία (η ανανέωση της εγγραφής για καθαρά διοικητικούς λόγους δεν αποτελεί ενεργή πράξη), το γεγονός της επαφής με ιδιωτικό γραφείο (πρακτορείο προσωρινής εργασίας, επιχείρηση που ειδικεύεται στις προσλήψεις, κ.λπ.) με σκοπό την εξεύρεση εργασίας, η αποστολή αίτησης πρόσληψης απευθείας σε εργοδότες, οι έρευνες μέσω γνωριμιών, μέσω συνδικάτων, κ.λπ., η δημοσίευση αγγελιών σε εφημερίδες ή η απάντηση σε αγγελίες, η μελέτη των προσφορών θέσεων απασχόλησης, η συμμετοχή σε δοκιμασία, σε διαγωνισμό ή σε συνέντευξη στο πλαίσιο διαδικασίας πρόσληψης, η αναζήτηση γηπέδων, κτιρίων ή υλικού, οι ενέργειες για την εξασφάλιση επαγγελματικών αδειών, άλλων αδειών ή χρηματοδοτικών πόρων.

2. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση θεωρούνται ως μέσα βελτίωσης της απασχολησιμότητας, αλλά δεν αποτελούν μεθόδους αναζήτησης εργασίας. Τα άτομα χωρίς εργασία που συμμετέχουν σε σπουδές ή σε κύκλους κατάρτισης δεν θεωρούνται άνεργοι παρά μόνον εάν είναι "διαθέσιμα για εργασία" και "σε αναζήτηση εργασίας", σύμφωνα με τους ορισμούς των σημείων 1 στοιχείο β) και στοιχείο γ).

3. Τα άτομα που έχουν τεθεί σε διαθεσιμότητα θεωρούνται άνεργα εάν δεν λαμβάνουν σημαντική αμοιβή ή μισθό από τον εργοδότη τους και εάν είναι "διαθέσιμα για εργασία" και "σε αναζήτηση εργασίας". Τα άτομα σε διαθεσιμότητα εξομοιώνονται με τους εργαζομένους που βρίσκονται σε αργία χωρίς αμοιβή με πρωτοβουλία του εργοδότη (περιλαμβάνεται και η περίπτωση της χρηματοδότησης της αργίας από το δημόσιο ή από σχετικά ταμεία - 16η CIST). Στην περίπτωση αυτή, τα άτομα σε διαθεσιμότητα θεωρούνται ενεργά άτομα εάν έχει συμφωνηθεί μια ημερομηνία επανέναρξης των δραστηριοτήτων και εάν η ημερομηνία αυτή είναι προγραμματισμένη εντός τριών μηνών.

4. Κατά τη νεκρή περίοδο, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι εποχιακοί εργαζόμενοι διατηρούν επίσημη σχέση με την απασχόληση που έχουν κατά την περίοδο αιχμής. Πράγματι, δεν εισπράττουν πλέον μισθό ή αμοιβή εκ μέρους του εργοδότη τους, ακόμη κι αν έχουν την εξασφάλιση ότι θα ξαναβρουν εργασία. Εάν δεν εργάζονται κατά τη νεκρή περίοδο, δεν θεωρούνται άνεργοι παρά μόνο εάν είναι "διαθέσιμοι για εργασία" και "σε αναζήτηση εργασίας", σύμφωνα με τους ορισμούς των σημείων 1 στοιχείο β) και στοιχείο γ)⁶⁷.

---

⁶⁷ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 228 της 08/09/2000 σ. 0018 – 0021, Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1897/2000 της Επιτροπής, της 7ης Σεπτεμβρίου 2000, για εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 577/98 του Συμβουλίου για τη διενέργεια δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού δυναμικού στην Κοινότητα, όσον αφορά τον λειτουργικό ορισμό της ανεργίας, 32000R1897 [https://eur-](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2000/1897/oj)

Έχοντας αναφερθεί στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για την ανεργία, κρίνεται σκόπιμη η ανάλυση της ανεργίας και με οικονομικούς όρους. Το πλαίσιο κάθε οικονομίας, ορίζεται από ένα συγκεκριμένο μέγεθος πληθυσμού. Ο πληθυσμός διακρίνεται σε οικονομικά ενεργό και οικονομικά μη ενεργό. Η πρώτη κατηγορία, αποτελεί το ενεργό δυναμικό της οικονομίας και περιλαμβάνει τα άτομα που είναι ικανά για εργασία και ταυτόχρονα θέλουν να εργαστούν. Το εργατικό δυναμικό, δεδομένου ότι συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, διακρίνεται σε απασχολούμενους δηλαδή, άτομα τα οποία εργάζονται και άνεργους, δηλαδή άτομα τα οποία θέλουν να εργαστούν αλλά δεν μπορούν. Η δεύτερη κατηγορία, αποτελείται από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες ατόμων, όπως τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, οι στρατιώτες, οι Α.Μ.Ε.Α και άτομα τα οποία δεν δύνανται να εργαστούν ή δεν επιθυμούν⁶⁸.

Εκτός από τους παραπάνω ορισμούς, η ανεργία διακρίνεται σε υποκατηγορίες βάσει της διάρκειας της και βάσει των παραγόντων από τους οποίους προκαλείται. Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με τη διάρκεια τα είδη ανεργίας εκτείνονται σε τρεις υποκατηγορίες: της βραχυχρόνιας ανεργίας (για διάστημα ανεργίας έως και πέντε μήνες), της ανεργίας μέσης διάρκειας (για διάστημα ανεργίας από πέντε έως και έντεκα μήνες) και την πιο σοβαρή μορφή ανεργίας με βάση το χρονικό διάστημα, την μακροχρόνια ανεργία (για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους). Οι μέτρηση της ανεργίας στην περίπτωση της Ελλάδας, γίνεται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), καθώς και από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.).

Εξίσου σημαντικά με τη διάρκεια ανεργίας είναι η διερεύνηση των αιτιών που την προκαλούν, αφενός γιατί μέσα από τη διάκριση καθίσταται ευκολότερη η ανάλυση των παραγόντων που συντελούν στην ύπαρξη της ανεργίας και αφετέρου γιατί οι τομείς χάραξης και διαμόρφωσης πολιτικής χρήζουν εξατομικευμένης πρόληψης. Συνεπώς, ανάλογα με τους παράγοντες που την προκαλούν, η ανεργία διακρίνεται ως εξής:

- i. Κυκλική ανεργία, οφείλεται κυρίως στη μείωση της συνολικής ζήτησης στην οικονομία για αγαθά και υπηρεσίες. Η μείωση του συνόλου της δαπάνης, οδηγεί

---

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000R1897:EL:HTML, Ανακτήθηκε: 23/03/2019, 17:01 μ.μ.

⁶⁸ Κατσέλη Τ. Λούκα, Μαγουλά Μ. Χαρά, (2005), “Μακροοικονομική Ανάλυση και Ελληνική Οικονομία”, 2η Έκδοση, Εκδ.: Τυπωθώτω, Αθήνα.

σε μείωση των παραγωγικών προϊόντων και αύξηση του ποσοστού της ανεργίας⁶⁹.

- ii. Τεχνολογική ανεργία, απόρροια των τεχνολογικών εξελίξεων, οι οποίες απορροφούν μεγάλο ποσοστό θέσεων εργασίας ή δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας συγκεκριμένων ειδικοτήτων.
- iii. Ανεργία Τριβής, οφείλεται στην αδυναμία ζήτησης εργασίας για ορισμένα επαγγέλματα ή ειδικότητες καθώς και στην αντιστοίχιση της προσφοράς εργασίας με γεωγραφικές περιοχές. Στη συγκεκριμένη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται και άτομα τα οποία είναι ανίκανα προς εργασία λόγω φυσικών αιτιών. Η ανεργία τριβής, μπορεί να συνυπάρχει και με άλλες μορφές ανεργίας.
- iv. Εποχική ανεργία, οφείλεται στις εποχικές διακυμάνσεις των συνθηκών της ζήτησης και της προσφοράς, ενώ αναφέρεται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και κλάδους όπως η γεωργία, ο τουρισμός κ.α.
- v. Διαρθρωτική – Δομική Ανεργία, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αναντιστοιχία προσφοράς και ζήτησης. Πιο αναλυτικά, είναι συχνό φαινόμενο να μην συμπίπτουν η ζήτηση και το είδος εργασίας το οποίο προσφέρεται, ως εκ τούτου η συνεχής μεταβολή των προτύπων ζήτησης έρχεται σε αντίθεση με την μικρή προσαρμοστικότητα που επιδεικνύει το εργατικό δυναμικό. Μια υποκατηγορία διαρθρωτικής ανεργίας είναι η διάκριση της σε εκπαιδευτικού - τεχνολογικού τύπου. Η ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος να ενσωματωθεί και να συμβαδίσει με τις ραγδαίες εξελίξεις στους τομείς της οικονομίας και της τεχνολογίας, είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας χαμηλής προσαρμοστικότητας αναφορικά με τη ζήτηση εργασίας⁷⁰.

Μετά την αποσαφήνιση των ειδών της ανεργίας, σκόπιμη είναι η αναφορά στα αίτια και τους παράγοντες που προκαλούν το φαινόμενο. Πρώιμες μορφές ανεργίας, παρατηρούνται αρχικά μετά τη δεκαετία του 1973 σε βιομηχανικές περιοχές. Οι οικονομικοί αναλυτές της εποχής αποδίδουν το φαινόμενο σε εξωγενείς παράγοντες όπως το δημογραφικό, η τεχνολογική εξέλιξη και ο εμπορικός ανταγωνισμός. Η απασχόληση στη βιομηχανία περιορίζεται σε σημαντικό βαθμό μετά τη δεκαετία του 1990. Σε αυτό συντελούν η μείωση του εργατικού δυναμικού των ανδρών και η σταδιακή αύξηση του

⁶⁹ Κορλίρας Π., (1979), "Θεωρία Ανεργίας και Πληθωρισμού", Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

⁷⁰ Βαβούρας Ι., (2005), "Οικονομική Πολιτική", Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

γυναικείου εργατικού δυναμικού, η αύξηση της μέσης ηλικίας στο σύνολο του εργατικού δυναμικού, η αύξηση των πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με το 8,3% του εργατικού δυναμικού πριν τη δεκαετία του 1990 και η ύπαρξη ευέλικτων μορφών απασχόλησης όπως η ημιαπασχόληση. Συγχρόνως, παρατηρείται έλλειψη επενδύσεων σε νέους τομείς και μείωση των δαπανών για έρευνα και ανάπτυξη. Η ανάγκη δημιουργίας των προϋποθέσεων για βιώσιμες και κερδοφόρες επενδύσεις αυξάνει συνεχώς, ενώ η αξία των καινοτόμων δραστηριοτήτων ανεβαίνει με ταχύτατους ρυθμούς. Εξίσου σημαντική είναι η αναντιστοιχία του εκπαιδευτικού συστήματος με τις ανάγκες που εμφανίζει η αγορά εργασίας και τις εξελίξεις στον οικονομικό και τεχνολογικό τομέα. Η έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού και η απουσία εξειδίκευσης σε σχέση με τις νέες μορφές εργασίας και την ανεπάρκεια των υπηρεσιών απασχόλησης να εφαρμόσει την κοινωνική πολιτική, εντείνει την αποτυχία των ενεργητικών πολιτικών και αποτρέπει την ύπαρξη θεσμικού πλαισίου για ευέλικτες μορφές εργασίας. Εξίσου σοβαρός παράγοντας είναι τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα που κάνουν την εμφάνισή τους στην Ελλάδα και προωθούν μορφές εργασίας που δεν συμμορφώνονται με τις κείμενες διατάξεις του εκάστοτε κράτους.

3.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Έχοντας διερευνήσει τα είδη ανεργίας, είναι προφανές ότι η αντιμετώπισή τους χρήζει εξατομικευμένης προσέγγισης, καθώς οι παράγοντες που οδηγούν στο αποτέλεσμα δεν είναι πάντοτε οι ίδιοι. Οι πολιτικές απασχόλησης της ανεργίας, στην πλειονότητα των περιπτώσεων έχοντας εντυφλήσει στα παραγοντικά αίτια του φαινομένου και ακολουθώντας την καταλληλότερη οικονομική θεωρία, στοχεύουν στη μείωση της ανεργίας, εισάγοντας παράλληλα μεταρρυθμίσεις που θα διαμορφώσουν το παρεμβατικό μοντέλο που ακολουθείται από τις κυβερνήσεις. Οι πολιτικές απασχόλησης, διατηρώντας τον επεμβατικό χαρακτήρα τους στα πλαίσια του κράτους, υποστηρίχθηκαν αρχικά μέσα από τη νεοκλασική θεωρία με εκφραστές τους A. Marshall, John Hicks και Paul Samuelson και αργότερα οι Friedman αλλά και οι Schultz, Stigler και Alber

Rees⁷¹. Η νεοκλασική θεώρηση, στηριζόμενη στη μικροοικονομική θεωρία⁷² και στην ορθολογική συμπεριφορά του ατόμου, προσπάθησε να εξηγήσει τον τρόπο που καθορίζεται ο μισθός ισορροπίας και η ζητούμενη και προσφερόμενη ποσότητα εργασίας. Βασική θέση της θεωρίας ήταν η εκούσια φύση της ανεργίας, η οποία είχε τη βάση της στην προτίμηση των ατόμων να μείνουν άνεργα είτε γιατί ελπίζουν στο να βρουν μία καλύτερη δουλειά από αυτή που τους προσφέρεται είτε γιατί δεν γνωρίζουν τις κενές θέσεις εργασίας λόγω της ελλιπούς πληροφόρησης, ενώ η θέση των νεοκλασικών για την προσφορά εργασίας, βασίστηκε στη μικρή ζήτηση για εργασία εξαιτίας των εθνικών συλλογικών συμβάσεων που δεν επιτρέπουν μείωση στον προσφερόμενο μισθό. Συνεπώς, η μη επιτρεπόμενη μείωση στους προσφερόμενους μισθούς, συνδυαστικά με την ελλιπή ενημέρωση έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη ισορροπίας και οδηγεί στο φαινόμενο της ανεργίας⁷³. Η μελέτη της νεοκλασικής θεωρίας δεν εστιάζει στην ισορροπία αυτή κάθε αυτή, αλλά στην ευστάθεια που υπάρχει στην αγορά εργασίας⁷⁴. Η καταλληλότερη λύση για τη νεοκλασική θεωρία είναι, η δημιουργία των προϋποθέσεων για την ύπαρξη του τέλει ανταγωνισμού, που θα επιτρέψει στο μηχανισμό των τιμών - μισθών να επαναφέρει την αγορά σε κατάσταση ισορροπίας και να εξαλείψει την ανεργία.

Μεταγενέστερα, η θεωρία του Κέϋνς⁷⁵, υποστήριξε ότι η ύπαρξη τέλει ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας δεν είναι ρεαλιστική, εξαιτίας του κράτους και των εργατικών ενώσεων. Παράλληλα, η κεϋνσιανή θεωρία, αμφισβήτησε την προσαρμοστικότητα των τιμών στις μεταβολές της προσφοράς και της ζήτησης αλλά και την αντιληπτικότητα των εργαζομένων αναφορικά με τις μεταβολές σε επίπεδο τιμών. Εξίσου σημαντικοί παράγοντες για τον Κέϋνς είναι το εργατικό δυναμικό, το μέγεθος της απασχόλησης το οποίο σε ένα ποσοστό καθορίζεται από την τεχνολογία και ο

---

⁷¹ Χλέτσος, Μ., (2003), "Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα την περίοδο 1992 – 2002", Κείμενο Εργασίας Νο 7, Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική Πληροφορική Α.Ε., Αθήνα.

Θεοχαράκης Ν., (2005), "Η Νεοκλασική Θεωρία της Εργασίας – Μια Κριτική Επισκόπηση Υπό το Πρίσμα της Ιστορίας της Οικονομικής Σκέψης", Εκδ. Τυπωθύτω/Δάρδανος, Αθήνα.

⁷² Σταμάτης Γ. (1991), "Νεοκλασική Μικροοικονομική Θεωρία", Εκδ. Κριτική, Αθήνα.

⁷³ Ψυχούλη Σ. (2014), MSc Thesis "Πολιτικές Απασχόλησης στην Εξέλιξη της Οικονομικής Σκέψης", Τμήμα Οικονομικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

⁷⁴ Με τον όρο «ευστάθεια» η νεοκλασική θεωρία μελετά το πόσο εύκολα και γρήγορα, σε περίπτωση απομάκρυνσης από το σημείο ισορροπίας, η αγορά μπορεί να επανέλθει σε κατάσταση ισορροπίας.

⁷⁵ Keynes J., (1936), "The General Theory of Employment, Interest and Money", Ed. Macmillan.

κρατικός παρεμβατισμός. Πιο συγκεκριμένα, η θεωρία υποστηρίζει ότι στις περιπτώσεις όπου το κράτος δρα με τρόπο που συμπληρώνει τις ιδιωτικές επενδύσεις με δημόσιες τότε η συνολική ζήτηση μπορεί να παραμένει υψηλή. Με τον τρόπο αυτό η απασχόληση αυξάνεται και η ελαστικότητα ή μη των μισθών καθίσταται ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας ως προς την αντιμετώπιση της ανεργίας⁷⁶.

Το σύνολο των πολιτικών για την αντιμετώπιση της ανεργίας από τη δεκαετία του 1960 έως και τα μέσα της δεκαετίας του 1980, είχαν κυρίως σταθεροποιητικό χαρακτήρα και επικεντρώνονταν στη ρύθμιση ζητημάτων σε επίπεδο δημοσιονομικής πολιτικής. Οι παρεμβάσεις στόχευαν στην επίλυση δυσλειτουργιών με συγκεκριμένο χαρακτήρα και την αντιμετώπιση της μη κυκλικής ανεργίας⁷⁷ ειδικότερα σε πληθυσμιακές ομάδες χαμηλών εργασιακών δεξιοτήτων⁷⁸. Κατά τη δεκαετία του 1970, το πρόβλημα του πληθωρισμού, επέβαλλε την άσκηση περιοριστικών πολιτικών και αύξησε τα ποσοστά ανεργίας. Η νέα περίοδος μεταβίβασε ουσιαστικά το πρόβλημα στο ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο είχε αναλάβει επικουρικό ρόλο ως προς τις πολιτικές παρέμβασης για την απασχόληση. Οι απαιτήσεις του νέου ρόλου συμπεριλάμβαναν την κατάρτιση και την επαγγελματική εκπαίδευση με ποικίλους τρόπους όπως για παράδειγμα η συμμετοχή σε προγράμματα παρεχόμενα από δημόσιους φορείς.

Παρά τις μεταβολές ανά τα έτη είναι γεγονός ότι οι πολιτικές απασχόλησης είναι δύσκολο να οροθετηθούν επακριβώς, δεδομένου ότι υπάρχουν ευρείς και στενοί ορισμοί της⁷⁹, στον αντίποδα οι στόχοι παραμένουν οι ίδιοι. Κύριο μέλημα των πολιτικών απασχόλησης, είναι η αποσυμφόρηση του ποσοστού της ανεργίας και κατ'επέκταση η ανακούφιση των συνεπειών του κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα του φαινομένου της ανεργίας. Πλέον η πολιτική της απασχόλησης περιλαμβάνει παθητικές και ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας. Η πρώτη κατηγορία, εστιάζει στην μείωση

---

⁷⁶ Bremond J., (1987), "Keynes et les keynésiens aujourd'hui: Des solutions pour sortir de la crise? ", Ed. Hatier

⁷⁷ Δεδουσόπουλος Α., (1995), "Πολιτικές για την Αγορά Εργασίας στο τέλος του εικοστού αιώνα", Τετράδια 4, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα.

⁷⁸ Δεδουσόπουλος Α. (2007), "Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης, Θεωρίες και Αξιολογήσεις", Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, Αθήνα.

⁷⁹ Καραμεσίνη Μ. (2005), "Η πολιτική απασχόλησης ως πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής, στο Μ. Καραμεσίνη και Γ. Κουζής (επιμ.), Πολιτική απασχόλησης: πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής", Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

του ποσοστού ανεργίας μέσω της εισοδηματικής στήριξης των ανέργων και έχει κυρίως προνοιακό και προστατευτικό χαρακτήρα. Οι επιδοτήσεις, στοχεύουν στην ασφάλεια, την αλληλεγγύη και την οικονομική αποτελεσματικότητα⁸⁰.

Αντίθετα, οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, στοχεύουν στη ριζική αντιμετώπιση των αιτιών που προκαλούν την ανεργία και επιδιώκουν αυξητικές τάσεις απασχόλησης, μέσω της κατάρτισης, της επαγγελματικής εκπαίδευσης, τη στήριξη επιχειρήσεων και τη δημιουργία κινήτρων. Η πρώτη προσπάθεια διατύπωσης ορισμού έγινε από τον L. Calmfors⁸¹, ενώ στη συνέχεια ο όρος διατυπώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τη Γενική Διεύθυνση Κοινωνικών Υποθέσεων και Ισότητας Ευκαιριών ως εξής « *οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης είναι παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας που στοχεύουν σε συγκεκριμένες ομάδες στην αγορά εργασίας. Υπό αυτή την έννοια διαφέρουν από τις πολιτικές απασχόλησης που εξ' ορισμού δεν απευθύνονται σε κάποια ιδιαίτερη ομάδα ... Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης βασικά αποσκοπούν στην αύξηση πιθανότητας της απασχόλησης ή στη βελτίωση των εισοδηματικών προοπτικών των ανέργων ατόμων ή ομάδων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην είσοδό τους στην αγορά εργασίας.*»⁸². Ο Ευρωπαϊκός ορισμός, έγινε αποδεκτός σε όλες τις περιπτώσεις καθώς αποσαφήνισε όλες τις πτυχές των ενεργητικών πολιτικών για την απασχόληση. Λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες που οδηγούν στην ανεργία, τα μέτρα ενεργητικών πολιτικών απέκτησαν έναν ολιστικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, στόχευαν στην οικονομική ανάπτυξη σε ποσοστό άνω του 3% ετησίως με παράλληλη ενίσχυση των ανταγωνιστικών τομέων της οικονομίας. Σε επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης τα ενεργητικά μέτρα της πολιτικής απασχόλησης συμπεριλαμβάνουν προγράμματα κατάρτισης και παροχή επαγγελματικού προσανατολισμού με σκοπό τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης ακόμα και για ειδικές κοινωνικές ομάδες αλλά και αναπροσαρμογή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σύγχρονες κατευθύνσεις. Σημαντική είναι η μνεία, για την αναδιάρθρωση του τομέα της συνεχιζόμενης κατάρτισης στα πλαίσια της δια βίου μάθησης για την συνεχή ανάπτυξη

---

⁸⁰ Καραμεσίνη Μ. (2005), "Η πολιτική απασχόλησης ως πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής, στο Μ. Καραμεσίνη και Γ. Κουζής (επιμ.), Πολιτική απασχόλησης: πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής", Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

⁸¹ Calmfors L., (1994), «Active Labour Market Policy and Unemployment – A Framework for the Analysis of Crucial Design Features», OECD Economic Studies No. 22.

⁸² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Κοινωνικών Υποθέσεων και Ισότητας Ευκαιριών,(2006), «Employment in Europe», Unit D.1 11, Βρυξέλλες.

δεξιοτήτων. Αναφορικά με την ανάπτυξη κινήτρων, θεσμοθετούνται πολιτικές μοιράσματος της εργασίας⁸³ με τη μορφή μέτρων διευκόλυνσης των προσλήψεων (ευέλικτες μορφές απασχόλησης) για όλες τις κοινωνικές ομάδες και κίνητρα για την δημιουργία επιχειρήσεων. Σε θεσμικό επίπεδο, εκτός από την πολιτική της κατάρτισης, εισήχθη και η επιδότηση της απασχόλησης. Δεδομένου του υψηλού κόστους εργασίας, οι επιδοτήσεις βοηθούν τους εργοδότες, να διατηρήσουν τις θέσεις απασχόλησης ή και να τις αυξήσουν⁸⁴. Για τη διευκόλυνση, όλων των παραπάνω καθώς και για την ομαλή τους διεκπεραίωση, προτείνεται η σύσταση αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών απασχόλησης και των γραφείων εύρεσης εργασίας μέσα από διοικητικές μεταρρυθμίσεις και διαρκή προσδιορισμό των αναγκών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Σχετικά με το ζήτημα των μεταναστευτικών ροών, προτείνεται έλεγχος των εισροών αλλά και στήριξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας μέσω ανάπτυξης δεξιοτήτων και εξειδικευμένων υπηρεσιών εύρεσης εργασίας, προκειμένου να επιτευχθεί ομαλά η ενσωμάτωσή τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Έχοντας αναφερθεί αναλυτικά στην εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την Απασχόληση, στην έννοια της ανεργίας αλλά και της αντιμετώπισής της μέσω ενεργητικών πολιτικών, είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά στην Ευρωπαϊκή Πολιτική για την Εκπαίδευση, Κατάρτιση, και Δια Βίου Μάθηση, καθώς αποτελεί σημαντικό γνώμονα για την απόκτηση δεξιοτήτων και την μετέπειτα ένταξη στην αγορά εργασίας. Η ιστορική αναδρομή θα γίνει βασισμένη στα κύρια σημεία⁸⁵ που ανέδειξαν τις ανά χρονικές

⁸³ Κουζής Γ. (1997), “Για το παρόν και το μέλλον των εργασιακών σχέσεων. Κείμενο εργασίας ενόψει του κοινωνικού διαλόγου”, Τετράδια 8-9, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα.

⁸⁴ Καραμεσίνη Μ. (2005), “Η πολιτική απασχόλησης ως πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής, στο Μ. Καραμεσίνη και Γ. Κουζής (επιμ.), Πολιτική απασχόλησης: πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής”, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

⁸⁵ Γκόβαρης Χ., Ρουσσάκης Ι. (2008), “Ευρωπαϊκή Ένωση Πολιτικές στην Εκπαίδευση”, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Αθήνα.

περιόδους τάσεις, εκκινώντας από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα και τις Ιδρυτικές Συνθήκες κατά την πρόμη μορφή των Κοινοτήτων.

Η πρώτη αναφορά για την εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση γίνεται στην Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) το 1952 (έτος εφαρμογής). Μέχρι τότε η συνεργασία της Ευρώπης σε ζητήματα που άπτονταν της παιδείας δεν υφίσταται, καθώς ο συγκεκριμένος τομέας συνέβαλε στη διαμόρφωση του έθνους κράτους⁸⁶. Συγκεκριμένα το Άρθρο 56 της ΕΚΑΧ κάνει σαφή αναφορά στην επαγγελματική κατάρτιση, αφενός ως μέρος της επαγγελματικής αποκατάστασης εργαζομένων που εστιάζουν στην αλλαγή απασχόλησης και αφετέρου λόγω της εξειδίκευσης σε τομείς σχετικά με τον άνθρακα και χάλυβα που εισήχθησαν με την υπογραφή της Συνθήκης⁸⁷. Η θεσμοθέτηση του πεδίου για την εκπαίδευση και δια βίου μάθηση εισάγεται αργότερα κατά το διάστημα της υπογραφής της Συνθήκης της Ρώμης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας. Σύμφωνα με τα Άρθρα 128 και 118 της Συνθήκης ΕΟΚ, η αρμοδιότητα παραμένει εθνική αλλά προτείνεται από την Επιτροπή η δημιουργία μιας μικρής σειράς κανόνων για την σύγκλιση και εναρμόνιση των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, οι οποίοι θα αποβλέπουν στην διαμόρφωση κοινής πολιτικής για την ανάπτυξη και την ενιαία αγορά. Επιπλέον, θεσπίζονται από το Συμβούλιο των Υπουργών, δέκα γενικές αρχές για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισης⁸⁸. Παράλληλα, εγκρίνεται την ίδια περίοδο και η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, ώστε να προωθηθεί η χρηματοδότηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και των δέκα γενικών αρχών αλλά και για να ενισχυθεί ο τομέας της κινητικότητας των ευρωπαίων πολιτών. Στο πλαίσιο των ανωτέρω, συστήνεται Συμβουλευτική Επιτροπή για την Επαγγελματική Κατάρτιση, ενώ το 1966 η Επιτροπή εκδίδει Σύσταση σχετικά με τον επαγγελματικό προσανατολισμό⁸⁹.

---

⁸⁶ Μαραβέγιας Ν., Τσινιζέλης Μ. (1995), "Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές Πολιτικές και Οικονομικές Πτυχές", Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.

⁸⁷ Ασδεράκη Φ.(2008), "Ευρώπη και Παιδεία – Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης", Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

⁸⁸ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1963), "Απόφαση του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1963 περί θεσπίσεως των γενικών αρχών για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισεως", (63/266/ΕΟΚ), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:31963D0266>, Ανακτήθηκε: 29/08/2019, 16:19 μ.μ.

⁸⁹ Ασδεράκη Φ.(2008), "Ευρώπη και Παιδεία – Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης", Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

Recommendation 66/484/CEE de la Commission du 18 juillet 1966, aux 'Etats membres tendant a developper l' orientation professionnelle, JO 154, 24.08.1966.

Την πρώτη περίοδο, ολοκληρώνει το 1975, η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Κέντρου για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP) στη Θεσσαλονίκη⁹⁰ και η σύσταση Κοινού Εκπαιδευτικού Προγράμματος Δράσης για την ίδρυση Εκπαιδευτικής Επιτροπής⁹¹.

Η Ευρώπη, εξ αρχής έθετε ως σημαντικό δείκτη την ανάπτυξη και την επίτευξη κοινωνικής συνοχής. Οι κινήσεις που ακολούθησαν την επόμενη περίοδο δεν παρέκκλιναν από το συγκεκριμένο στόχο, αντίθετα απέκτησαν νομική βάση και ισχυροποιήθηκαν. Η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992, έχοντας ως σύμμαχο την Επιτροπή Delors, εισάγει το νομικό πλαίσιο για την Κοινωνική Πολιτική, Παιδεία, Επαγγελματική Κατάρτιση και Νεολαία⁹² με το Άρθρο 149. Απότοκος όλων των παραπάνω ενεργειών ήταν η έκδοση της των Λευκών Βιβλίων για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση⁹³ και για την Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα⁹⁴. Σημαντική αναφορά των δύο Βιβλίων είναι η παραδοχή της Επιτροπής σχετικά με τη σύνδεση της Πολιτικής για την Απασχόληση. Συγκεκριμένα, από την 1^η σελίδα του Λευκού Βιβλίου γίνονται σαφείς αναφορές της εκπαίδευσης και κατάρτισης ως το έσχατο μέσο για την επίλυση του προβλήματος της ανεργίας. Πρωταρχικό μέλημα της Ευρώπης παραμένει η ανάπτυξη και η κοινωνική συνοχή, αυτό όμως δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τη συμβολή της εκπαίδευσης και κατάρτισης που εκτός από το κοινωνικό κομμάτι που καλύπτουν, ενισχύουν την ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου και ενδυναμώνουν το ανθρώπινο κεφάλαιο. Στο κλίμα της υπαρκτής πλέον πολιτικής για την εκπαίδευση και κατάρτιση, το έτος 1996 καθιερώνεται ως “Ευρωπαϊκό Έτος της Δια Βίου Εκπαίδευσης και Κατάρτισης”⁹⁵. Η κίνηση είχε διττό χαρακτήρα, καθώς με αυτόν το τρόπο εισήχθη

---

⁹⁰ Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης, <https://www.cedefop.europa.eu/el/about-cedefop>, Ανακτήθηκε: 27/10/2019, 14:36 μ.μ

⁹¹ Πανιτσίδου Ε., Παπασταμάτης Α., (2016), 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, “Ευρωπαϊκές Πολιτικές στο πεδίο της Δια Βίου Εκπαίδευσης (ΔΒΕ): Ανάμεσα στο διακύβευμα της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής σταθερότητας”, Αθήνα.

⁹² Ασδεράκη Φ. (2008), “Ευρώπη και Παιδεία – Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης”, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

⁹³ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, (1995), “Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51995DC0590&rid=1>, Ανακτήθηκε: 27/10/2019, 16:43 μ.μ.

⁹⁴ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, (1995), “ Γνωμοδότηση για το Λευκό Βιβλίο για την Ανάπτυξη και την Ανταγωνιστικότητα”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:51994IR0171&from=IT>, Ανακτήθηκε: 27/10/2019, 17:13 μ.μ.

⁹⁵ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (1995), ΑΠΟΦΑΣΗ αριθ. 2493/95/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 23ης Οκτωβρίου 1995 για την καθιέρωση του 1996 ως

επίσημα ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο για τους τομείς την εκπαίδευσης και κατάρτισης, βασισμένο στην αρχή της επικουρικότητας ως βασική στη ρύθμιση της άσκησης αρμοδιοτήτων. Εκτός από την ουσιαστική μεταβολή της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής, η Ευρώπη έθεσε επί τάπητος και τη σύνδεση της εκπαίδευσης και κατάρτισης με την ανάγκη του κοινωνικού συνόλου για εξειδικευμένο προσωπικό και την αποκατάσταση του αρνητικού ρυθμού ανεργίας. Ο μετασχηματισμός του όρου “απασχόληση” σε αυτόν της “απασχολησιμότητας”, αναδεικνύει τη συμμετοχή της εκπαιδευτικής διαδικασίας⁹⁶.

Περνώντας στη νέα χιλιετία, η Επιτροπή εκδίδει την “Agenda 2000”⁹⁷ και την ανακοίνωση με τίτλο “Για μια Ευρώπη της Γνώσης”⁹⁸. Και τα δύο κείμενα παρουσιάζουν το μέλλον της εκπαίδευσης και κατάρτισης στον Ευρωπαϊκό χώρο δίνοντας έμφαση στην διεύρυνση και ανάπτυξη της γνωστικής διαδικασίας, στη δημιουργία τοπικών κοινοτήτων και την εμπλοκή τους με την κοινωνία των πολιτών και στη ενδυνάμωση δεξιοτήτων με απώτερο στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης⁹⁹. Τα παραπάνω συμπλήρωσαν πτυχές της εκπαίδευσης όπως η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων και η αξιοποίηση της τεχνολογίας. Η ενταξιακή πορεία των ΕΕΠ, συνεχίστηκε μέχρι και το Μάρτιο του 2000, όπου με τη ΣτΛ ορίστηκε το νέο διευρυμένο πλαίσιο της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Υπό την εποπτεία του νέου εργαλείου, η Ευρώπη μέσω της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού, θεσμοθέτησε την ανταλλαγή καλών πρακτικών και οριοθέτησε τις προτεραιότητες του πεδίου για τη δια βίου μάθηση. Η Επιτροπή, για να επιτύχει το στόχο της ανακοίνωσε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο εισάγοντας δείκτες και κριτήρια αναφοράς των εκπαιδευτικών συστημάτων¹⁰⁰. Η εφαρμογή του Γ΄ Κοινοτικού Πλαισίου, από το 2000 – 2006, στοχεύοντας στην

“Ευρωπαϊκού έτους της διά βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995D2493&from=EL>, Ανακτήθηκε :27/10/2019, 17:44 μ.μ

⁹⁶ Δεδουσόπουλος Α., (2002), “ Η Κρίση στην Αγορά Εργασίας, Ρύθμιση, Ευελιξίες, Απορρύθμιση ”, Εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα.

⁹⁷ Commission of the European Communities, (1997), “Agenda 2000 – For a Stronger and Wider Union”, DOC/97/6, Strasbourg.

⁹⁸ Commission of the European Communities, (1997), “Towards a Europe of Knowledge”, COM (97) 563 final, Strasbourg.

⁹⁹ Ασδεράκη Φ.(2008), “Ευρώπη και Παιδεία – Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης”, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

¹⁰⁰ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, (2003), “ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ”, “Αποδοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: επιτακτική ανάγκη για την Ευρώπη”, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2002/EL/1-2002-779-EL-F1-1.Pdf>, Ανακτήθηκε: 27/10/2019, 17:31 μ.μ.

οικονομική κυρίως ανάπτυξη εισήγαγε με τη μορφή προτεραιοτήτων την Ανάπτυξη Ανθρωπίνων Πόρων και την Προώθηση της Απασχόλησης ενώ εστίασε σε παρεμβάσεις που σχετίζονταν με την εκπαίδευση και με την προτεραιότητα της ανάπτυξης της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Δύο από τα έντεκα Τομεακά Προγράμματα αφορούσαν την Εκπαίδευση και Απασχόληση και Επαγγελματική Αποκατάσταση. Συγκεκριμένα, το ΕΠ Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση (ΕΠΕΑΕΚ), προωθούσε παρεμβάσεις αναφορικά με την ισότητα των ευκαιριών στην αγορά εργασίας, τη βελτίωση της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης στα πλαίσια της δια βίου μάθησης, την προώθηση επιχειρηματικότητας και προσαρμοστικότητας των νέων και την πρόσβαση των γυναικών στην αγορά εργασίας¹⁰¹. Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και η παρέμβαση για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Αποκατάσταση, εστιάζοντας στη πρόληψη της ανεργίας μέσω εξατομικευμένης προσέγγισης και στην ικανότητα ένταξης στην αγορά εργασίας¹⁰².

Με τη Διακήρυξη της Κοπεγχάγης το 2002 η Επιτροπή, συνέχισε να τονίζει την σημασία της δια βίου εκπαίδευσης για την καταπολέμηση της ανεργίας, μέχρι και τη πρωτοβουλία “Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010”, όπου τονίστηκε η ανάγκη για μεγαλύτερη προβολή του ευρωπαϊκού προγράμματος εργασιών και η αποτελεσματικότερη εφαρμογή της διαδικασίας¹⁰³. Μετά την ένταξη στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013 (ΕΣΠΑ) και το Εταιρικό Σύμφωνο για την Ανάπτυξη (ΕΣΠΑ) 2017-2020, οι παραπάνω προτεραιότητες ενσωματώθηκαν στο νέο πλαίσιο μέχρι και το 2020¹⁰⁴ με τη μορφή τεσσάρων στρατηγικών στόχων σχετικά με την αποτελεσματική ανταπόκριση στα παγκόσμια δεδομένα, που επιτάσσουν την υλοποίηση της δια βίου μάθησης και κινητικότητας μέσω της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, την βέλτιστη αποτελεσματικότητα των δομών κατάρτισης για την εκμάθηση νέων δεξιοτήτων, την προαγωγή της κοινωνικής συνοχής και της βελτίωσης του βιοτικού

¹⁰¹ Ελλάδα 2000 – 2006, Προγράμματα 2000 – 2006, Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, <http://www.hellaskps.gr/Details2.asp?L1=12&L2=1&L3=1&L4=8>, Ανακτήθηκε:27/10/2019, 19:22 μ.μ.

¹⁰² Ελλάδα 2000 – 2006, Προγράμματα 2000 – 2006, Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, <http://www.hellaskps.gr/Details2.asp?L1=12&L2=1&L3=1&L4=9>, Ανακτήθηκε:27/10/2019, 19:22 μ.μ.

¹⁰³ Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EUR – Lex, “Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52004XG0430%2801%29>, Ανακτήθηκε: 27/10/2019, 20:49 μ.μ.

¹⁰⁴ Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EUR – Lex, “Εκπαίδευση και κατάρτιση 2020”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aef0016>, Ανακτήθηκε: 27/10/2019, 20:49 μ.μ.

επιπέδου μέσω της απασχόλησης και την ένταξη σε έξυπνες μορφές εξειδίκευσης που στοχεύουν στη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι στόχοι καταμερίστηκαν σε έξι προτεραιότητες δίνοντας έμφαση στην ποιότητα, τη συμμετοχή και τις βιώσιμες επενδύσεις.

4.2 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ (ΕΠΑΝΑΔ)

Έχοντας αναφερθεί αναλυτικά στην πορεία της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής αλλά και στη διάρθρωση του Εταιρικού Συμφώνου για την Ανάπτυξη (Ε-ΣΠΑ) 2014 – 2020, η παρούσα ενότητα θα εστιάσει στην ανάλυση του Θεματικού Στόχου 10 λαμβάνοντας υπόψη και του δύο προηγούμενους και τις αντίστοιχες προτεραιότητες της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020”.

Η επένδυση στην Εκπαίδευση και Κατάρτιση για την Απόκτηση Δεξιοτήτων και στη Δια Βίου Μάθηση, εμπεριέχει όλα εκείνα τα στοιχεία ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Η σημαντικότητα της επένδυσης στο εκπαιδευτικό σύστημα ως φορέα απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων αλλά και διαμόρφωσης συνείδησης μπορεί να επηρεάσει ολοκληρωτικά την εξέλιξη ενός κράτους και διαμορφώσει την πορεία του. Το εκπαιδευτικό σύστημα μίας χώρας, σύμφωνα με τον Ch. De Montibert, είναι αυτό που δρα ως παράγοντας αναπαραγωγής και αλλαγής της κοινωνίας εκπληρώνοντας όμως συγκεκριμένες λειτουργίες όπως αυτή της διαφύλαξης και μετάδοσης του πολιτισμού, της προαγωγής της κοινωνικής ενσωμάτωσης του ατόμου και της μετάδοσης των κατάλληλων εργαλείων για την ένταξη στην αγορά εργασίας¹⁰⁵. Το συγκεκριμένο πλαίσιο υπογραμμίζει συν των άλλων και την ύπαρξη ή δημιουργία κατάλληλων υποδομών αλλά και τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών με γνώμονα τους δείκτες ποιότητας και απόδοσης. Σκοπός του Θεματικού Στόχου είναι η ολιστική παρέμβαση σε όλα τα στάδια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης, από την προσχολική μέχρι και τον τρίτο κύκλο σπουδών, με στόχο την μελλοντική ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων που θα εντάσσονται και

---

¹⁰⁵ De Montibert C. (2000), “Εισαγωγή στη κοινωνιολογική συλλογιστική”, Εκδ. Καρδαμίτσας, Αθήνα.

στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης. Προσβλέποντας σε αυτό οι προτεραιότητες που τέθηκαν για την περίοδο 2014 – 2020 καταμερίστηκαν ως εξής:

- Πρόωρη εγκατάλειψη σχολείου

Ο ολοένα και αυξανόμενος αριθμός νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, απαιτεί την διαμόρφωση στοχευμένης πολιτικής με την ενίσχυση εκπαιδευτικών δομών στην περιφέρεια που θα απευθύνονται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες και θα έχουν ως αυτοσκοπό τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και την ένταξη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου στην αγορά εργασίας. Στο δύσκολο έργο της ένταξης όλων των κοινωνικών ομάδων συστήνεται η ίδρυση φορέων που θα παρέχουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη όπου κρίνεται απαραίτητο και η ίδρυση φορέων που θα ασχολούνται με τη συμβουλευτική και τον επαγγελματικό προσανατολισμό. Σε αυτή την προσπάθεια, πρέπει να επισημανθεί η συμβολή των εκπαιδευτικών που θα αξιοποιούν την πρόσβαση στην πληροφορία της γνώσης, θα επικαιροποιούν τις γνώσεις τους και θα προωθούν το αίσθημα της κοινωνικής συνοχής.

- Δια βίου μάθηση (ΔΒΜ)

Ο ορισμός για τη ΔΒΜ υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της 19^{ης} Συνόδου της UNESCO στο Ναϊρόμπι το 1976¹⁰⁶. Η πλέον σύγχρονη θεώρηση διακρίνει τα εκπαιδευτικά συστήματα σε δύο βασικά στάδια, την αρχική εκπαίδευση όπου περιλαμβάνονται οι τυπικές δομές μάθησης (όλες οι δομημένες βαθμίδες της εκπαίδευσης) και την συνεχιζόμενη εκπαίδευση όπου απαιτείται σε πολλές περιπτώσεις η προ υπάρχουσα γνώση από την αρχική εκπαίδευση. Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση, αποβλέπει στην απόκτηση δεξιοτήτων που σκοπό την ενδυνάμωση δεξιοτήτων που κρίνονται απαραίτητες για τον εργασιακό βίο. Το εκπαιδευτικό σχήμα γίνεται εύκολα αντιληπτό έχοντας κατά νου τον ορισμό των Coombs και Ahmed. Το σχήμα διακρίνει τα εκπαιδευτικά συστήματα ως εξής:

- i. Τυπική Εκπαίδευση. Πρόκειται για δομημένες και νομοθετημένες δομές του εκπαιδευτικού συστήματος, οι οποίες κατανέμονται ηλικιακά και έχοντας συγκεκριμένη

---

¹⁰⁶ UNESCO, (1976), “Απόφαση για την ανάπτυξη της επιμορφώσεως ενηλίκων”, Εκδ. ΥΠΕΠΘ, Διεύθυνση Επιμορφώσεως Ενηλίκων.

χρονική διάρκεια. Στην τυπική εκπαίδευση περιλαμβάνονται η πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευσης καθώς και οι διδακτορικές σπουδές.

- ii. Μη Τυπική Εκπαίδευση. Αφορά οργανωμένες δομές, οι οποίες όμως δεν υπάγονται στην τυπική εκπαίδευση. Βασικό τους χαρακτηριστικό είναι ο προσανατολισμός σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες που επιδιώκουν μαθησιακά αποτελέσματα σχετικά με την εργασία τους. Η χρονική διάρκεια είναι καθορισμένη
- iii. Άτυπη Εκπαίδευση. Κάθε μεθοδευμένη ενέργεια που παράγει μαθησιακό αποτέλεσμα. Μορφές άτυπης εκπαίδευσης μπορεί να είναι η εμπειρική μάθηση, η διαμόρφωση στάσεων, αντιλήψεων και ιδεών. Το μαθησιακό αποτέλεσμα, επιτυγχάνεται σε όλα τα στάδια ζωής του ανθρώπου και σε κάθε χώρο, από το κοινωνικό του περιβάλλον μέχρι και τον εργασιακό του χώρο¹⁰⁷.

Τον ορισμό των Coombs και Ahmed, έχει υιοθετήσει και η Ε.Ε προκειμένου να μελετήσει το πεδίο της ΔΒΜ. Ο διαχωρισμός σε τρεις κατηγορίες εκπαιδευτικών συστημάτων και ιδιαίτερα της μη τυπικής μάθησης υποδεικνύει της αναγκαιότητα για την καλλιέργεια κουλτούρας και την ύπαρξη εκπαιδευτικών ευκαιριών εκτός των δομών τυπικής μάθησης. Καθώς τονίζεται η διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, είναι απαραίτητη και η δόμηση ενός πεδίου που θα προωθεί τη ΔΒΜ σε ευρωπαϊκό, τουλάχιστον επίπεδο.

Η Ε.Ε στην προσπάθεια οριοθέτησης μιας ευρωπαϊκής κοινότητας ΔΒΜ όρισε το 2001 τη δια βίου μάθηση ως *“κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνεται καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των εφοδίων, στο πλαίσιο μιας προσωπικής, κοινωνικής οπτικής και /ή μιας οπτικής που σχετίζεται με την απασχόληση”*¹⁰⁸. Το πλαίσιο των στρατηγικών που αναπτύχθηκε υπήρξε ιδιαίτερα στοχευμένο καθώς εστίαζε στον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων μεταξύ δημόσιων φορέων, εργοδοτών, κοινωνικών εταίρων και ομάδων, στην διαδικασία όλου του μαθησιακού φάσματος, στη κατανόηση και αναγνώριση των μαθησιακών αναγκών, στην προσβασιμότητα στη μάθηση μέσω της παροχής συμβουλευτικών

¹⁰⁷ Γκοβάρης Χ., Ρουσσάκης Ι., Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2008), “Ευρωπαϊκή Ένωση, Πολιτικές για την Εκπαίδευση”, http://www.pi-schools.gr/programs/epim_stelexoi/epim_yliko/book6.pdf, Ανακτήθηκε:02/11/2019, 19:44 μ.μ.

¹⁰⁸ Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2001), “Η πραγμάτωση μια ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης”, COM(2001) 678, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2001/EL/1-2001-678-EL-F1-1.Pdf>, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 14:05 μ.μ.

υπηρεσιών αλλά και στην επαρκή χρηματοδότηση για την κάλυψη των αναγκών. Ένα χρόνο νωρίτερα το 2000 σε Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είχε ήδη επισημανθεί η σημαντικότητα της δια βίου μάθησης αναφορικά με την πρόληψη του φαινομένου της ανεργίας αλλά και η συμβολή της στο εγχείρημα της ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής¹⁰⁹. Στην προσπάθεια ενός σαφή ορισμού για τη δια βίου μάθηση και για το κατά πόσο αυτή αναφέρεται σε ενήλικες ή μη, η Επιτροπή με ανακοίνωση της το 2006, ενέταξε την εκπαίδευση ενηλίκων στο πλαίσιο δια βίου μάθησης ως εξαιρετικά σημαντική συνιστώσα¹¹⁰, τονίζοντας της αναγκαιότητα για μεγαλύτερη συμμετοχή, την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, την επένδυση στον ενεργό - γηράσκοντα πληθυσμό και τους μετανάστες και την καθιέρωση δεικτών για την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων. Η πορεία της ΔΒΜ συνεχίστηκε με τις κατευθυντήριες γραμμές του προγράμματος "Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010" και την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα διαμορφώθηκε το Εθνικό Δίκτυο Δια Βίου Μάθησης με την ψήφιση των νόμων Ν. 3879/2010¹¹¹ και Ν. 4186/2013¹¹², σύμφωνα με τους οποίους σχηματίστηκαν η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (ΓΓΔΒΜ) ως όργανο λήψης αποφάσεων και σχεδιασμού, οι υπηρεσιακές μονάδες των Περιφερειών και των Δήμων που ασκούν αρμοδιότητες σε θέματα Δια Βίου Μάθησης, ο Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) και το ο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)¹¹³. Συγχρόνως εκδόθηκε από τη ΓΓΔΒΜ το εθνικό πρόγραμμα ΔΒΜ για τα έτη 2013-2015¹¹⁴. Η νέα Προγραμματική Περίοδος 2014 – 2020,

---

¹⁰⁹ Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής της ΓΣΕΕ, " ΜΕΛΕΤΗ ΑΙΤΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΜΗΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"

<https://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/268/69.pdf>, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 12:46 μ.μ.

¹¹⁰ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ, (2006), "Εκπαίδευση ενηλίκων: ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση", COM(2006)614,

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2006\)0614/_com_com\(2006\)0614_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2006)0614/_com_com(2006)0614_el.pdf), Ανακτήθηκε:28/10/2019, 14:55 μ.μ.

¹¹¹ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθ. 3879/2010, ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010, "Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις".

¹¹² Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθ. 4186/2013, ΦΕΚ 193/Α/17-9-2013, "Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις".

¹¹³ European Commission, EACEA National Policies Platform, Eurydice, (2018), " Στρατηγική Δια Βίου Μάθησης", https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-33_el, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 14:55 μ.μ.

¹¹⁴ Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, (2013), "Εθνικό Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης 2013-2015", http://www.gsae.edu.gr/images/publications/ETHNIKO_PROGRAMMA_2013-2015.pdf, , Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 14:55 μ.μ.

στοχεύοντας σε μια Ευρώπη χωρίς αποκλεισμούς και με έμφαση στη βιώσιμη ανάπτυξη, ενέκρινε το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση 2014-2020” (ΕΠ ΑΝΑΔ ΔΒΜ) ως ένα εκ των επτά Τομεακών ΕΠ της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, με τη συγχρηματοδότηση του ΕΚΤ και της Πρωτοβουλίας για την Απασχόληση των Νέων¹¹⁵ (ΠΑΝ). Το ΕΠ ΑΝΑΔ ΔΒΜ, υλοποιεί δράσεις και προγράμματα για την ενίσχυση δεξιοτήτων και την καταπολέμηση του φαινομένου της ανεργίας. Η ονομασία του Ε.Π ως πρόγραμμα για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού καταδεικνύει την αναγκαιότητα της εποχής για ενδυνάμωση του δυναμικού της χώρας και την πρόσβαση για όλους στην αγορά εργασίας. Με την 1^η Αναθεώρηση επικυρώνεται η διάρθρωση του ΕΠ σε 13 παρεμβάσεις σχετικά με τον τομέα εργασίας, εκπαίδευσης και τεχνικής βοήθειας, 12 άξονες προτεραιότητας οι οποίοι εμπεριέχουν δράσεις που έρχονται σε απόλυτη σύγκλιση με τους Θεματικούς Στόχους 8,9 και 10. Οι άξονες προτεραιότητας 7 και 8 σχετίζονται με τη Βελτίωση της Ποιότητας και της Αποτελεσματικότητας του Εκπαιδευτικού Συστήματος και την Ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης και Βελτίωση της Συνάφειας της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Αγορά Εργασίας αντίστοιχα. Ο άξονας προτεραιότητας 7 εσωκλείει την επενδυτική προτεραιότητα 10.3 για “Βελτίωση της ίσης πρόσβασης στη διά βίου μάθηση για όλες τις ηλικιακές ομάδες σε τυπική, άτυπη και μη τυπική μορφή, την αναβάθμιση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού και την προώθηση ευέλικτων δυνατοτήτων μάθησης, μεταξύ άλλων μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού και της αναγνώρισης των αποκτώμενων ικανοτήτων”, την επενδυτική προτεραιότητα 10.4 για “Βελτίωση της συνάφειας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας, τη διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στη εργασία και της βελτίωσης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και της ποιότητάς τους, μεταξύ άλλων μέσω μηχανισμών πρόβλεψης των αναγκών σε δεξιότητες, την προσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών και την καθιέρωση και ανάπτυξη συστημάτων μάθησης με βάση την εργασία, συμπεριλαμβανομένων διττών συστημάτων μάθησης και μαθητείας”¹¹⁶. Ο σχεδιασμός του ΕΠ έλαβε υπόψη του το “Εθνικό

¹¹⁵ European Commission, Employment, Social Affairs and Inclusion, Youth Employment Initiative (YEI), <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=en>, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 16:38 μ.μ

¹¹⁶ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Ανάπτυξη 2014-2020, “ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση”,

Αναπτυξιακό Πρότυπο Ελλάδα 2021” για την ύπαρξη ευελιξίας στον τομέα της απασχόλησης και την ενδυνάμωση κοινωνικής συνοχής αλλά και τα προγράμματα για τη Νεολαία που είχαν συσταθεί τα προηγούμενα έτη. Η σύμπραξη μεταξύ πολιτικής της Απασχόλησης και Εκπαίδευσης είναι πλέον ουσιαστικής σημασίας καθώς αναγνωρίζεται η σημασία της απόκτησης δεξιοτήτων μέσω της αέναης μορφής της εκπαίδευσης χωρίς χρονικά όρια για την ενίσχυση της απασχόλησης και αυτό αποτυπώνεται σε κείμενα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος.

- Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EEK)

Ο ορισμός της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, εντάσσεται στη συνολικό πλαίσιο του συστήματος της δια βίου μάθησης. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή “η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EEK) αποτελεί βασικό στοιχείο των συστημάτων δια βίου μάθησης, τα οποία παρέχουν στους πολίτες τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητες που απαιτούνται σε συγκεκριμένα επαγγέλματα και στην αγορά εργασίας¹¹⁷. Παράλληλα διακρίνεται σε δύο βασικούς άξονες αυτόν της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΑEEK) και εκείνον της συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΣEEK). Ο διαχωρισμός γίνεται με βάση τη χρονική περίοδο και την ένταξη στον εργασιακό στίβο. Παρά την πρόωρη ένταξη του συγκεκριμένου τομέα στις ΕΕΠ και έχοντας σχεδόν αποκλειστικά οικονομική σημασία, τουλάχιστον αρχικά, η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, κατέχει σημαντική θέση στο σύνολο της Εκπαιδευτικής Πολιτικής, αφενός γιατί υπήρξε η πρώτη απόπειρα διαμόρφωσης της και αφετέρου διότι αποσκοπούσε στην εναρμόνιση με τις αλλαγές που ελάμβαναν χώρα στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναφορά στην Συνθήκη της ΕΚΑΧ, όπου παρέχεται η δυνατότητα κατάρτισης σε τομείς όπως η επεξεργασία άνθρακα, χάλυβα και νέων τεχνολογιών. Με το πέρασμα των χρόνων, η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση ταυτίστηκε σε μεγάλο βαθμό με την Πολιτική της Απασχόλησης και αποτέλεσε το εργαλείο που θα οδηγούσε στην Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Κεφαλαίου και στη ανάπτυξη. Το ΕΠΑΝΑΔ,

---

http://www.epanad.gov.gr/files/5h_periodos/%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%9F%CE%A8%CE%97%20%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%A4%CE%A9%CE%9D.pdf, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 16:39

μ.μ.

¹¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εκπαίδευση και Κατάρτιση, “Η πολιτική της ΕΕ στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης”, https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-vocational-education-and-training-vet_el, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 12:46 μ.μ.

στοχεύοντας στην αναβάθμιση της ΕΕΚ, μιας και στην Ελλάδα δεν τύγχανε μεγάλης αποδοχής, έθεσε ως προτεραιότητα τον εκσυγχρονισμό της και τη σύνδεση της με επαγγέλματα και τομείς που εξυπηρετούν τη βάση της επιχειρηματικής και παραγωγικής δραστηριότητας. Η ενίσχυση των θεσμών της Μαθητείας, η διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου για τη Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση μέσω της δημιουργίας Κέντρων Δια Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ), η πληθώρα ειδικοτήτων που προσφερόταν μέσω των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), ο αναδιαρθρωμένος θεσμός του Επαγγελματικού Λυκείου (ΕΠΑΛ), η σύνδεση πρακτικής άσκησης με την αγορά εργασίας και η πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων μέσω της θέσπισης του ευρωπαϊκού συστήματος πιστωτικών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET)¹¹⁸ και του ΕΟΠΠΕΠ¹¹⁹ στην Ελλάδα, υπήρξαν κάποιες μόνο από τις δράσεις που αποτέλεσαν ισχυρό κίνητρο για την συμμετοχή καθώς με αυτό τον τρόπο ενισχύθηκε και ο κοινωνικός της ρόλος. Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και Μαθητείας, συνδέεται άρρηκτα με τις προτεραιότητες που είχαν δρομολογηθεί μέσω της Διαδικασίας της Κοπεγχάγης¹²⁰ και το όραμα της Ε.Ε για την εναρμόνιση των συστημάτων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης μέχρι και το 2020¹²¹. Εξίσου σημαντικό είναι ότι η χρηματοδότηση της ΕΕΚ στηρίζεται κυρίως σε πόρους που προέρχονται από Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Πρόγραμμα Erasmus+ που προσφέρει ευκαιρίες κινητικότητας.

- Τριτοβάθμια εκπαίδευση

---

¹¹⁸ Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2009), “ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΪ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 18ης Ιουνίου 2009 για τη θέσπιση του ευρωπαϊκού συστήματος πιστωτικών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET)”, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1562579377791&uri=CELEX:32009H0708\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1562579377791&uri=CELEX:32009H0708(02)), Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 12:33 μ.μ.

¹¹⁹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού, <https://eoppep.gr/index.php/el/eoppep/identity>, Ανακτήθηκε: 28/10/2019, 12: 36 μ.μ.

¹²⁰ Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, “Ενισχυμένη συνεργασία της ΕΕ για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISUM:ef0018>, , Ανακτήθηκε:28/10/2019, 12:33 μ.μ.

¹²¹ Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, (2016), “Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και της Μαθητείας”, <https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C %CE%A0%CE%BB%CE%B1%CE%AF%CF%83%CE%B9%CE%BF %CE%95%CE%95%CE%9A.pdf>, Ανακτήθηκε:28/10/2019, 12:33 μ.μ.

Ο χώρος της Ανώτατης Εκπαίδευσης, με την έννοια ενός ενιαίου οικοδομήματος, είναι ένα πεδίο που δημιουργήθηκε σταδιακά μέσα από πληθώρα διαδικασιών. Προβλήματα όπως η κινητικότητα, η διαπανεπιστημιακή συνεργασία, η εναρμόνιση των γενικών πλαισίων των ευρωπαϊκών συστημάτων σχετικά με τους τίτλους σπουδών και η απασχολησιμότητα απασχόλησαν κατά καιρούς την Ευρώπη. Για την αντιμετώπιση των παραπάνω ζητημάτων τέθηκε υπό συζήτηση η ίδρυση ενός ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης. Σημείο εκκίνησης για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ), είναι η Διακήρυξη της Σορβόνης στην οποία τέθηκαν οι βάσεις για την Διαδικασία της Μπολόνια το 1999, όπου με τη συμμετοχή είκοσι εννέα χωρών ενισχύεται η συνοχή της Ένωσης στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση. Από το 1999 μέχρι και το 2007, όπου έχουν εισχωρήσει σαράντα έξι χώρες, ο ΕΧΑΕ έχει κατορθώσει να μεταβάλλει σε μεγάλο βαθμό το χώρο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ειδικότερα, στο πλαίσιο μια Ευρώπης υψηλού ανταγωνισμού, πραγματοποιεί ενέργειες που θα διασφαλίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των σπουδαστών, την ποιότητα και ισονομία των παρεχόμενων υπηρεσιών, τη διαμόρφωση υψηλά καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού, την προαγωγή της αριστείας, την ενδυνάμωση των δεξιοτήτων και κυρίως τη σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τους τομείς έρευνας και καινοτομίας, ώστε να επιτευχθεί η σύνδεση με την απασχόληση και τις επενδυτικές προτεραιότητες που αναφέρθηκαν σε προηγούμενη ενότητα.

Το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο της Ευρώπης μέχρι και το 2020, στοχεύει στην πρόωρη αντιμετώπιση προβληματικών που είχαν απασχολήσει έντονα την ευρωπαϊκή κοινότητα τα προηγούμενα έτη. Η Ευρωπαϊκή ατζέντα, σε απόλυτη αρμονία με τη Στρατηγική “Ευρώπη 2020” και την στρατηγική της Επιτροπής για τη στήριξη των νεών, αναγνώρισε τη σημαντικότητα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης προωθώντας κατ’ αυτόν τον τρόπο την συνοχή και την ευημερία. Συγκεκριμένα, προγράμματα ευρωπαϊκής κινητικότητας όπως το “Erasmus+” και το “Ορίζων 2020” η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Καινοτομίας και Τεχνολογίας, υποστήριξαν την ανταλλαγή φοιτητών και ακαδημαϊκού προσωπικού δίνοντας ώθηση, στη διαπανεπιστημιακή συνεργασία, την ανταλλαγή καλών πρακτικών μέσω της δημιουργία Ευρωπαϊκών Δικτύων.

Έχοντας περιγράψει συνοπτικά, τον χώρο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γίνεται αντιληπτό ότι ο δέκατος Θεματικός Στόχος, στοχεύει στην ενίσχυση των δεσμών μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων. Καθώς το ζητούμενο της

αποδοτικότητας και της ποιότητας κρίνεται επιτακτικό, η υιοθέτηση στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών περιλαμβάνει εκτός των άλλων της ενθάρρυνση της καινοτομίας και τη διαμόρφωση προϋποθέσεων για την ύπαρξη συνεργιών με τον επιχειρηματικό κόσμο.

Κάθε μια από τις τρεις προτεραιότητες αντιπροσωπεύει την ανησυχία της Ε.Ε για ζητήματα κοινωνικού ενδιαφέροντος. Οι προκλήσεις που εμφανίζονται στους τομείς της Ανάπτυξης του Ανθρώπινου Δυναμικού, την Εκπαίδευση και τη Δια Βίου Μάθηση, μετατρέπονται σε άξονες πολιτικής, ώστε να ενσωματώνει το Κείμενο Θέσεων της Επιτροπής για κάθε χώρα. Αναφορικά με τους τομείς εκπαίδευσης και απασχόλησης είναι σαφές ότι η χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου πρέπει να συμβάλλει τα μέγιστα στη βιώσιμη ανάπτυξη έτσι ώστε να ενισχύσουν *“ τη βελτίωση της ποιότητας της απασχόλησης, την προώθηση της ενεργητικής ένταξης και την αύξηση της συνάφειας της εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης με την αγορά εργασίας”*¹²².

4.3 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ “ΕΓΓΥΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑ ” ΚΑΙ “Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ (ΠΑΝ)

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γνωρίζοντας την προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στους τομείς της απασχόλησης και εκπαίδευσης για τη δημιουργία μακροπρόθεσμης και βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρώπη, μετά από Σύστασή του το 2013, τοποθετήθηκε υπέρ της υιοθέτησης υποστηρικτικών μέτρων για τους νέους έως 24 ετών που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (ΕΑΕΚ) ή Neets (Not in employment, education, and training)¹²³. Συγκεκριμένα, με το πρόγραμμα “Εγγυήσεις για τη Νεολαία”, υποστήριξε τους στόχους της Στρατηγικής “Ευρώπη 2020”, προτείνοντας μέτρα για τους νέους που βρίσκονται σε καθεστώς ανεργίας. Οι

¹²² Επιχειρησιακό Πρόγραμμα βάσει του στόχου Επενδύσεις για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, (2014), “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση”, Έκδοση 1.4, Βρυξέλλες.

¹²³ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμβούλιο, Συστάσεις, (2013), “Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης της 22ας Απριλίου 2013 για τη θέσπιση εγγυήσεων για τη νεολαία”, (2013/C 120/01), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=EN), Ανακτήθηκε: 04/11/2019, 12:50 μ.μ.

κατευθυντήριες που δόθηκαν, στόχευαν στη λήψη προσφοράς για ποιοτικές θέσεις εργασίας, εκπαίδευσης ή μαθητείας σε διάστημα τεσσάρων μηνών από την πρώτη ημέρα ανεργίας τους. Όλα τα μέτρα στήριξης που προτάθηκαν, ελάμβαναν υπόψη τις εθνικές και περιφερειακές συνθήκες και ενέπιπταν συντονιστικά στην αρμοδιότητα του Εταιρικού Συμφώνου αναφορικά με την Ελλάδα.

Τα μέτρα στήριξης πρότειναν την έγκαιρη και στοχευμένη παρέμβαση μέσω της ανάπτυξης στρατηγικών όπως η ευαισθητοποίηση της συγκεκριμένης ομάδας και η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικού χαρακτήρα. Η επανένταξη τους στην αγορά εργασίας, θα διευκολύνεται μέσω της ενδυνάμωσης των δεξιοτήτων τους σε τομείς όπου απαιτείται υψηλή εξειδίκευση αλλά και στις νέες τεχνολογίες, ώστε να καταστούν ανταγωνιστικοί στην αγορά εργασίας. Στην Ελληνική Περιφέρεια το πρόγραμμα, εκτός από το Υπουργείο Εργασίας που θα είχε την εποπτεία του θα επικουρείτο από τον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού¹²⁴. Η χρηματοδότηση του Προγράμματος παρέχεται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο καθώς και την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων, η οποία ιδρύθηκε το 2013 με σκοπό να παράσχει χρηματοδοτικούς πόρους για την υποστήριξη νέων σε περιφέρειες που πλήττονταν από την ανεργία σε ποσοστό άνω του 25%¹²⁵.

Η αποτίμηση του προγράμματος προβλέπεται θετική καθώς η Επιτροπή σε πρότασή της έθεσε το ζήτημα της πρόσθετης χρηματοδότησης της ΠΑΝ¹²⁶ για την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020. Η δέσμευση της Επιτροπής για την συνέχιση του προγράμματος επισφραγίστηκε με τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Σώματος

---

¹²⁴ Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, “Youth Guarantee”, <http://youthguarantee.gr/>, Ανακτήθηκε: 04/11/2019, 12:59 μ.μ.

¹²⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, “Έγγραφοι για τη Νεολαία και Πρωτοβουλία για την απασχόληση των νέων: τρία χρόνια μετά”, (2016), COM(2016) 646 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0646&from=EL>, Ανακτήθηκε: 04/11/2019, 01:50 π.μ.

¹²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης, Θεματική Έρευνα Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, (2014), “Καθοδήγηση για την εφαρμογή της πρωτοβουλίας για την απασχόληση των νέων”, ISBN 978-92-79-40120-6 - doi:10.2767/40693 (PDF), Ανακτήθηκε: 03/11/2019, 12:59 π.μ.

Αλληλεγγύης, το οποίο θα προσφέρει σε νέους έως 30 ετών υποστήριξη σχετικά με την ενδυνάμωση δεξιοτήτων και εμπειριών αξιοποιώντας και τις ευκαιρίες κινητικότητας¹²⁷.

Στο πλαίσιο του προγράμματος “Εγγυήσεις για τη Νεολαία”, το Υπουργείο Εργασίας σε συνδυασμό με την Ειδική Υπηρεσία «Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ του Τομέα Απασχόλησης και Κοινωνικής Οικονομίας» της Γενικής Γραμματείας Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων, υλοποιεί σε συνεργασία με το Δήμο Πειραιά και την Αναπτυξιακή Εταιρεία Πάρωνας Α.Ε, το έργο “NEETs on Board”. Το έργο λαμβάνοντας χρηματοδότηση από την Ε.Ε και το Πρόγραμμα για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI), εστιάζει στους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης και της Κοινωνικής Οικονομίας στοχεύοντας αρχικά στον εντοπισμό της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας στις περιοχές παρέμβασης, στην πληροφόρηση μέσω δικτύων και τη διασύνδεση με φορείς και επιχειρήσεις και τέλος την υποστήριξη των νέων παρέχοντας ευκαιρίες απασχόλησης. Η προσέγγιση των νέων σε τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης και Κοινωνικής Οικονομίας, αποτελούν το όχημα σε μια εποχή ανάπτυξης που θα προσφέρει βιώσιμες θέσεις απασχόλησης και εντείνει το αίσθημα της συνοχής¹²⁸.

Παρά το ότι η νεολαία αποτελεί αποκλειστικά τομέα εθνικής πολιτικής, οι προαναφερθείσες δράσεις εξειδικεύθηκαν περαιτέρω για την περίοδο 2017 – 2027 μέσω του Πλαισίου Στρατηγικής για την Ενδυνάμωση των Νέων. Πιο συγκεκριμένα, χρηματοδοτικές πηγές όπως το Erasmus+, η Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ), και το πρόγραμμα “Ορίζοντας 2020”, αναμένεται να διατεθούν προκειμένου να ενισχυθεί ο εθνικός προϋπολογισμός σχετικά με τα θέματα που αφορούν τη νεολαία. Συγκεκριμένα ο Στόχος 1 & 2 του Πλαισίου (Υποστόχος 1.2 & 2.3 αντίστοιχα), διαμορφώνουν τις προτεραιότητες που τίθενται από την Ευρώπη και την Ελλάδα ώστε να προαχθεί η αυτονομία και ανεξαρτησία των νέων δίνοντας τους πρόσβαση σε ποιοτική

---

¹²⁷ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ, “Εγγυήσεις για τη Νεολαία και Πρωτοβουλία για την απασχόληση των νέων: τρία χρόνια μετά”, (2016), COM(2016) 646 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0646&from=EL>, Ανακτήθηκε: 04/11/2019, 01:50 π.μ.

¹²⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων, Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Απασχόληση και Κοινωνική Οικονομία (ΑπΚΟ), “ NEETs on Board”, Αθήνα. <http://www.neetsonboard.gr/>, Ανακτήθηκε: 04/11/2019, 11:50 π.μ.

και προσιτή εκπαίδευση. Για την επιτυχή είσοδο στην αγορά εργασίας, παρέχονται μέσω πολιτικών και δράσεων, υποστήριξη της δια βίου εκπαίδευσης ώστε να βελτιωθούν οι δεξιότητες των νέων, η αναβάθμιση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης ώστε να επιτευχθεί η μείωση ανισοτήτων και κυρίως να προωθηθεί η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας σε όλες τις κοινωνικές ομάδες¹²⁹.

4.4 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ (RIS3)

Το 2013 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της διαμόρφωσης της Πολιτικής Συνοχής, ενσωμάτωσε εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση. Βασική επιδίωξη ήταν η υποστήριξη της πολιτικής για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη σε εθνικές και περιφερειακές προτεραιότητες που βασίζονται στη γνώση. Οι μετασχηματιστικές διατάξεις, θα αξιοποιούσαν τα πλεονεκτήματα και παράλληλα θα υποστήριζαν την ανάπτυξη της καινοτομίας μέσω της ενθάρρυνσης ώστε να επιτύχουν επενδύσεις τον ιδιωτικό τομέα και να αναπτύξουν συστήματα αξιολόγησης και παρακολούθησης βασισμένα σε τεκμήρια. Στόχος της πολιτικής RIS3, είναι η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου καινοτομίας όπου θα γίνεται χρήση της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς περιορισμούς ανάπτυξης¹³⁰. Εκτός από τη διαμόρφωση της ατζέντας περί του οικονομικού μετασχηματισμού, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στη διαδικασία της επιχειρηματικής ανακάλυψης. Ο τρόπος λειτουργίας της διαδικασίας βασίστηκε στη χρήση εξειδικευμένων γνώσεων που παρείχε κάθε περιφέρεια υιοθετώντας μια επιχειρηματική προσέγγιση, δηλαδή δίνοντας βάση στην ανάληψη ρίσκων, στις ευκαιρίες της αγοράς και στην ανάλυση απειλών και ευκαιριών, αξιοποιώντας παράλληλα τους διαθέσιμους πόρους. Βασική προϋπόθεση ήταν η

¹²⁹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και Δια Βίου Μάθησης, “ Πλαίσιο Στρατηγικής για την Ενδυνάμωση των Νέων – Νεολαία 2017 – 2027”, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα.

¹³⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014), Πολιτική Συνοχής, «Εθνικές/Περιφερειακές Στρατηγικές Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση RIS3», Βρυξέλλες, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_el.pdf
Ανακτήθηκε: 30/03/2019, 21:23 μ.μ.

εμπλοκή όλων των παραγόντων σχετικών με την καινοτομία (Πανεπιστήμια, Κοινωνία των Πολιτών, Δημόσιοι Φορείς και Φορείς Επιχειρηματικών Κεφαλαίων)¹³¹.

Στην Ελλάδα εκπονούνται δεκατρείς περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας και η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας του Υπουργείου Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, εκπονεί την εθνική στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση, συμβάλλοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στην κατάρτιση του στρατηγικού σχεδίου της περιόδου 2014-2020. Παράλληλα, διαμορφώθηκε από τον ίδιο φορέα Πολυετές Χρηματοδοτικό Σχέδιο Ερευνητικών Υποδομών, προκειμένου να αναδειχθούν οι προτεραιότητες για μακροπρόθεσμες επενδύσεις μεγάλης κλίμακας Ερευνητικών Υποδομών¹³². Στο πλαίσιο της αναγνώρισης των περιφερειών όπου θα καθίστατο δυνατή η οικοδόμηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος εντοπίστηκαν οκτώ κλάδοι στους οποίους η έρευνα και η καινοτομία θα αποτελέσει προστιθέμενη αξία. Οι κλάδοι αυτοί ήταν η Αγρό-διατροφή, η Υγεία και τα Φάρμακα, οι Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, η Ενέργεια, το Περιβάλλον και η Βιώσιμη Ανάπτυξη, οι Μεταφορές, τα Υλικά και οι Κατασκευές και τέλος ο Τουρισμός, ο Πολιτισμός και οι Δημιουργικές Βιομηχανίες¹³³. Η Εθνική Στρατηγική, εκπονείται με σκοπό την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων και τη δημιουργία βιώσιμης ανάπτυξης μέσα από νέες θέσεις απασχόλησης, συμβάλλει επίσης στη σταθεροποίηση των εργασιακών δεσμών και στη διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών απασχόλησης του εργατικού δυναμικού της χώρας. Τα όργανα που συμμετέχουν στη διαμόρφωση της Στρατηγικής RIS3, είναι το Συμβούλιο Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης καθώς και τα δεκατρία Περιφερειακά Συμβούλια της χώρας. Το πρώτο αποτελείται από εκπροσώπους των Υπουργείων που έχουν άμεση σχέση με την Στρατηγική και

---

¹³¹ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ 2014-2020, «Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση RIS3», <https://www.espa.gr/el/pages/staticRIS3.aspx> Ανακτήθηκε: 30/03/2019, 21:59 μ.μ.

¹³² Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας, (2015) "Εθνική Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση RIS3", http://www.gsrt.gr/Financing/Files/ProPeFiles19/RIS3V.5_21.7.2015.pdf Ανακτήθηκε:30/03/2019, 22:36 μ.μ.

¹³³ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ 2014-2020, "Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση RIS3", <https://www.espa.gr/el/pages/staticRIS3.aspx> Ανακτήθηκε: 30/03/2019, 22:56 μ.μ.

εκπρόσωπο της Ένωσης Περιφερειών ενώ είναι δυνατόν να συμμετάσχουν και φορείς περιφερειακού επιπέδου. Επίσης συνεπικουρούν τα Περιφερειακά Συμβούλια¹³⁴.

Η δομή της Στρατηγικής βασίζεται σε τρεις στρατηγικές επιλογές στη θέση του άξονα x και τέσσερις άξονες προτεραιότητας στον άξονα y. Οι τρεις στρατηγικές επιλογές αφορούν την επένδυση στη δημιουργία και τη διάχυση της νέας γνώσης, την επένδυση στην έρευνα και την καινοτομία και την γενικότερη ανάπτυξη καινοτομικής νοοτροπίας και θεσμών με την κοινωνία. Σε συνάρτηση με τις παραπάνω στρατηγικές έρχονται ως άξονες παρέμβασης η ανάπτυξη δυναμικού, η ενίσχυση δραστηριοτήτων Έρευνας, Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας, οι μηχανισμοί και οι δομές υποστήριξης και η εξωστρέφεια και η δικτύωση. Αναφορικά με τις επενδύσεις στη δημιουργία και τη διάχυση της νέας γνώσης, σημαντική είναι η ενίσχυση δραστηριοτήτων με νησίδες αριστείας για την ενθάρρυνση της συμμετοχής στην έρευνα, ενώ ιδιαίτερη είναι η αναφορά στο επίπεδο εξωστρέφειας στους επιχειρηματικούς τομείς για την προσέλκυση νέων καινοτόμων δραστηριοτήτων και έρευνας. Η τρίτη στρατηγική επιλογή, έχει ιδιαίτερο χαρακτήρα καθώς αναφέρεται στην αλλαγή κουλτούρας και νοοτροπίας αλλά και σε θεσμικούς μετασχηματισμούς όπως αυτός στον τομέα της δημόσιας διοίκησης. Εστιάζει κυρίως, στη δημιουργία μιας νέας κοινωνίας έχοντας μακροπρόθεσμο όραμα για την επίτευξη έξυπνης, βιώσιμης και οικονομικής ανάπτυξης¹³⁵. Η Στρατηγική στο σύνολό της υιοθετεί μια τόπο-κεντρική προσέγγιση, εξατομικεύοντας το είδος της θεραπείας για την επερχόμενη οικονομική ανάπτυξη, μετατρέποντας τους παραδοσιακούς παραγωγικούς τομείς σε σύγχρονα τεχνολογικά περιβάλλοντα. Μέσω της διάχυσης της γνώσης της έρευνας, της καινοτομίας αλλά και της ύπαρξης εξωστρέφειας ο ευρωπαϊός πολίτης αποκτά μεγαλύτερες δυνατότητες και δύναται να εκμεταλλευτεί τους διαθέσιμους πόρους ώστε να παράγει νέα γνώση, να αναπτύξει προσωπικές δεξιότητες και την ίδια στιγμή να συμβάλλει στους ευρωπαϊκούς στόχους.

---

¹³⁴ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ 2014-2020, "Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση RIS3", <https://www.espa.gr/el/pages/staticRIS3.aspx> Ανακτήθηκε: 30/03/2019, 23:59 μ.μ.

¹³⁵ Degryse C., (2012), Working Paper 2012.14, "The new European economic governance", ISSN 1994-4454, Brussels. <file:///C:/Users/0000/Downloads/12+WP+2012+14+EN+WebVersion.pdf> Ανακτήθηκε: 30/03/2019, 23:20 μ.μ

4.5 Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΖΕΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στα πλαίσια της πολιτικής συνοχής καθώς και των στόχων, οι οποίοι έχουν τεθεί, προκειμένου να αμβλυνθούν οι ανισότητες σε τομείς όπως η εκπαίδευση, πρέπει να καταστεί σαφής ο διαχωρισμός των εννοιών αναφορικά με τις κοινωνικές ομάδες. Η εξατομικευμένη πρόληψη θα ενισχύσει τις θέσεις της πολιτικής συνοχής και συγχρόνως θα αποκαταστήσει αστοχίες που ελάμβαναν θέση τα προηγούμενα έτη. Τα προγράμματα δια βίου μάθησης, έχοντας ως πρωταρχικό στόχο της ευαισθητοποίηση και την ενίσχυση της μάθησης ανεξαρτήτως ηλικιακής ομάδας και υποβάθρου στοχεύουν /στη σύνδεση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την απασχόληση και στη διαμόρφωση /και ανάπτυξη προσωπικοτήτων¹³⁶. Η σύνδεση με την αγορά εργασίας και την επαγγελματική αποκατάσταση, την τελευταία δεκαετία, πολλές φορές τείνει να καθίσταται αδύνατη καθώς ο παράγοντας της ανεργίας επηρεάζει σημαντικά τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Παράλληλα, παρατηρείται δυσχερής η αντιμετώπισή των διαρθρωτικών αιτών της ανεργίας και η διαμόρφωση πολιτικών απασχόλησης και ανάπτυξης από τους φορείς άσκησης της πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Καθώς η εν λόγω μελέτη, προτίθεται να εστιάσει στην βιώσιμη ανάπτυξη και τον τρόπο με τον οποίο αυτή προάγεται μέσω της Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, η οποία μπορεί να προέλθει από την εκπαιδευτική διαδικασία, ανεξάρτητα από τα ηλικιακά όρια, κρίνεται σκόπιμη η διερεύνηση των προβλημάτων αναφορικά με τη ΔΒΜ

¹³⁶ Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ' αριθ. 3879/2010, ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010, "Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις". Κεφάλαιο Α Γενικές Διατάξεις, Άρθρο 1.

στην Ελληνική περιφέρεια. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσα από μια μακρά πορεία, κατάφερε εντέλει να αναδείξει τη συμβολή της εκπαίδευσης και να διευρύνει το ιδιαίτερα περιορισμένο πεδίο της ΔΒΜ ως μιας διαδικασίας απαραίτητης για τον άνθρωπο αλλά και την ανάπτυξη και συνέχιση του Ευρωπαϊκού οράματος. Η επένδυση στη γνώση και το ανθρώπινο κεφάλαιο, αντιμετωπίστηκε, πολλές φορές αν όχι όλες ωσάν μια ουτοπική πολιτική που ελάχιστα θα συνεισέφερε στην ανάπτυξη που ορίζεται κυρίως από οικονομικούς όρους. Μέσα από Συστάσεις του Συμβουλίου και Πρωτοβουλίες της Επιτροπής, η Ευρώπη αντιλήφθηκε την αναγκαιότητα για ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με την ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη, την κατανόηση της πολιτισμικής ετερότητας αλλά και την εσωτερικευση των ευρωπαϊκών αξιών.

Παρά το πλήθος ενεργειών από πλευράς της Ευρώπης, είναι λογικό για κάθε περιφέρεια να αντιμετωπίσει δυσκολίες στην αφομοίωση των πολιτικών για το πλαίσιο της ΔΒΜ, καθώς η συνολική αναδιάρθρωση των εκπαιδευτικών συστημάτων υπήρξε προ απαιτούμενο. Η δυσκολία σύζευξης με τις νέες πολιτικές για τη ΔΒΜ, αποτέλεσε σημείο έρευνας πολλών μελετών συμπεριλαμβανομένης της παρούσης. Παρά το πλήθος των προβλημάτων που θα αναφερθεί εν συνεχεία, τροχοπέδη για την διεύρυνση του πεδίου στην Ελλάδα αποτέλεσε η απουσία διάχυσης της μαθησιακής κουλτούρας που επιβεβαιώθηκε από την χαμηλή συμμετοχή, ειδικά σε δομές που ανάγονται στο μη τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η Ελλάδα γνωρίζοντας εν μέρει τις πρώιμες μορφές ΔΒΜ κατά τη δεκαετία του 1980 μέσω της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής Επιμόρφωσης, δεν κατάφερε να επιτύχει τα επιδιωκόμενα ποσοστά συμμετοχής που ορίζονται από την Ε.Ε. Με τους Ν. 3879/2010 και Ν. 4186/2013, οι οποίοι ισχύουν μέχρι και σήμερα, η Ελληνική περιφέρεια έθεσε το πρώτο βασικό νομοθέτημα για την καθιέρωση του πεδίου της ΔΒΜ. Συγκεκριμένα, εκτός από την ανύπαρκτη διασύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και τις ανάγκες της, οι νόμοι θα κάλυπταν αστοχίες όπως το ασαφές πλαίσιο της πολιτικής για τη ΔΒΜ, ζητήματα σχετικά με την πιστοποίηση προσόντων και επαγγελματικών δικαιωμάτων καθώς και την σύσταση δομών. Στόχος, ήταν επίσης, η σύνδεση του πεδίου με το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, η ύπαρξη θεμελιωμένου συστήματος αξιολόγησης, η αύξηση των ποσοστών συμμετοχής, η κατάρτιση των εκπαιδευτών αλλά και η καλλιέργεια κουλτούρας που θα αποτελούσε εργαλείο για την ανάπτυξη του πεδίου στη χώρα.

Οι περισσότερες μελέτες εξηγούν τη χαμηλή συμμετοχή με την απουσία κινήτρων και την ύπαρξη εμποδίων που ορίζονται ως ανασταλτικοί παράγοντες για τη συμμετοχή των ενηλίκων. Σε αυτό το σημείο, επισημαίνεται ότι σύμφωνα με τον Dave, προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της ΔΒΜ, αποτελεί αρχικά η ύπαρξη κινήτρων, ευκαιριών και δυνατοτήτων¹³⁷. Συγκεκριμένα, μελετητές όπως ο Mezirow, εστιάζοντας σε έρευνες των Brunner, Kirchner και Newberry, αναφέρει την πληθώρα μελετών που σχετίζονται με τα κίνητρα και τα εμπόδια που συναντούν οι εν δυνάμει συμμετέχοντες σε εκπαιδευτικές διαδικασίες.¹³⁸ Στο πλαίσιο της διερεύνησης των κινήτρων και εμποδίων συμμετοχής, λαμβάνεται υπόψη η τελευταία μορφοποίηση της Κλίμακας Εκπαιδευτικής Συμμετοχής EPS των Boshier και Collins¹³⁹, σύμφωνα με την οποία η συμμετοχή ενηλίκων σε προγράμματα εκπαίδευσης κατηγοριοποιείται σε έξι ομάδες αναλογικά με τα κίνητρα. Ειδικότερα, τα κίνητρα σχετίζονται με την επαγγελματική αναβάθμιση και αποκατάσταση, ώστε να μπορέσει ο εκπαιδευόμενος να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στην αγορά εργασίας, με την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων για την επίτευξη της διαδικασίας κοινωνικοποίησης και εκμάθησης - εσωτερίκευσης δεξιοτήτων, με τον τομέα της κοινωνικής προσφοράς ώστε το άτομο έχοντας διαμορφώσει στάσεις και αξίες να μπορέσει να τις ενσωματώσει στις υπάρχουσες κοινωνικές δομές και να συμβάλει στη κατάκτηση της ιδιότητας του ενεργού πολίτη, με την αντιμετώπιση δυσμενών καταστάσεων όπως η οικονομική κρίση και οι συνέπειες της, με το ενδιαφέρον οικοδόμησης νέας γνώσης και τέλος με τις εξωτερικές προσδοκίες του ατόμου που μπορεί να σχετίζονται αφενός με το κοινωνικό του περιβάλλον και αφετέρου με την ολοκλήρωση προσωπικών προσδοκιών.

Προκειμένου όμως, να υπάρξει μια εκτενής ανάλυση των εμποδίων που εξηγούν τη χαμηλή συμμετοχή, είναι σκόπιμο το πλήθος των προβληματικών να κατανεμηθούν τυπολογικά σύμφωνα με τη φύση και τη δομή τους. Λαμβάνοντας υπόψη την τυπολογία της Cross¹⁴⁰, τα εμπόδια μπορούν να διακριθούν σε καταστασιακά και

---

¹³⁷ Κάραλης Α. (2016), "Η συμμετοχή των ενηλίκων στη δια βίου εκπαίδευση, Εμπόδια και κίνητρα συμμετοχής 2011 - 2016", Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα.

¹³⁸ Γούλας Χ., Λιντζέρης Π., (2017), "Διά βίου μάθηση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση και οικονομία: Νέα δεδομένα, προτεραιότητες και προκλήσεις", Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ., Αθήνα, https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2017/04/dia_biou_book.pdf, Ανακτήθηκε: 04/11/2019, 19:38 μ.μ.

¹³⁹ Boshier, R., & Collins, J. B. (1985). "The Houle typology after twenty-two years: A large scale empirical test", *Adult Education Quarterly*.

¹⁴⁰ Cross K.P, (1981), "Adults as Learners", Published by Jossey – Bass, San Francisco.

θεσμικά ή δομικά κατά τους Rubenson & Desjardins¹⁴¹ και προ διαθετικά. Η διάκριση αναφέρεται ως δομική όταν σχετίζεται με προβλήματα που αφορούν την προσωπική ή και επαγγελματική ζωή των ατόμων και θεσμικά ζητήματα, ενώ ως προ διαθετικά ορίζονται εμπόδια που προκύπτουν από το ίδιο το άτομο είτε με τη μορφή προηγούμενων εμπειριών είτε με τις εδραιωμένες στάσεις και αντιλήψεις του. Όπως αναφέρει ο Κάραλης σε σχετική έρευνα¹⁴², το πλήθος των εμποδίων αφορούν θεσμικά προβλήματα με κυριότερο αυτό του υψηλού κόστους συμμετοχής των εκπαιδευτικών προγραμμάτων – σεμιναρίων, που αντιπροσωπεύει την οικονομική αδυναμία των συμμετεχόντων η οποία στις περισσότερες περιπτώσεις προκύπτει από την μη ένταξη του ατόμου στην αγορά εργασίας. Συνεπώς το άτομο δεν είναι σε θέση να καλύψει τα έξοδα συμμετοχής του. Στα θεσμικά εμπόδια συγκαταλέγονται προβλήματα σχετικά με τη σημαντικότητα των προγραμμάτων για την ένταξη στην αγορά εργασίας ή τη βελτίωση της ήδη υπάρχουσας εργασίας, ενώ τίθενται θέματα ποιότητας και αναγνώρισης ή έκδοσης του πτυχίου, αλλά και του συστήματος επιλογής των συμμετεχόντων. Παράλληλα η ελλιπής ενημέρωση και η απουσία σύνδεσης των περισσότερων προγραμμάτων με την αγορά εργασίας, καθιστά ακόμα πιο δύσκολη τη δυνατότητα συμμετοχής. Ακολουθούν ζητήματα που εμπίπτουν σε καταστασιακά εμπόδια, σύμφωνα με την τυπολογία Cross, όπως η οικογενειακή ζωή, η έλλειψη χρόνου και υποστήριξης από τον περίγυρο αλλά και η μη διαδεδομένη πολιτιστική αξία της εκπαίδευσης, όπως αναφέρεται σε κείμενα της Ε.Ε¹⁴³. Στα προ διαθετικά εμπόδια κατατάσσεται η ύπαρξη χαμηλών προσδοκιών από προγράμματα που δεν είναι πλήρως ενταγμένα στο τυπικό σύστημα εκπαίδευσης και δεν χαιρούν εκτίμησης από τους εν δυνάμει επιμορφούμενους. Εξίσου σημαντικός είναι ο παράγοντας προηγούμενων εμπειριών που δεν παρείχαν την αναμενόμενη εκπαίδευση καθώς και η διαμορφωμένες στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και η έλλειψη ενδιαφέροντος.

Είναι σαφές ότι η μη συμμετοχή σε δομές της ΔΒΜ καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ύπαρξη ή μη κράτους πρόνοιας και την απουσία κουλτούρας και

¹⁴¹ Rubenson, K. & Desjardins, R. (2009). "The impact of welfare state regimes on barriers to participation in adult education: A bounded agency model", *Adult Education Quarterly*

¹⁴² Κάραλης Α., (2018), "Η Συμμετοχή των Ενηλίκων στη Δια Βίου Εκπαίδευση, Εμπόδια και Κίνητρα Συμμετοχής (2013 – 2016)", Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα.

¹⁴³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "Χτίζοντας μια ισχυρότερη Ευρώπη: ο ρόλος των πολιτικών για τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό", COM (2018), 268 Final, Βρυξέλλες, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-268-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
Ανακτήθηκε: 24/11/2019, 16:42 μ.μ.

καλλιέργειας ενός αξιακού συστήματος γύρω από το συγκεκριμένο πεδίο, γεγονός που αντανακλάται στο χαμηλά ποσοστά συμμετοχής των προγραμμάτων. Στο σημείο αυτό, είναι σημαντικό να αναφερθεί, ότι ο θεσμός της εκπαίδευσης ενηλίκων, στην Ελλάδα, ήταν ανέκαθεν απομακρυσμένος από την συλλογική συνείδηση, καθώς οι προσδοκίες της ελληνικής οικογένειας, ήταν συνυφασμένες με το σύστημα της τυπικής εκπαίδευσης. Αυτό επιβεβαιώνεται από το θεωρητικό πλαίσιο των Rubenson & Desjardins, το οποίο, ενσωματώνει στο Μοντέλο Περιορισμένης Δράσης, τα καταστασιακά και θεσμικά εμπόδια, περιγράφοντας τα ως δομικά. Έχοντας διαπιστώσει τη συμβολή του κράτους στην ανάπτυξη του ατόμου και την ύπαρξη δομών, γίνεται σαφές ότι τα εμπόδια που προκύπτουν θα μπορούσαν κάλλιστα να νοηματοδοτηθούν και διαφορετικά από τα άτομα.

Εξετάζοντας, ειδικότερα τα κίνητρα και εμπόδια της συμμετοχής των ενηλίκων σε προγράμματα εκπαίδευσης, είναι φανερό ότι οι ανισότητες κατά τη συμμετοχή, διαδραματίζουν σημαντικό κομμάτι. Όπως αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα, η πρόσβαση και συμμετοχή στην εκπαίδευση, αποτυπώνει τα επίπεδα κοινωνικής συνοχής των κρατών – μελών. Η προσβασιμότητα στην εκπαίδευση σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες, όπως για παράδειγμα οι μακροχρόνια άνεργοι ή οι Ρομά, προωθεί την βιώσιμη ανάπτυξη και την κοινωνική δικαιοσύνη, στοχεύοντας στην ενίσχυση των προσόντων, ατόμων που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και ενισχύοντας τους με βασικές δεξιότητες. Συγκεκριμένα, ανισοτικές τάσεις παρουσιάζονται ακόμη και με βάση τις έμφυλες διακρίσεις, την οικονομική κατάσταση, την ένταξη ή μη στην αγορά εργασίας, το επίπεδο τυπικής εκπαίδευσης αλλά και σε πληθυσμιακές ομάδες όπως οι μετανάστες κ.α. Παρά το ότι η εκπαίδευση και ειδικότερα η ΔΒΜ, έχουν ως βασικό στόχο την άμβλυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και επιδιώκουν την ισόνομη πρόσβαση, έρευνες αποδεικνύουν ότι η εκπαίδευση μπορεί να οδηγήσει στην όξυνση των ανισοτήτων. Σύμφωνα με τον Βεργίδη, “η συμμετοχή των ενηλίκων μπορεί να χαρακτηρίζεται από τάσεις “υπερεκπαίδευσης” και “υποεκπαίδευσης”¹⁴⁴. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τους έχοντες υψηλό επίπεδο σπουδών, το οποίο προέρχεται κυρίως από δομές της τυπικής εκπαίδευσης και η δεύτερη τους μη έχοντες αναπτύξει τις αναγκαίες βασικές δεξιότητες κοινωνικού περιεχομένου.

---

¹⁴⁴ Βεργίδης, Δ. (1995). “Υποεκπαίδευση: κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές διαστάσεις”, Εκδ. Ύψιλον/Βιβλία, Αθήνα

Καταλήγοντας, οι ανισότητες στον τομέα της ΔΒΜ, όπως επισημαίνεται και στην έρευνα του Κάραλη, εντοπίζονται κυρίως στους άξονες της οικονομικής και εισοδηματικής δυνατότητας, της υπάρχουσας κατάστασης επαγγελματικού βίου και στην εκπαίδευση. Ο άξονας του εισοδήματος, παρουσιάζει ανισότητες καθώς, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενη ενότητα, ένας βασικός λόγος μη συμμετοχής σε εκπαιδευτικά προγράμματα είναι το υψηλό κόστος ή και η δυσκολία παρακολούθησης που μπορεί να απαιτεί τη μετάβαση του εκπαιδευόμενου σε άλλη τοποθεσία, τα οποία ενδεχομένως προκύπτουν και από την ύπαρξη ή μη εργασίας. Ακολούθως, η ύπαρξη σταθερής εργασίας επηρεάζει κατά τον ίδιο τρόπο, εφόσον το εισόδημα δεν παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις. Το υψηλό μορφωτικό επίπεδο, τείνει να αυξάνει τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα και να επιβεβαιώνει τις υπάρχουσες έρευνες και στις εποχές οικονομικής δυσχέρειας¹⁴⁵.

5.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

Έχοντας ολοκληρώσει τη φάση αναφοράς των προβλημάτων σχετικά με τη συμμετοχή των επιμορφούμενων σε προγράμματα και δομές της ΔΒΜ, ακολουθεί η αξιολόγηση προγραμμάτων, δράσεων και έμψυχων και άψυχων συντελεστών, η οποία θα βασίζεται στην ήδη υπάρχουσα πολιτική, ενώ παράλληλα κάθε ζήτημα θα αναλύεται με στόχο την ανεύρεση καλών πρακτικών που θα μπορούσαν δυνητικά να εφαρμοστούν.

Σύμφωνα με τον Τσαμαδιά, το πρόβλημα της συμμετοχής επικεντρώνεται όχι μόνο στην ανυπαρξία πολιτικών, αλλά κυρίως στη μη υλοποίηση των πρωτοβουλιών που προβλέπεται από το νομοθετικό πλαίσιο¹⁴⁶. Ο συνεχώς αυξανόμενος ρυθμός ζήτησης δεξιοτήτων ή αναβάθμισης αυτών, επιτάσσει τον επαναπροσδιορισμό του πλαισίου της ΔΒΜ, καθώς αποτελεί την πρώτη επιλογή που ακολουθείται από τα άτομα σε μεταβατικές περιόδους. Αρχικά, απαιτείται η εναρμόνιση του πλαισίου της ΔΒΜ με τους Στόχους

¹⁴⁵ Κάραλης Α., (2018), “Η Συμμετοχή των Ενηλίκων στη Δια Βίου Εκπαίδευση, Εμπόδια και Κίνητρα Συμμετοχής (2013 – 2016)”, Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα

¹⁴⁶ Τσαμαδιάς Κ. (2006), “Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή – Πρακτικά Συνεδρίου”, Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή, Επιμ: Κορόμηλου Ζωή, Μουζάκης Διονύσης, Σωτηροπούλου Βασιλική, Τσέργας Νικόλαος, Χανής Στέφανος, Έκδ. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), Αθήνα

Βιώσιμης Ανάπτυξης και συγχρόνως η εσωτερίκευση ευρωπαϊκών αξιών, όπως αυτή της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη. Η σημαντικότητα έγκειται στη συνεχώς μεταβαλλόμενη κοινωνία και την εξέλιξη αυτής, σε τομείς σχετικά με την παραγωγική αλυσίδα, το περιβάλλον, το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης την εξέλιξη της τεχνολογίας, και την ταχεία παγκοσμιοποίηση. Σε αυτό το σημείο κρίνεται επιτακτική η σύμπραξη μεταξύ των περιφερειών και της Ε.Ε. ώστε κάθε πολιτική να έχει σαφή και στοχευμένο χαρακτήρα έχοντας λάβει υπόψη της όλες τις πτυχές της περιφέρειας στην οποία πρόκειται να εφαρμοστεί. Άλλωστε, αναφορικά με την Ελληνική περιφέρεια όλα τα παραπάνω επαληθεύονται, και από την κατάταξη της χώρας στην έκθεση DESI 2019¹⁴⁷, όπου χρησιμεύει ως εργαλείο για την παρακολούθηση του βαθμού ανταγωνιστικότητας και κατάκτησης ψηφιακών δεξιοτήτων των κρατών – μελών της Ε.Ε. Η Ελλάδα, κατατάσσεται 26^η στο σύνολο των ευρωπαϊκών κρατών μελών, μια θέση η οποία αναδεικνύει την αναγκαιότητα διαμόρφωσης πολιτικών για την ΔΒΜ, ώστε να επιτευχθεί ο αριθμός κατάκτησης δεξιοτήτων από το εργατικό δυναμικό της χώρας και συνεπώς οι στόχοι της Ε.Ε για την επιδιωκόμενη ανάπτυξη.

Η διαφοροποίηση της πολιτικής για τη ΔΒΜ, εκτός των ανωτέρω θα επιφέρει και θετικά αποτελέσματα και σε ότι αφορά την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής και της σταθερότητας σε βάθος χρόνου, στη μείωση κοινωνικών φαινομένων όπως αυτό της ανεργίας και του αναλφαβητισμού, καθώς τα εθνικά πλαίσια θα ενσωματώσουν τις ευρωπαϊκές πολιτικές και να επενδύσουν στην εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, θέτοντας ως προτεραιότητα τη σύζευξη της εκπαίδευσης με την πολιτική της οικονομίας, της απασχόλησης και ειδικότερα την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία. Ο παράγοντας της καινοτομικής δραστηριότητας έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς εμπεριέχει δείκτες οι οποίοι καθορίζουν τα επίπεδα υποστήριξης και επενδύσεων σε βασική έρευνα. Η ΣτΛ κάνει σαφή αναφορά στην υστέρηση της Ευρώπης σχετικά με τον τομέα της έρευνας και επικεντρώνεται στην απουσία ευνοϊκού περιβάλλοντος, στην ελλιπή χρηματοδότηση και στον μειωμένο αριθμό εξειδίκευσης ανθρώπινου δυναμικού, δηλαδή ζητήματα που προκύπτουν αρχικά από μη αποδοτικό υπάρχον πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και Ανάπτυξης όσο και από τον περιορισμένο συντονισμό

---

¹⁴⁷ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Digital Economy and Society Index, (2019), “Έκθεση DESI 2019, Ελλάδα: Βελτίωση απόδοσης της Ελλάδας στον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2019”, <https://www.nationalcoalition.gov.gr/desi-2019/>, Ανακτήθηκε: 21/04/2020, 17:45 μ.μ

όλων των ευρωπαϊκών πλαισίων για την έρευνα. Η δυσλειτουργία της Ευρώπης να ανταποκριθεί σε τέτοιου είδους ζητήματα αντανακλά σε κάποιο βαθμό και τα μετριάσιμα επίπεδα συνοχής του ευρωπαϊκού χώρου. Μακροπρόθεσμα, ο καλύτερος συντονισμός θα είναι σε θέση να οδηγήσει και στην ενδυνάμωση της εκπαιδευτικής πολιτικής αλλά και να επιλύσει ζητήματα οικονομικού χαρακτήρα, τα οποία επηρεάζουν και τα ζητήματα συμμετοχής, όπως αυτά αναφέρθηκαν παραπάνω.

Όπως προαναφέρθηκε, εξίσου σημαντική είναι και η αντιμετώπιση της ελλείπους χρηματοδότησης για τη δημιουργία ενός βιώσιμου εκπαιδευτικού πλάνου, το οποίο θα συνδέει την εκπαίδευση με την αγορά εργασίας και θα συντελεί στην αύξηση των επενδύσεων, αναπροσαρμόζοντας τα εκπαιδευτικά προγράμματα, με τρόπο ελκυστικό και επιτρέποντας την ισόνομη πρόσβαση όλων σε αυτά. Κατ' αυτό τον τρόπο, τα ζητήματα συμμετοχής θα εξομαλυνθούν σε σημαντικό βαθμό καθώς οι χρηματοδοτήσεις, μέρος των οποίων θα προέρχεται από το ΕΠΑΝΑΔ, θα εξασφαλίζουν τη συμμετοχή όλων και θα προσπερνούν προβλήματα οικονομικής αδυναμίας των εκπαιδευόμενων. Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την έρευνα και την καινοτομία, θα προσφέρουν προγράμματα τα οποία θα ενδυναμώνουν το ανθρώπινο δυναμικό με υψηλού επιπέδου δεξιότητες, θα εξασφαλίζουν βιώσιμες θέσεις εργασίας μέσω της αναβάθμισης δεξιοτήτων ή και επανακατάρτισης των εκτός αγοράς εργασίας ατόμων¹⁴⁸. Εξίσου σημαντική είναι η παροχή χρηματοδοτήσεων αναφορικά με τη δομή και τα παρεχόμενα μέσα, τα οποία συντελούν κατά μεγάλο βαθμό στην ύπαρξη σύγχρονων προγραμμάτων ΔΒΜ. Τα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, τα ΔΙΕΚ και τα ΚΔΒΜ, πρέπει να είναι οι πρώτοι αποδέκτες ώστε να ενισχύσουν την προσαρμοστικότητά τους σε ένα πιο σύγχρονο περιβάλλον με αφετηρία τη διάχυση γνώσης και πληροφορίας και την σύνδεση με την αγορά εργασίας. Η διάθεση επαρκών πόρων πρέπει να αποτελέσει πρωταρχικό μέλημα των κρατών και έπειτα των επιχειρήσεων και των εργαζομένων, αφενός γιατί οι επιχειρήσεις στοχεύουν σε υψηλά επίπεδα παραγωγικότητας και αφετέρου γιατί οι

---

¹⁴⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2018), Συμβουλευτική Επιτροπή για την Επαγγελματική Κατάρτιση, “Γνωμοδότηση σχετικά με το Μέλλον της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για την περίοδο μετά το 2020”, https://imegseevee.gr/wp-content/uploads/2019/03/%CE%9B%CE%B9%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AD%CF%81%CE%B7%CF%82_%CE%A4%CE%BF-%CE%BC%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%80.-%CE%B5%CE%BA%CF%80-%CF%83%CE%B7%CF%82_p.pdf, Ανακτήθηκε: 21/04/2020, 16:49 μ.μ

εργαζόμενοι επιδιώκουν υψηλό βιοτικό επίπεδο και προσωπική ολοκλήρωση μέσω της εργασίας¹⁴⁹.

Η μεταρρύθμιση του πλαισίου της ΔΒΜ, πρέπει να βασιστεί εκτός των άλλων και στην ποικιλία των παρεχόμενων προγραμμάτων, καθώς μελλοντικά προβλέπεται οι απαιτούμενες δεξιότητες να καλούνται να συναγωνιστούν την τεχνολογία. Για το λόγο αυτό, πρέπει να παρέχεται πληθώρα προγραμμάτων, τα οποία θα αντλούν στοιχεία για τις πλέον σύγχρονες ειδικότητες και τα ποσοστά ζήτησης αυτών. Είναι δεδομένο ότι το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετεχόντων σε προγράμματα ΔΒΜ έχει ως πρωταρχικό του στόχο την επαγγελματική του αποκατάσταση ή την ενδυνάμωση δεξιοτήτων για τη διεκδίκηση καλύτερων θέσεων εργασίας. Για να επιτευχθεί ο στόχος των συμμετεχόντων πρέπει να ενισχυθούν οι μηχανισμοί διάγνωσης αναγκών της αγοράς εργασίας, όπως για παράδειγμα το Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ), του οποίου τη δημιουργία ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2015¹⁵⁰, και να συνεργαστούν με τους φορείς εκπαιδευτικής πολιτικής προκειμένου να εκτιμήσουν τους ρυθμούς μεταβολής της εργασίας και των επαγγελμάτων, με στόχο τη δημιουργία προγραμμάτων που θα ακολουθούν τις επικείμενες μεταβολές σε οικονομικό και τεχνολογικό επίπεδο. Η σύμπραξη ποικίλων φορέων της οικονομίας μπορεί να προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες σε επενδύσεις και εργαζόμενους, χωρίς να υποβαθμίζεται ο ρόλος των Κοινωνικών Εταίρων, οι οποίοι θα πρέπει να εξουσιοδοτηθούν με αυτονομία από τα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης, με σκοπό τη διεξαγωγή μελετών σχετικά την πρόγνωση δεξιοτήτων και τη συμμετοχή σε δράσεις αξιολόγησης και αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων σπουδών που προσφέρονται στο πλαίσιο της ΔΒΜ και της ΕΕΚ.

Συνεπώς, είναι βαρύνουσα σημασίας, η αλλαγή να έχει σημείο εκκίνησης το θεσμικό πλαίσιο, ώστε να είναι σε θέση να ενσωματώσει και στη συνέχεια να καθιερώσει κάθε νέο στοιχείο που προσβλέπει στη διαμόρφωση σύγχρονων εκπαιδευτικών προγραμμάτων σχετικά με τη ΔΒΜ, τα οποία θα χαρακτηρίζονται από καθολική

---

¹⁴⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρυδίκη, “ Χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων”, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33_el, Ανακτήθηκε: 22/04/2020, 19:42 μ.μ

¹⁵⁰ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ), https://www.eiead.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=160&Itemid=142&lang=el, Ανακτήθηκε: 21/04/2020, 17:57 μ.μ

αποδοχή των εκπαιδευόμενων, θα βοηθούν εξακριβωμένα στην ενδυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού, ενώ παράλληλα θα συντείνουν στην άμβλυση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων μέσω της ισότιμης πρόσβασης. Σε αυτό το σημείο, σημειώνεται ότι στο συνολικό εγχείρημα πρέπει απαραίτητα να ληφθεί υπόψιν και ο ρόλος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, ο οποίος δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να υποβαθμίζεται, εφόσον αποτελεί βασικό κίνητρο τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τις επιχειρήσεις. Οι μεν πρώτοι, μέσω της εκπαίδευσης οδηγούνται στην αναβάθμιση των προσόντων τους, στην επαγγελματική τους ολοκλήρωση και ενδεχομένως στη διεκδίκηση θέσεων εργασίας με υψηλότερη αμοιβή ενώ οι επιχειρήσεις αυξάνουν τα ποσοστά παραγωγικότητας του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολούν και μετέπειτα τη δυναμική των επιχειρήσεων τους. Η συνεργασία επιχειρήσεων, πολιτικής ηγεσίας και εργατικών συνδικάτων, αποτελεί προαπαιτούμενο για την επίτευξη του εγχειρήματος, καθώς είναι σημαντικό να ενσωματωθούν τα κίνητρα και οι επιδιώξεις κάθε πλευράς. Η πολιτεία, κατέχοντας κεντρικό ρόλο, είναι θεμιτό να ενισχύσει την προσπάθεια με την συμβολή ειδικών επιστημόνων, οι οποίοι θα κατέχουν συμβουλευτικό ρόλο και θα αναδεικνύουν σε βάθος τα κίνητρα, τις επιδιώξεις αλλά και το εύρος των προγραμμάτων κατάρτισης που θα διενεργούνται από κοινού. Με τον τρόπο αυτό θα υπάρχουν μετρήσιμα αποτελέσματα, τα οποία θα εξάγονται λαμβάνοντας υπόψιν την κινητικότητα και το βαθμό ενσωμάτωσης δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου συγκριτικά με την αυξανόμενη ή μη οικονομική δυναμική των επιχειρήσεων.

Έχοντας αναφερθεί εκτενώς στα στοιχεία που πρέπει να ενσωματώσει η πολιτεία για να προχωρήσει στη σύζευξη εκπαιδευτικής πολιτικής και αγοράς εργασίας με στόχο μια βιώσιμη ανάπτυξη που θα αντιστοιχεί στους στόχους που έχουν τεθεί από την Ε.Ε, κρίνεται σκόπιμο να γίνει αναφορά, και στη διάχυση δράσεων που επιβεβαιώνουν την προτεραιότητα σε τομείς της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης και έπειτα στην ύπαρξη ή μη αποτελεσματικότητας, η οποία διερευνάται μέσω του μηχανισμού της αξιολόγησης. Επιγραμματικά, εκτός από τη σπουδαιότητα της συνεργασίας μεταξύ των φορέων, τους συνδέσμους που πρέπει να αναπτυχθούν μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας, την δυνατότητα εξεύρεσης αλλά και αξιοποίησης χρηματοδοτικών πόρων, την εξελικτική πορεία της τεχνολογίας που επιβάλλει συνεχή επικαιροποίηση δεξιοτήτων, την αξιοποίηση ή και δημιουργία νέων μηχανισμών διάγνωσης αναγκών για την εργασία και τη σύζευξή της με την εκπαίδευση, τη σημαντικότητα

της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στο περιβάλλον των επιχειρήσεων αλλά και τη διάθεση από την πολιτεία εξειδικευμένων συμβούλων, οι οποίοι έπειτα από επιστημονικές εκτιμήσεις θα αναγνωρίζουν τα κίνητρα και τις επιδιώξεις εργαζομένων, επιχειρήσεων και πολιτείας, είναι προφανές ότι πρέπει αρχικά η πολιτεία και έπειτα οι επιχειρήσεις να εστιάσουν στη διάχυση της πληροφόρησης με τρόπο ελκυστικό προς τους εργαζόμενους, ώστε να μειωθούν προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη ενημέρωσης και συμμετοχής. Είναι απολύτως λογικό η συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ να επηρεάζεται άμεσα από την ενημέρωση ή και την ελλιπή πληροφόρηση, καθώς εάν οι δυνητικά συμμετέχοντες δεν έχουν πρόσβαση στη πληροφορία ή δε γνωρίζουν τι ακριβώς συνεπάγεται η συμμετοχή τους σε ένα πρόγραμμα ΔΒΜ, δεν είναι σε θέση, αρχικά να γνωρίζουν την ύπαρξη τέτοιων δράσεων και έπειτα να αντιληφθούν τί μπορούν να αποκομίσουν σε προσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο από τη συμμετοχή τους σε αυτές. Εκτός από την ατομική ευθύνη για ενημέρωση σχετικά με ζητήματα που αφορούν την προαγωγή προσωπικών εκπαιδευτικών και επαγγελματικών στόχων, η ευθύνη βαρύνει κυρίως συνδικάτα και κοινωνικό – επαγγελματικές οργανώσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, στόχος των οποίων πρέπει να είναι η εκπροσώπηση και προάσπιση των δικαιωμάτων και συμφερόντων ευρωπαϊών εργαζομένων και εργοδοτών¹⁵¹. Η σπουδαιότητα του ρόλου των Κοινωνικών Εταίρων, επικεντρώνεται σε δράσεις και καμπάνιες για την ανάδειξη των προγραμμάτων δια βίου μάθησης εντός ή και εκτός του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Τα οφέλη της συμμετοχής αφορούν σε προσωπική εξέλιξη, σε ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, στην διεύρυνση των συμβουλευτικών υπηρεσιών για επιχειρήσεις και εργαζόμενους ή αναζητούντες εργασία και την ύπαρξη επαγγελματικού προσανατολισμού σε ευπαθείς ομάδες όπως για παράδειγμα οι μετανάστες. Η ενημέρωση πρέπει να έχει σαφώς πιο διευρυμένο χαρακτήρα, να υποστηρίζει μέσω των χρηματοδοτήσεων την συμμετοχή όλων στα εκπαιδευτικά προγράμματα και να παρέχει ακόμη και προγράμματα κατάρτισης στις ΤΠΕ όταν αυτό απαιτείται. Η πολιτεία από την πλευρά της πρέπει να είναι σε θέση να διαθέσει μεγαλύτερο μέρος των πόρων σε ομάδες όπως οι μακροχρόνια άνεργοι, οι NEETs, οι μετανάστες, οι γυναίκες και άλλες ευπαθείς ομάδες, ώστε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και να απορροφηθούν στην αγορά εργασίας. Οι παραπάνω ενέργειες συνδυαστικά με την διαλειτουργικότητα των εθνικών και ευρωπαϊκών

---

¹⁵¹ Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Γλωσσάριο Σύνοψης, https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/social_partners.html?locale=el Ανακτήθηκε: 08/03/2020, 23:10 μ.μ.

συστημάτων, θα προσφέρουν τη δυνατότητα για τη δημιουργία πλατφόρμας ατομικών λογαριασμών για τη συμμετοχή σε προγράμματα ΔΒΜ, οι οποίοι θα ενεργοποιούνται με το πέρας της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και θα ενημερώνουν για όλα τα διαθέσιμα προγράμματα, τους στόχους και το σκοπό τους, ενώ παράλληλα θα παρέχονται συμβουλευτικές υπηρεσίες. Η δημιουργία μιας τέτοιας πλατφόρμας απαιτεί αναγνώριση αναγκών και έπειτα τη σύμπραξη δημόσιου τομέα, επιχειρήσεων και ψηφιακής πολιτικής ώστε να μπορέσει να ακολουθήσει τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Στον τομέα των επιχειρήσεων η πληροφόρηση αλλά και ολοκλήρωση των δράσεων, μπορεί να επιτευχθεί με σαφώς πιο εύκολο τρόπο, καθώς το περιβάλλον της επιχείρησης είναι σε θέση να καλλιεργήσει στους εργαζόμενους την εκπαιδευτική κουλτούρα, να κινητοποιήσει τη συμμετοχή μέσα από τα κίνητρα, να βελτιώσει την ένδο - επιχειρησιακή επαγγελματική κινητικότητα και να συστηματοποιήσει τις προσπάθειες δραστηριοτήτων εκπαίδευσης συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη μετάδοση “επαγγελματικών” γνώσεων και δεξιοτήτων μέσω της αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Η συμβολή της αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης διασφαλίζει την αναβάθμιση γνώσεων και δεξιοτήτων, εξυπηρετώντας τον σκοπό της πολιτικής για την απασχόληση. Από την πλευρά της, η επιχείρηση πρέπει να είναι σε θέση αρχικά να αναγνωρίζει ή και να πριμοδοτεί τη συμμετοχή των εργαζόμενων σε εκπαιδευτικά προγράμματα, σχετικά με το αντικείμενο εργασίας, να διευκολύνει τον εργαζόμενο σε ότι αφορά τη συμμετοχή και το χρονοδιάγραμμα του εκπαιδευτικού προγράμματος και τέλος σε συνεργασία με την πολιτεία και τους κοινωνικούς εταίρους να δημιουργήσουν εταιρικούς λογαριασμούς εκπαίδευσης όπου θα χρηματοδοτούν μέρος των προγραμμάτων που σχετίζονται με όλες τις θέσεις εργασίας της επιχείρησης. Για την επίτευξη όλων των παραπάνω ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η συμβολή του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ)¹⁵² και η διεύρυνση του Λογαριασμού για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση (ΛΑΕΚ), ο οποίος αποτελεί μέχρι και σήμερα τη σημαντικότερη πηγή χρηματοδότησης . Ρόλος του ΕΣΣΕΕΚΑ, είναι η επίβλεψη της λειτουργίας και διασύνδεσης επιμέρους συστημάτων για τον

---

¹⁵² Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ), <http://www.eyesotita.gr/el/Pages/DictionaryFS.aspx?item=675>
Ανακτήθηκε: 12/03/2020, 19:12 μ.μ

σχεδιασμό και την εφαρμογή της εθνικής πολιτικής. Στόχος του είναι η συνεργασία με το σύνολο των εθνικών φορέων παροχής υπηρεσιών ΔΒΜ, η οποία θα χαρακτηρίζεται από υψηλή ποιότητα, προσβασιμότητα, πιστοποίηση και διασύνδεση με το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας αλλά και τους Οργανισμούς Απασχόλησης. Αρωγός στην προσπάθεια του ΕΣΣΕΕΚΑ είναι το Ε.Ι.Ε.Α.Δ, καθώς μέσω αυτού επιτυγχάνεται η συνεχής διερεύνηση και καταγραφή του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας και των δεξιοτήτων που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση ανάλογα με το χρονικό και κοινωνικό πλαίσιο.

Καθώς το σύνολο των παροχών της ΔΒΜ επηρεάζεται κατά ένα μεγάλο βαθμό και από το ζήτημα της πιστοποίησης είναι ιδιαίτερα σημαντική η ενίσχυση του ρόλου του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π ώστε να υπάρξει επιτυχής αντιστοίχιση με το Εθνικό και Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων. Με αυτόν τον τρόπο θα ενισχυθεί η διασύνδεση εργασίας - μάθησης και θα καθιερωθεί η προϋπόθεση μαθησιακού αποτελέσματος για την χορήγηση προσόντων¹⁵³. Η διαδικασία επικύρωσης μη τυπικής και άτυπης μάθησης, πρέπει να ορίζεται από διαφανείς και απλοποιημένες διαδικασίες, οι οποίες θα διευκολύνουν τους συμμετέχοντες, δεν θα είναι χρονοβόρες, θα κάνουν σαφή αναφορά στο ακριβές πρόγραμμα σπουδών που έχουν παρακολουθήσει, τις γνώσεις και δεξιότητες που έχουν αποκτήσει, ενώ παράλληλα θα αναφέρει τις πιστωτικές μονάδες και την κατάταξη στο Εθνικό και Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων. Οι μέχρι πρότινος διαδικασίες πιστοποίησης εκπαιδευτών αλλά και εκπαιδευόμενων από τον Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π, είναι ιδιαίτερα χρονοβόρες καθώς προκηρύσσονται κάθε ένα ή δύο έτη και το αποτέλεσμα είναι οι συμμετέχοντες να λαμβάνουν την πιστοποίηση προσόντων με μεγάλη καθυστέρηση, κάτι που σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στην διεκδίκηση θέσεων εργασίας ή ακόμη και στη μείωση της κινητικότητας των εργαζόμενων.

Έχοντας αναφερθεί σε θεσμικά ζητήματα, σε δράσεις που ενδεχομένως μπορούν να γίνουν αλλά και τα εκπαιδευτικά προγράμματα ΔΒΜ, είναι σκόπιμο να γίνει αναφορά και στους έμπυχους συντελεστές και ειδικότερα στους επαγγελματίες σύμβουλους και τους εκπαιδευτές ενηλίκων. Είναι αναμφισβήτητο ότι οι εκπαιδευτές καθώς και κάθε άτομο που συμμετέχει στην εκπαιδευτική διαδικασία με το ρόλο του

---

¹⁵³ Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), <https://www.eoppep.gr/index.php/el/eoppep/identity> , Ανακτήθηκε: 27/03/2020, 12:39 μ.μ

διδάσκοντα ή και του συμβούλου, συντελούν τα μέγιστα για τη διαμόρφωση ιδανικών συνθηκών σε ένα μαθησιακό περιβάλλον, καθώς αποτελούν την πρώτη επαφή με συμμετέχοντες που επιθυμούν να αποκτήσουν νέες δεξιότητες ή να επανενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Προκειμένου να μπορέσουν να ανταποκριθούν όσο το δυνατόν καλύτερα σε συγκεκριμένους στόχους, όπως η επαγγελματική ανέλιξη, η εκπλήρωση κοινωνικών ρόλων και η προσωπική ανάπτυξη των εκπαιδευόμενων, καλούνται σύμφωνα με το CEDEFOP να είναι ικανοί δηλαδή να κατέχουν γνώσεις σχετικά με εκπαιδευτικές τεχνικές που απευθύνονται σε διευρυμένη κλίμακα ηλικιών, να έχουν κατακτήσει όλο το φάσμα των δεξιοτήτων επικοινωνίας, να έχουν ενσωματώσει στη διδασκαλία τους υψηλά επίπεδα ενσυναίσθησης και εμπειρίας και να έχουν γνώσεις αξιολόγησης. Είναι προφανές λοιπόν, ότι η κατάκτηση όλων των παραπάνω δεν δύναται να πραγματοποιηθεί μόνο με την παρακολούθηση εξειδικευμένων σεμιναρίων σχετικά με τη διδασκαλία σε δομές ΔΒΜ, αλλά χρήζει συνεχούς επικαιροποίησης, ώστε να είναι εξασφαλισμένη η επιτυχής απόδοση. Προκειμένου να υπάρξει σαφής διεύρυνση στο επαγγελματικό προφίλ του εκπαιδευτή, συστήνεται αρχικά η διενέργεια εξειδικευμένων μελετών που θα καθορίζουν το βαθμό κατάκτησης όλων των παραπάνω μέσα από την παρακολούθηση εξειδικευμένων προγραμμάτων, τα οποία δεν θα περιορίζονται αποκλειστικά στις πανεπιστημιακές σπουδές και συμπληρωματικά σε επιμορφώσεις εκπαίδευσης εκπαιδευτών μικρής διάρκειας, κάτι που προϋποθέτει και θεσμικές αλλαγές. Η καθιέρωση πλατφόρμας εκπαιδευτικού προφίλ για τον εκπαιδευτή, στην οποία θα αναγράφονται οι σπουδές, οι επιμορφώσεις και η επαγγελματική εμπειρία, συμπεριλαμβανομένων των πιστοποιήσεων προσόντων, θα μπορούσε να αποτελέσει το πρωταρχικό εργαλείο συστηματοποίησης του ως άνω αναφερόμενου πλαισίου και να μειώσει το διοικητικό βάρος του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π μέσα από τη δημιουργία μητρώου, καθώς οι διαδικασίες θα είναι αυτοματοποιημένες. Συμπληρωματικά, ιδιωτικοί εκπαιδευτικοί φορείς που παρέχουν προγράμματα ΔΒΜ σε επιχειρήσεις θα μπορούν να ακολουθήσουν το παράδειγμα της επιδοτούμενης επαγγελματικής κατάρτισης ΛΑΕΚ, όπου παρέχεται μέσω μητρώου εκπαιδευτών επιμόρφωση σε επιχειρήσεις και να το διευρύνουν δίνοντας δυνατότητα ακόμα και στους εκπαιδευόμενους να επιλέξουν τον εκπαιδευτή που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους λαμβάνοντας υπόψιν την ειδικότητα, και τα προσόντα των εκπαιδευτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Φιλοδοξία της Ευρώπης, αποτελούσε ανέκαθεν η δημιουργία μιας ολότητας με βασικά χαρακτηριστικά την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Παρά το πλήθος πολιτικών που αφορούν στην οικονομία, υπήρχε πάντα μια κοινωνική διάσταση που μέλημά της ήταν να αφουγκράζεται τα προβλήματα των πολιτών και να τα θέτει σε προτεραιότητα έναντι πολιτικών ζητημάτων που τείνουν να απασχολούν την Ένωση¹⁵⁴. Η πορεία και εξέλιξη της ευρωπαϊκής περιφερειακής πολιτικής, έχοντας ως γνώμονα την ανάπτυξη, επιβεβαιώνει τα παραπάνω εξειδικεύοντας τα, με στόχο μια κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση, ώστε να αντιμετωπιστούν διαρθρωτικά ζητήματα μεταξύ των περιφερειών, αλλά και να ολοκληρωθεί η ομαλή πορεία μεταβολής στη μετά – βιομηχανική κοινωνία¹⁵⁵.

Η εκπαίδευση ως θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα, μονοπωλεί δικαίως το ενδιαφέρον της Ευρώπης, καθώς αποτελεί βασικό παράγοντα της ανάπτυξης, της οικονομίας και του κοινωνικού συνόλου. Σύμφωνα με τον Titmuss, κάθε πολιτική με κοινωνική διάσταση χαρακτηρίζεται από την ευεργετική επίδραση που αντανακλάται στο σύνολο των πολιτών, από το συνδυασμό οικονομικών και κοινωνικών μέσων και από την αναδιανομή των πόρων σε όλα τα κοινωνικά στρώματα¹⁵⁶. Είναι σαφές ότι η εκπαίδευση ενσωματώνει και τα τρία αυτά χαρακτηριστικά εφόσον αποδεδειγμένα η αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου επιτελείται μέσα από τις εκπαιδευτικές διαδικασίες και την κατάρτιση. Η Ευρώπη έχοντας αντιληφθεί από νωρίς τη ζωτική σημασία της εκπαίδευσης, εστίασε στην ενδυνάμωση δεξιοτήτων και τη παραγωγή δυναμικού υψηλών προσόντων με έμφαση στη καινοτομία. Η συμβολή της Δια Βίου Μάθησης στο στόχο αυτό, υπήρξε καθοριστική καθώς καλύφθηκε όλο το φάσμα της

¹⁵⁴ Φέρωνας Α, (2013), “Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020”, Ρητορική και Πραγματικότητα», Κοινωνική Πολιτική, Τεύχος 1, Αθήνα.

¹⁵⁵ Κωστόπουλος Τ., (2010), “Τοπική Κοινωνία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση”, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

¹⁵⁶ Titmuss R.M. (1974) “Social Policy: An introduction”, Βενιέρης Δ. (2015) Κοινωνική πολιτική, Αθήνα.

εκπαιδευτικής διαδικασίας και στα πλαίσια των ευρωπαϊκών πολιτικών δημιουργήθηκαν άρρηκτοι σύνδεσμοι με τη πολιτική για την απασχόληση και συνεπώς την οικονομία.

Στην ατζέντα της νέας προγραμματικής περιόδου 2021-2027, η Πολιτική Συνοχής επιδιώκει να απομονώσει και να αξιοποιήσει όλες τις δυσλειτουργίες που υπήρξαν κατά τα προηγούμενα έτη ώστε να αποκαταστήσει όλες τις τοπικές και περιφερειακές ανάγκες που προέκυψαν. Έμφαση θα δοθεί στη δημιουργία μιας “*Έξυπνης και Κοινωνικής Ευρώπης*” όπου θα ενισχυθεί η ποιότητα της αγοράς εργασίας, θα ενισχυθεί η πολιτική για την καινοτομία και την ανάπτυξη δεξιοτήτων σε τομείς έξυπνης εξειδίκευσης. Παράλληλα θα βελτιωθεί η ισόνομη πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης, ενώ θα ληφθούν μέτρα για την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Πέραν της Ευρώπης όμως, η σπουδαιότητα της εκπαίδευσης, ωσάν διαρκής διαδικασία τείνει να γίνεται αντιληπτή σε όλο τον κόσμο, δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στην “Ατζέντα 2030”¹⁵⁷ κάνει σαφή αναφορά στην παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης χωρίς διακρίσεις - για όλους και στη διασφάλιση καλλιέργειας δεξιοτήτων με στόχο την συνεχή ενδυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς αυτός είναι ο μοναδικός δρόμος για την βιώσιμη ανάπτυξη, για μια Ευρώπη με έντονο ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και έναν κόσμο με ισότιμη παροχή ευκαιριών, με ενεργούς πολίτες, χωρίς διακρίσεις.

---

¹⁵⁷ United Nations, Sustainable Development Goals, “4 Quality Education”, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>, Ανακτήθηκε: 29/04/2020, 00:13

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ανδρικοπούλου Ε., Καυκαλάς Γ., (2000), “ Ο νέος ευρωπαϊκός χώρος : η διεύρυνση και η γεωγραφία της Ευρωπαϊκής Ανάπτυξης”, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.

Ασδεράκη Φ., (2008), “Ευρώπη και Παιδεία Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης”, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

Ασδεράκη Φ., Γκούσιος Χ., (2010), “Εκπαιδευτικές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Πρόκληση της Πολυγλωσσίας”, Εκδ. Έλλην, Αθήνα.

Βαβούρας Ι., (2005), “Οικονομική Πολιτική”, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Βεργίδης, Δ. (1995). “Υποεκπαίδευση: κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές διαστάσεις”, Εκδ. Ύψιλον/Βιβλία, Αθήνα

Γαλάνης Ι., «Θεωρίες Ανεργίας», (2011), MSc Thesis, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.

Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, (2013), “Εθνικό Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης 2013-2015”, Αθήνα.

Γεωργίου Α. Γιώργος, (2002), “Το δημοσιονομικό Σύστημα Της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κοινοτικός Προϋπολογισμός”, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

Γούλας Χ., Λιντζέρης Π., (2017), “: Διά βίου μάθηση, επαγγελματική κατάρτιση, απασχόληση και οικονομία: Νέα δεδομένα, προτεραιότητες και προκλήσεις”, Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα.

Δεδουσόπουλος Α., (1995), “Πολιτικές για την Αγορά Εργασίας στο τέλος του εικοστού αιώνα”, Τετράδια 4, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα.

Διεθνές Γραφείο Εργασίας, International Labour Organization, Γενεύη.

De Montibert C. (2000), “Εισαγωγή στη κοινωνιολογική συλλογιστική”, Εκδ. Καρδαμίτσας, Αθήνα.

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ αριθ. 4/90 για τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ) συνοδευόμενη από τις απαντήσεις της Επιτροπής (90/C 298/01), Βρυξέλλες.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων – ΕΣΠΑ, Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης ΕΣΠΑ 2014-2020), (2014), Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, “Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ΕΣΠΑ 2014-2020, “Εγκεκριμένο Ενιαίο Σύστημα Παρακολούθησης Δεικτών ΕΣΠΑ 2014-2020”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, “Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ΕΣΠΑ 2014-2020, Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας, “Πρόγραμμα Διακρατικής Συνεργασίας Interreg V-B "Mediterranean (MED)”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, “ Youth Guarantee”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων, Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ Απασχόληση και Κοινωνική Οικονομία (ΑπΚΟ), “ NEETs on Board”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού (ΕΙΕΑΔ), Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ευρωπαϊκής Επιτροπή, Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Ανάπτυξη 2014-2020, “ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Διαχείρισης και Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Δράσεων του Υπουργείου Εσωτερικών (ΕΥΣΥΔΕ ΥΠΕΣ), Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, ΕΣΠΑ 2007-2013, “Πρόγραμμα για την Ανάπτυξη”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, ΕΣΠΑ 2014-2020, “Στρατηγική Έρευνας και Τεχνολογίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση RIS3”, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης,(2007) “Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς και Δια Βίου Μάθησης, “ Πλαίσιο Στρατηγικής για την Ενδυνάμωση των Νέων – Νεολαία 2017 – 2027”, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Digital Economy and Society Index, (2019), “Έκθεση DESI 2019, Ελλάδα: Βελτίωση απόδοσης της Ελλάδας

στον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2019”, Αθήνα.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2012/C 326/01), (2012), ISSN 1977-0901.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1963), “Απόφαση του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1963 περί θεσπίσεως των γενικών αρχών για την εφαρμογή κοινής πολιτικής επαγγελματικής κατάρτισεως”, Βρυξέλλες.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 228 της 08/09/2000 σ. 0018 – 0021, Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1897/2000 της Επιτροπής, της 7ης Σεπτεμβρίου 2000, για εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 577/98 του Συμβουλίου για τη διενέργεια δειγματοληπτικής έρευνας εργατικού δυναμικού στην Κοινότητα, όσον αφορά τον λειτουργικό ορισμό της ανεργίας, 32000R1897, Βρυξέλλες.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Συμβούλιο, Συστάσεις, (2013), “Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης της 22ας Απριλίου 2013 για τη θέσπιση εγγυήσεων για τη νεολαία”, (2013/C 120/01), Βρυξέλλες.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2003), “Ανακοίνωση της Επιτροπής”, “Αποδοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: επιτακτική ανάγκη για την Ευρώπη”, Βρυξέλλες.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2005), “Συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση, Νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισαβόνας”, Βρυξέλλες.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα βάσει του στόχου Επενδύσεις για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, (2014), “Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση”, Έκδοση 1.4, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης, Θεματική Έρευνα Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, (2014), “Καθοδήγηση για την εφαρμογή της πρωτοβουλίας για την απασχόληση των νέων”, ISBN 978-92-79-40120-6 - doi:10.2767/40693, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επίσημος Ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Περιφερειακή και Αστική Ανάπτυξη στην Ε.Ε., Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Κοινωνικών Υποθέσεων και Ισότητας Ευκαιριών, (2006), «Employment in Europe», Unit D.1 11, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2019), Ευρωπαϊκό εξάμηνο 2019: Αξιολόγηση της προόδου σχετικά με τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, την πρόληψη και τη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισοροπιών, και αποτελέσματα των εμπειριστατωμένων επισκοπήσεων βάσει του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1176/2011, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2019), “Έγγραφο Προβληματισμού προς μια Βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030”, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου (2017), “Ποιότητα Δημόσιας Διοίκησης”, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1993), “Λευκή Βίβλος για την Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπιση τους για τη μετάβαση στον 21ο αιώνα”, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ISBN 92-826-7422-3 (μέρη A + B) ISBN 92-826-7071-6 (μέρος Γ), Λουξεμβούργο.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Press Release Database, (2000), “Διαρθρωτικά Ταμεία: Η Επιτροπή εγκρίνει απόφαση επί της αρχής για το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης που αφορά τις ελληνικές περιφέρειες”, IP/00/861, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Info regio Panorama 39 - 2020 Ο Ρόλος της Περιφερειακής Πολιτικής στο Μέλλον της Ευρώπης, (2011), Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, “Χτίζοντας μια ισχυρότερη Ευρώπη: ο ρόλος των πολιτικών για τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό”., COM (2018), 268 Τελικό, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, (2018), Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Απόφαση του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2003, σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές των κρατών μελών για την απασχόληση (2005), “Κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης (2003-2005), Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (1999), “Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κολωνίας. Συμπεράσματα της Προεδρίας”, Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Λισαβόνας, (2000), Συμπεράσματα της Προεδρίας, Βρυξέλλες.

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (2002), “Ετήσια Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου Οικονομικού έτους 1999”, Τεύχος Δεύτερο, Αρ. Φύλλου 516, Αθήνα.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ’ αριθ. 3879/2010, ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010, “Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις”. Κεφάλαιο Α Γενικές Διατάξεις, Άρθρο 1, Αθήνα.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Νόμος υπ’ αριθ. 4186/2013, ΦΕΚ 193/Α/17-9-2013, “Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις”, Αθήνα.

Θεοχαράκης Ν., (2005), “Η Νεοκλασική Θεωρία της Εργασίας – Μια Κριτική Επισκόπηση Υπό το Πρίσμα της Ιστορίας της Οικονομικής Σκέψης”, Εκδ. Τυπωθύτω/Δάρδα-νος, Αθήνα.

Κατσέλη Τ. Λούκα, Μαγουλά Μ. Χαρά, (2005), «Μακροοικονομική Ανάλυση και Ελληνική Οικονομία, 2η Έκδοση, Εκδ.: Τυπωθύτω, Αθήνα.

Καμχής Μ., (2007), “Η Ενοποίηση του Ευρωπαϊκού Χώρου 1986-2006: ένα σχεδια-στικό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας” Εκδ. Κριτική, Αθήνα,.

Κάραλης Α., (2018), “Η Συμμετοχή των Ενηλίκων στη Δια Βίου Εκπαίδευση, Εμπό-δια και Κίνητρα Συμμετοχής (2013 – 2016)”, Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Α-θήνα.

Κάραλης Α. (2016), “Η συμμετοχή των ενηλίκων στη δια βίου εκπαίδευση, Εμπόδια και κίνητρα συμμετοχής 2011 - 2016 “”, Εκδ. ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα.

Καραμεσίνη Μ. (2005),”Η πολιτική απασχόλησης ως πεδίο σύζευξης της οικονομι-κής και της κοινωνικής πολιτικής, στο Μ. Καραμεσίνη και Γ. Κουζής (επιμ.), Πολι-τική απασχόλησης: πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής”, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Καραμεσίνη Μ., (2017), “Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση με την Οι-κονομική Κρίση, Επιστημονική Εταιρία Κοινωνικής Πολιτικής, Αθήνα.

Κορρές Γ., Κότιος Α., Λιαργκόβας Π., (2010), “Οικονομική της Ευρωπαϊκής Ολοκλή-ρωσης”, Εκδ. Σταμούλης, Αθήνα.

Κορλίρας Π., (1979), «Θεωρία Ανεργίας και Πληθωρισμού», Εκδ. Gutenberg, Αθήνα.

Κουζής Γ. (1997), “Για το παρόν και το μέλλον των εργασιακών σχέσεων. Κείμενο εργασίας ενόψει του κοινωνικού διαλόγου”, Τετράδια 8-9, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Α-θήνα.

Κωστόπουλος Γ., (2010), “Τοπική Κοινωνία και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση”, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ. (1995), “Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Θεσμικές Πολιτικές και Οικονομικές Πτυχές”, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.

Μούσης Ν.,(2011), “Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική”, Εκδ. Παπαζήση,

Νικολακοπούλου-Στεφάνου Η., (1997), “Πολιτικές Απασχόλησης στην Ευρωπαϊκής Ένωσης”, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Νικολάου Ι., (2008), “Διοικώντας το Ανθρώπινο Κεφάλαιο”, Εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

ΟΥΝΕΣΚΟ, (1976), “Απόφαση για την ανάπτυξη της επιμορφώσεως ενηλίκων”, Εκδ. ΥΠΕΠΘ, Διεύθυνση Επιμορφώσεως Ενηλίκων.

Παπαγεωργίου Π., Χατζηδήμα Σ., (2003), “Εισαγωγή στην Οικονομική των Ανθρώπινων Πόρων και της Εκπαίδευσης”, Εκδ. Σταμούλη, Αθήνα.

Πανιτσίδου Ε., Παπασταμάτης Α., (2016), 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, “Ευρωπαϊκές Πολιτικές στο πεδίο της Δια Βίου Εκπαίδευσης (ΔΒΕ): Ανάμεσα στο διακύβευμα της ανταγωνιστικότητας και της κοινωνικής σταθερότητας”, Αθήνα.

Πατσάκη Χ., “Η νέα Προγραμματική Περίοδος 2014-2020 της Πολιτικής Συνοχής και η Σημασία της για την Ελλάδα”,(2012), MS c Thesis, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Αθήνα.

Πετράκος Γ., Ψυχάρης Γ., (2004), “Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα”, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.

Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, EUR-Lex, Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία.

Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2009), “Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου” της 18ης Ιουνίου 2009 για τη θέσπιση του ευρωπαϊκού συστήματος πιστωτικών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET)”, Βρυξέλλες.

Προσφυγή της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2013 - Izsák και Dabis κατά Επιτροπής, (Υπόθεση T-529/13).

Ρέππα Α., (2015), “Νέες Τεχνολογίες, Ανάπτυξη Ανθρώπινου Κεφαλαίου και Εκπαίδευση Ενηλίκων: Η συμβολή της πλατφόρμας EPALÉ”, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, ΑΣΠΑΙΤΕ.

Σταμάτης Γ. (1991), “Νεοκλασική Μικροοικονομική Θεωρία”, Εκδ. Κριτική, Αθήνα.

Σιπητάνου Α. (2014), “Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια Βίου Μάθηση”, Εκδ. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Συργιάννης Χ., (2018), Πρακτικά του 5ου Συνεδρίου: "Νέος Παιδαγωγός", “ Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου (Human Capital Theory) και η σχέση με την Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση”, Αθήνα.

Τσαμαδιάς Κ. (2006), “Δια Βίου Μάθηση για την Ανάπτυξη, την Απασχόληση και την Κοινωνική Συνοχή – Πρακτικά Συνεδρίου”, Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο με Διεθνή Συμμετοχή, Επιμ: Κορόμηλου Ζωή, Μουζάκης Διονύσης, Σωτηροπούλου Βασιλική, Τσέργας Νικόλαος, Χανής Στέφανος, Έκδ. Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), Αθήνα.

Φωκιάλη Π., (2010), Σημειώσεις από το μάθημα: “Οικονομική και Κοινωνική Ανάπτυξη στην Εκπαίδευση”. Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Φέρωνας Α, (2013), “Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020”, Ρητορική και Πραγματικότητα», Κοινωνική Πολιτική, Τεύχος 1, Αθήνα.

Χλέτσος, Μ., (2003), “Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα την περίοδο 1992 – 2002”, Κείμενο Εργασίας Νο 7, Παρατηρητήριο Απασχόλησης Ερευνητική Πληροφορική Α.Ε., Αθήνα

Ψαχαρόπουλος Γ., (1999), “Οικονομική της Εκπαίδευσης”, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.

Ψυχούλη Σ. (2014), MSc Thesis “Πολιτικές Απασχόλησης στην Εξέλιξη της Οικονομικής Σκέψης”, Τμήμα Οικονομικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Begg D., Vernasca G., Fischer S., Dornbusch R., (2015), “Εισαγωγή στην Οικονομική”, Εκδ. Κριτική, Αθήνα.

Boshier, R., & Collins, J. B. (1985). “The Houle typology after twenty-two years: A large scale empirical test”, *Adult Education Quarterly*.

Bradley J., G. Untiedt, (2011), “The future of the EU Cohesion Policy in a time of Austerity”, *International Evaluation Conference Vilnius*.

Bremond J., (1987), “Keynes et les keynésiens aujourd'hui: Des solutions pour sortir de la crise?“, Ed. Hatier.

Calmfors L., (1994), «Active Labour Market Policy and Unemployment – A Framework for the Analysis of Crucial Design Features», *OECD Economic Studies No. 22*.

Commission of the European Communities, (1997), “Agenda 2000 – For a Stronger and Wider Union”, *DOC/97/6*, Strasbourg.

Commission of the European Communities, (1997), “Towards a Europe of Knowledge”, *COM (97) 563 final*, Strasbourg.

Commission of the European Communities, (2000), “eEurope 2002 An Information Society For All, Brussels.

Cross K.P, (1981), “Adults as Learners”, Published by Jossey – Bass, San Francisco.

Degryse C., (2012), Working Paper 2012.14, “The new European economic governance”, ISSN 1994-4454, Brussels

European Commission, Employment, Social Affairs and Inclusion, Youth Employment Initiative (YEI), Brussels.

European Commission, (2010), “Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth”, Communication COM, Brussels.

European Commission, E.U Economic governance: monitoring, prevention, correction “The European Semester”, Brussels.

European Council, (1994), “Essen European Council”, Bulletin of the European Communities No. 12/1994, Brussels.

Goetschy J., (1999), European Journal of Industrial Relations «The European Employment Strategy: Genesis and Development», Volume 5, No 2, ISSN 0959-6801, London.

Keynes J., (1936), “The General Theory of Employment, Interest and Money”, Ed. Macmillan.

Patrinos H., Psacharopoulos G., (2002), “Returns to Investment in Education: A Further Update” World Bank Policy Research Working Paper Series.

Rubenson, K. & Desjardins, R. (2009).” The impact of welfare state regimes on barriers to participation in adult education: A bounded agency model”, Adult Education Quarterly.

Schultz T., (1961), Human capital theory, “Investment in Human Capital”, American Economic Review.

United Nations, Sustainable Development Goals, “4 Quality Education”, U.S.A